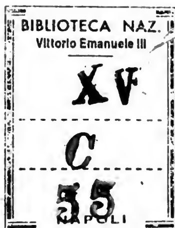

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XV
C
55
NAPOLI

PRAECLARA
INSTITVTIO
MODI PROCEDENDI
In causis Regularium omnium.

AVCTORE D. VICTORINO MANSO
Auersano, Sacri Monasterij Cauensis Monacho,
& Abbate Monasterij S. Seuerini Neapolis,
Congregationis Cassinensis.

Multis & allegationibus, & exemplis aucta,
& illustrata per D. Timotheum meum
Monachum Monasterij S. Seuerini.

VENETIIS,

Apud Io. Antonium & Iacobum de Franciscis.
M DC V.

ADMODVM RR. PP.

ABBATIBVS

Cassinensis Congregationis colendissimis,

VICTORINVS MANSVS AVERSANVS,
Monasterij Sacri Cauensis Monachus,& Abbas
S. Seuerini Neapolis, S. P. D.

ICET (Præstantissimi Patres) quod sit argumentum operis huius, quod etiam animi mei institutum in eo conficiendo fuerit, facilè cuique ex libri lectione patefiat: breuibus tamen id anteuertere, putaui officij esse mei. Quando ita natura comparatum est omnibus, vt fine proposito, & cognito, acrius in eum intendant, eiusq; adipiscendi cupiditate longè vehementius inflammentur. Cum ergo viderem in exercendis iudicijs regularium grauiter plerumque peccari,

idque non tam Iuris ignoratione, quàm præceptorum multitudine: animaduerteremque congerie librorum vix, aut ne vix quidem tantum doctrinæ posse regularibus elucere, vt erroris tenebræ pellerentur; ac præcipuè, quod eorum magna pars Iura, vel prorsus non attigerunt, diuinis rebus occupati, vel dumtaxat summis (vt aiunt) labijs: Iudicaui non malè de illis, eum meriturum, qui ad breuem, expeditamq; rationem, iudiciorum formulam traduceret: vt quo ad res ipsa pateretur, ad quotidianum vsum omnia referrentur. Commodè tamen id præstari posse ratus sum, si iudicij prius natura constituta, quæ deinde partes eius essent, quæq; idipsum consequerentur proprietates, compendiosè colligerem. Post componendi (vt loquuntur) processus exemplar ederem. Itaque quòd iudicium, Iudice, Actore, Reo, Teste, ac Patrono, vt partibus continetur, in eorum explicanda ratione sigillatim operis partitio distribuitur. Ac sexto loco breui quidem, ac dilucidè agitur de exemplari.

Quæ

Quæ quidem, ut non prorsus inuolutè, (nisi me fallo) tradimus: ita passim excitandis auctoribus supersedemus, ne difficultatis quippiam legentibus offerremus. Fruimini igitur labore nostro, si è re censetis esse; sin minus, pium animi nostri erga vos studium, ut probetis, etiam atque etiam rogo. Valete.

Neapoli ex Monasterio S. Seuerini.

INDEX OMNIVM
SENTENTIARVM,
QVAE IN HOC LIBRO CONTINENTVR, locupletissimus, atque absolutissimus.

A

Capi-

C

D

E

F

G

Hære-

H

I

Inqui-

L

M

Neruus

N

O

P

Pœna

R

S

T

FINIS.

PRAECLARA INSTITVTIO MODI PROCEDENDI

In Causis Regularium omnium.

AVCTORE D. VICTORINO MANSO
Auersano, Monasterij Cauensis Monacho, &
Abbate Monasterij S. Seuerini Neapolis,
Congregationis Cassinensis.

De Iudicis scopo, & Iudicis definitione, & integritate. Cap. I.

SVMMARIVM.

1 *Magistratuum finis qualis esse debeat.*
2 *Iudicij definitio, eiusq; partes.*
3 *Actor, & reus quare sic nuncupentur: Item & iudex, num. seq.*
5 *Patronorum partes quæ.*

OMNIBVS rectè constitutis magistratibus, ac ijs, qui legitimi sunt scelerum vindices, is est finis propositus, vt in-
1 iuria, † audaciaque supplicijs repressa, tuta sit hominum vita, l. 1. & ibi Doct. ff. de iurisd. omn. indic. Quod quidem ab illis com-

 modè,

modè, ac rectè fieri minimè potest, nisi rectum de criminibus instituatur iudicium, capit. iudicantem oportet, 30.quæst.5. Itaque à iudicij definitione tradenda exordiri oportet. Est autem iudicium, actus
2 legitimus iudicis, † condemnationem rei, vel absolutionem aliquo deferente decernens. Iam verò, vt hæc definitio facilè intelligatur, eius forma, & quasi facies spectanda est; ac quomodo quinque personis contineatur; Iudice videlicet, Actore, Reo, Teste, Aduocato, hoc est Patrono, quorum vnum si desit, rectum nuncupari iudicium vix potest. Nec miretur quisquam, quod plerisque in causis Patronus necessarius non videatur; nempe cum reus sese defendit, ac tuetur; tunc enim vice fungitur duarum personarum, Rei, dum accusatur, & causam dicit Patroni, dum sui defensionem curat. His ita constitutis, rationem quoque cur ita sit, afferamus. Cum in omni controuersiarum genere duæ personæ necessariò requirantur, Actor, ac Reus, quorum alter contro-
3 uersiam infert, ideoque actor † nuncupatur, alter verò sustinet, & ob id reus appellatur, capit. forus, de verborum significat. in fine, cap.non est, 3.quęst.11. cap.vlt. 13.quæst.3. Ne dubitandum quidem, controuersiam eiusmodi componi, ac terminari nō posse, nisi tertius accedat, qui vtriusque accuratè rationum momenta considerans, ac discutiens, merita, aut supplicia, aut pręmia vnicuique reddat, quique
4 non † iniuria iudicis nomen sibi vendicat, vt in præfato cap. forus. At quoniam res plerumq; in controuersia afferuntur obscuræ, vel ambiguæ, quibus iudicij

dicij veritas obscuratur, aut celatur. Quoniam cum ex seipsis minimè sint perspectę, non magis reo neganti, quàm actori asserenti fidem adhibere iudex debet; si quidem vtriusque res cum agatur, fieri potest, vt veritate neglecta, suis quisque commodis dicendo consulat, non veritati, sicque nullus esset aditus ad iudicium rectum: pro sua etenim factione, vterque definiet, & quæ sibi commodum afferunt, ea constituet. Quare Testis accedat oportet, ex quo nudam, solidamq; veritatem iudex comparet. Postremò nullum luere pœnas decet, causa indicta, & quid pro se habeat, nisi prius exposuerit. Quæ Patronorum partes esse, † omnibus est compertum, ex tex. in l. 1. §. aduocatos, ff. de var. & extraord. cognit. Colligitur itaque ijs quinque personarum generib. iudicij omnem integritatem contineri, à qua Monachis, Diuinoque cultui mancipatis, sese alienos prę-stare, minimè conuenit. Id enim iure, tum naturali, tum diuino sancitum est; atque etiam cauerut sacrorum Pontificum Decretis, vt animaduertit Panorm. in cap. si quis contra clericum, extra de foro compet. & Hostien. in cap. qualiter & quando, el secondo, de accusat. consentaneum est quoque institutis nostris, cap. 25. de culpis grauioribus. Quibus de omnibus latius loquemur in sequentibus. Modò sic ad ea, quę ad iudicium pertinent generatim, esto dictum, reliqua prosequamur.

De Iudice, ac eius facultate.
Cap. II.

SVMMARIVM.

1 *Iudicis munere, vt quis fungatur, bina requiritur authoritas, vel ordinaria, vel delegata, num. 3.*

2 *Ordinaria est authoritas Episcopi in Clericos. Item Abbatis, & Præsidentis in monachos.*

4 *Visitatorum authoritas delegata. At Prioris qualis ordinaria, vel delegata per exempla demonstratur.*

5 *Delegata authoritas Prælati qualiter mandetur.*

CVM iudex iustitiam administrare debeat, capit. forus, §. iudex, de verborum significatio. capit. 1. 23. quæstione 2. quæquidem ad alte-
1 rum sese habet, fit, † vt iudicis munus sit, sua cuique ex iudicij ratione tribuere. Quòd sanè effici nulla ratione potest, nisi facultate sit præditus ea, cui obtemperare subiecti debeant, quam coactiuam authoritatem iuris periti appellarunt, vt notat Barto. in l. Imperium, ff. de iurisdictione omnium iudicum. Hæc autem ipsa bipartito diuiditur, altera namque ipso iuris ordine obtinetur, quam ob id
2 ordinariam † iuris prudentes nominare solent, vt est

est Episcopi in suos clericos, capit. 1. de officio ordin. atque Abbatis in suos monachos, cap. ea quæ, de statu monacho. & ibi Panormit. & etiam in cap. si quis contra clericum, de foro competenti. Quinimò, & Pręsidentes, ac ordinum Principes, talem potestatem habent. tex. & Abb. in cap. ne religiosi, de regul. & transeunt. Specul. titu. de officio ordin. §. 1. Altera
3 verò † delegata idcirco dicitur, quoniam ex superioris facultate alicui indulta, nascitur, atq; ex eius mandato dependet, cap. sanè, el secondo, de offic. iudic. deleg. & cap. cum olim, eodem tit. sicut cum vnus Episcopus ad alterius Episcopi clericos visitandos deligitur à Pontifice Maximo, vel à Comitijs generali-
4 bus cœnobiorum nostrorum Visitatores † ad totam familiam destinantur, vt cautum est in cap. in singulis, & cap. ea quæ, de statu monacho. explicatur autem in nostrę familię institutis, cap. 20. parte prima. De ijs autem accuratissimus habetur sermo, extrà, de offic. deleg. ferè per totum. An verò Cœnobiorum Prępositi (qui vulgò Priores claustrales nũcupantur) authoritatẽ ordinariam habeant, sunt qui dubitant: ego verò id nulla indigere declaratione existimo, latius autem de re tali loqui, non iudico vtilitate vacare. Primum igitur scire oportet, quæ Præpositus, aut Prior, aut quilibet proximè ad superiorem Pręlatum accedens (Vicarium nonnulli vocant) exequitur, bipartita sunt. Nam quędam proprio munere agit, quędam verò vt Pręlati successor proximus. Agamus cum nostris exemplis. Aiunt Patres nostri. Declaramus ad officium Prioris claustralis, & De-

canorum pertinere esse solicitos, quod regularis obseruantia teneatur in Monasterio, audiant fratrum confessiones, visitent officinas monasterij horis competentibus, corrigant excessus fratrum, nisi notabiles fuerint, reseruandique Prælato, habeant rationem, vt ceremonię congregationis, & ordinata per Capitulum, seu Prelatum, obseruentur, &c. Ex quibus planè colligitur, ea omnia & iure quodam, & ex familiæ nostræ legibus, ad priorem claustralem pertinere; quocirca in ijs habere priorem auctoritatem ordinariam, rectè dixeris. Cætera verò, vt fratrum grauiores errores corrigere, à reseruatis absoluere, ac demum ea omnia, quæ ad contentiosum forum (vt aiunt) spectant, vt excommunicatio, ab eadem absolutio, & id genus, de quibus cum Abbas, aut Prælatus absit, controuersia est, ita decerno; Cum Prelatus à cœnobio abest, vt commodè munus suum per seipsum præstare non possit; tam contentiosi fori, quàm secreti, illicò auctoritas Pręposito comparatur. Doctores enim putant hac in re plurimum tribuendum esse consuetudini. Speculator in titulo, de officio ordinarij, §. constituit, per textum in capit. duo, extra eodem. Abbas in tractatu de forma procedendi, per textum in cap. irrefragabili, eodem titu. & in capit. cum contingat, de foro competenti. Atqui, is mos est inter nos, vt simul ac Prælatus cœnobio demigrauerit, Prior claustralis, nisi quicquam aliud iubeatur, perfectam in omnibus suscipiat authoritatem; meritò, absente Prelato, ex consuetudine ordinarius erit iudex. Quòd quidem grauiter, & dilucidè

lucidè astruitur à Petro Follerio in sua practica criminali, parte vltima. Eò pertinet, quod vt ipsius Episcopi, ac sui Vicarij, cum idem sit tribunal, non diuersa facultas à Doctoribus censetur, vt Speculator in titu. de officio ordinarij, §. primo, num. 2. argumento text. in cap. Romana, in principio, de appellationibus, libro sexto. & textus in l. cum prætor, §. primo, ff. de iudic. declarat. quibus ratione quadam similes sunt Abbas, & Prior, Syluester verbo, Vicarius, num. 4. ambo enim ea, quæ ad regulam spectant, curare student; tametsi primas in ijs partes Prælatus meritò exercet, proximas autem Prior, & cęteri deinceps ordine suo. Adde etiam, quod fas non est cœnobium Abbatis absentia proprio moderatore destitui, cùm multi possint occurrere euentus repentini, vt Abbatis pręsentiam expectare, magno incommodo esset. Quibus hoc ordine digestis, tota ambiguitatis ratio cessat, eorum, qui arbitrabantur Prælato absente, quamquam à reseruatis Prior claustralis sua authoritate monachos absoluere per sese queat, minimè tamen alijs eandem impertiri valeat, cùm peruulgatum sit illud: Delegatus non potest alium delegare, cap. super quæstionem, de offic. deleg. Nam vt si Pręlatus è viuis excedat, aut ad comitia generalia pergat, ex institutis nostris, c. 65. intelligitur authoritatem ordinariū Priorem obtinere, quod indulto Apostolico Alexādri VI. in anno 1501. eo instituto rata sunt, & vim habent, ac si essent sanctiones Pontificiæ, vt capit. si Apostolicæ, de præbend. in 6. itaque cum vices suas alteri

committitur, rectè fit, vt notatur per Io. And. Butrium, & Abbatem in cap. fin. de offic. ordin. quamuis pari modo, quod ex cõsuetudine, authoritas Prioris, Abbate absente, ordinaria censetur, poterit vices suas alteri demandare, si quid est, de ijs, quæ ad regulam spectant, vt eruditè animaduertit Innoc. in c. quanto,
5 de offic. ord. Delegata † verò authoritas Prælati mandatur, aut viua voce, aut litteris alicui imposito comparatur. Quæ, hac forma, aut simili potius describi debet: ex Speculatore titu. de iudi. delega. §. 5. & Abb. in tract. de ord. iud.

De forma commissionis, siue authoritatis. Cap. III.

SVMMARIVM.

1. *Forma commissionis, siue authoritatis.*
2. *Commissionis forma, quæ continere debeat.*
3. *Iudicandi authoritas ratione loci, & delicti obtinetur.*
4. *Iudicis ornatus iustitia est, vt iudicet secundum leges, quæ monachis sunt sacri canones, & regularia instituta.*
   Iudex iudicare potest de his, quæ scit, vt homo, non autem vt Deus, sub num. 4.
5. *Iudex procedere non potest contra aliquem, nisi præcedente accusatione, aut inquisitione, aut denunciatione.*

Iudi-

6 *Iudicis conditio est scientia, & sententiæ executio.*
7 *Iudici pœnam condonare regulariter non licet, nisi actore indulgente.*

1 CVM alijs negotijs † detineamur, vt integrè huic vacare minimè valeamus, de peritia, & integritate confisi D. Leonis, eidem facultatem indulgemus, atque committimus his litteris, vt obiecta crimina à D. Belisario aduersus D. Speciosum cognoscat, nostraq; vice videat vidēda, audiatq; audienda pro vtraque parte, iuris ordine seruato; vel summariè, & de plano, sola facti veritate inspecta, iustitiam faciat, & procedat vsque ad sententiam definitiuam, vel exclusiuè, vel inclusiuè, vt ipsi placebit ordinario iudici, eiusdem facultatis modum impertiri, vt aut seruetur ordo iuris, aut vt summariè procedatur. Quod si facultatem indulgeat vsque ad sententiam definitiuam, adiungatur, nobisq; referat. Datum in Sancto Placido de Calonico, die primo Maij 1577. Deinde scribæ Comitiorū generalium, vel septem virorum subscriptio apponatur, videlicet ego D. Paulus scriba Comitiorū, adiuncto etiam nostræ familię sigillo. Qua de re † in eiusmodi libello contineri hæc debent, maioris scilicet nomen, & officium, ac eius, cui committitur, criminis quoque de quo agitur, modus, ac ratio, quæ in causa debent obseruari. Neque verò multum curæ adhibendum est, quibus verbis describatur; non enim me fugit, breuiori Patres nostros vti forma; verùm hæc ex Speculatore habentur, titu. de iudice delegato, §. 5.

2

Illud

Illud magnopere prouidédum est, ne in huiusceemodi forma eorum quicquam desideretur. Extant &
3 alij duo modi, quibus † iudicandi authoritas alteri acquiritur, quàm ordinario; Alter est, cum crimen eo in loco admittitur, quo quis cum imperio est. Nam licet ordinariè quidem (vt aiunt) aut delegatè reus sibi minimè subijcitur; loci tamen ratione, eius interest, quo ad id criminis, in eum ius dicere, ac pœnas decernere, cap. primo, & ibi glos. 3. quęstione 6. l. vltima, ff. de accusationibus. Quare monachum in alieno cœnobio delinquentem, ad cœnobij patrem iudicare pertinebit, quemadmodum ex Patrum institutis decretum est, iureque Pontificio sancitum, capit. postulasti, de foro competenti. Alter verò est, cum quis sua sponte se alteri iudicandum subijcit; quique doctrinæ gratia, compromissarius, vel arbitrarius appellari potest, l. j. ff. de arbitr. cap. peruenit, 11. quæstio. 3. cuius haud scio, an monachis aliqua sit
4 ineunda ratio. Secunda autem conditio, † quæ adesse iudici debet, est iustitia, qua fit, vt secundum leges, & acta probata, ritè ad se delatas causas discepet, cap. forus, §. non est ergo, de verborum significatio. Leges autem nobis sunt sacri Canones, Regulæque nostrę institutiones, cap. primo, de constitutio. capit. ea quæ, de statu monach. At verò de ijs intelligendum est, iudicem iudicandi facultatem habere, quæ sibi vt iudici perspecta sunt, capit. si sacerdos, de officio ordinarij. Multa namque cognoscimus, aut quia Dei partes sustinemus, vt ea, quæ sacramentali confessione aperiuntur; pleraque autem vt ho-

mines: veluti ea, quæ nos ipsi aut vidimus, aut ab hominibus fide dignis, relata sunt, extra iudicium tamen. De quibus profectò pœnam iudiciariam infligere, nullo pacto licet. Etenim Abbas, ac alius Prælatus, si à suis admissa crimina nouerit, aut quia per sese vidit, aut quia à quibusdam id sibi priuata ratione, non quidem accusatoria, delatum fuit; non potest vt iudex eisdem pœnam inferre (de grauioribus loquor) paterna tamen vti admonitione, vel emendatione nihil prohibet. Sotus lib. 5. de iustitia
5 & iure, quæst. 4. At tertia † conditio, quæ nisi adsit, iudicis rectum munus non constat, est, vt consueta deferendi criminis non desit ratio, l. prolatam, C. de senten. & interlocut. omnium iudic. Specul. secunda parte, in princ. præsertim aut accusatio, aut inquisitio, aut denunciatio, non desint, cap. qualiter & quando, el secondo, de accusat. & in Actis Apostolorum,
6 cap. 25. Quarta verò est, vt iudices † iudicandi scientiam, rationemque habeant. Quippe qui inscientia si laborent, idonei minimè ad iudicandum essent, capit. primo, de pœnit. distinc. 6. ibi, iudiciaria potestas, & cap. primo, de consanguin. & affin. in fine. Posset namque tota eorum actio per exceptionem infringi, Glos. in cap. sciscitatus, de rescript. in verbo, impedimentum, argumento text. in Auth. de iudic. collat. 6. in principio. & in cap. primo, de consanguin. & affin. in fine. Speculator in titu. de iudic. deleg. §. excipi potest. Quod maximè obseruandum est in causis ecclesiasticis, vt deducitur ex glo. in cap. cum nobis, de electio. Intelligo autem esse peritum, non rerum scien-

tia,

tia, sed causæ iudicandę, de qua agitur l.certi iuris, C.de iud. Postremo ad ipsum iudicem attinere arbitrandum est, exequutioni sententiam demandare.

7 Non enim licet ei pœnam † condonare, nisi actore indulgente, vt ex Diuo Thoma habetur, secunda secundæ, quęst.67.artic.4. Prætérquam si reus eximiæ esset alicuius facultatis, qua plurimum commodum afferret Reipub. Quo sanè euentu qui Reipub. præsidet, debitam pœnam remittere potest, tametsi alicuius certę personę incommodo id esset. Sotus libro quinto, de iust. & iure, ante finem. Colligitur 8 ergo iudicis munus, tunc quidem integrè constare, si ex dictis rationibus, nulla desit, si quidem vacuus authoritate iudex occupat per vim iudicium, non ex iure tractat, itaque vsurpatum est, & adhibita exceptione rescindendum. Quod si authoritate prędictus, iustitiam non colat, iudicem ne dixeris, sed latronem, quæ namque re, ac institutis Diuinis, copulata sunt, prauè disiungit, iudicium, & iustitiam. Hinc Psal.88. Iustitia, & iudicium pręparatio sedis tuæ. quod bene adnotauit Specul. in pręcitato §. excipi potest. Accedant oportet etiam deferendorum criminum rationes sancitę legibus, accusatio, denunciatio, & inquisitio, vt habetur ex Doct. extrà, de accusat. in cap. omnipotens Deus, & in cap. qualiter, & quando, el secondo. quicquid enim contra fieret, irritum iudicabitur. Quod verò iudicium esset, si iudicandi scientia iudex careret, nisi temerarium? Denique quid attinet fungi suo munere iudicem, ex authoritate, ex iustitia, ex scientia, ex more legum, si lata

si lata per eum sententia ad exitum non perueniat?
Itaque effectum sententię curabit, ne mancum iudicium, & inchoatum esse videatur. Hęc hactenus.

De Actore, & partibus.
Cap. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Accusatio facinorosorum quare fieri debeat.*
2 *Criminis deferendi ratio triplex est, accusatio, inquisitio, & denunciatio.*
3 *Accusatio, inquisitio, & denunciatio quid.*
4 *Denunciatio duplex, fraterna, & iudicialis, & definitio vtriusque.*
5 *Monachi quando possint, vel debeant alterum accusare.*
6 *Admonitio an, & quando in accusatione necessaria.*

1 QVONIAM hominis, ac ratione † vtentis honestas omnis in eo sita est, vt nihil publico bono antiquius esse ducat: ideo ne ab honesto discedat, est ei summopere curandum: ne bono publico exitium inferatur. Hominum namque societas Reipublicę cuiusdam est instar, singulis autem aptè partium rationem suscipiunt. Itaq; ne sceleratorum vitijs Reipub. bonum corrumpatur, quilibet homo vt pars Reipub. ac sibi consulens, facinorosos in iudicium

cium vocare debet, ex quo delatoris, siue accusatoris, vis omnis, & necessitas ducitur; De qua, vt via, & ratione tractemus, eius partitionem afferre operæ
2 pretium duximus. Est autem † triplex: Accusatio, vt in l.cum suppositi, C.ad leg.Cornel.de fals. & l.3. C.ad leg.Flau.de plag. Denunciatio, vt in l.ea quidem, C.de accusat. Inquisitio, vt in l.congruit, ff.de offic. præt.habetur etiam extrà de accusat.per totum. & iuris prudentes omnes eisdem locis, idem testantur. De quibus diffinitione adhibita, accuratiorem
3 cognitionem tradere incipiamus. Accusatio † criminis est apud iudicem vt publicam personam, vindicationis causa propter bonum commune in libello delatio, quæ deducitur ex mente Azonis in Summa, eodem tit.ex Hostiense etiam in Summa, eodem tit. & ex Diuo Thoma, secunda secundæ, quæstio.68. artic. primo. Inquisitio verò est, fama præcedente, & clamorosa insinuatione impellente, criminum à iudice peruestigatio, vt habetur per Doct.in cap.qualiter,& quando,el secundo, de accusat. At denunciatio
4 † duobus membris apposite fungitur, altera namque fraterna, altera iudicialis doctrinę gratia appellatur. Quarum quęque sit sigillatim, aperiamus. Fraterna denunciatio est criminis apud iudicem, vt patrem, emendationis causa, explicata delatio. De hac Innocent.& Panormit.in cap.nouit, de iudic. Iudicialis verò est criminis vindictæ causa delatio, nec se ad probandum deuinciens. Sotus libro quinto, de iust. & iure, quęst. 5. artic. primo. Quibus ita compositis, colligitur profectò, quod si nostrę professionis, ac

per

per votum susceptę religionis, rationem habere, vt
par est, contenderemus: nullus inter nos accusatio-
ni locus esset, quod Apostoli nobis esset institutum
seruandum: Noli vinci à malo: sed vince in bono
malum. Nam si diuino zelo inflammatus, scelera,
atque facinora à fratribus amouere studeres, opor-
teret accusatione prętermissa; in qua vindicta expe-
titur, denunciatione vti. Quo sic sociorum saluti
pro rerum necessitate consuleretur. Verum vt eo re-
deat, vnde oratio digressa est, hoc discrimine de ac-
5 cusatione curandum est, vt sciamus, an crimen † in
nos commissum est, an in alios: cum peccatum con-
tra nos est, idque ab eo, qui nostrę sit familię, nihil
prohibet accusare, nulla Abbatis venia. Rom. con-
sil. 375. At cum ab extraneis id sceleris admittatur,
citra Abbatis veniam nullus deferendi criminis lo-
cus monachis relinquitur, vt notatur 12. quęstio. 1.
cap. nullus, & cap. parochianos, de sent. excomm. Po-
stremo id valde instituto nostro consentaneum est,
vt si delictum publico bono perniciem afferat, sitq;
reus homo exitiosus, & pestilens, ac nos comproba-
re possimus; petenda quidem est venia, sed tametsi
non impetretur, non modo licet, sed necessarium est
6 accusari reos. Animaduerto † etiam, quod cum ac-
cusatione adhibita exagitamus reum, pręuia certè
admonitio non requiritur, si quidem ad vltionem
illa cum spectet, nihil vtilitatis ex tali admonitione
manaret. ita Diuus Thomas in quarto, dist. 19. quę-
stio. 2. artic. 3. quęst. 1. ad quartum. Glos. & Innocent.
in cap. de his, de accusat. Quod quidem de crimini-
bus

bus in nos admissis dictum volo. At cum in aliorum iniuriam peccatur, tunc distinctione huiusmodi opus est, vt si in aliorum, & publici boni labem sit peccatum, quemadmodum si rerum cœnobij cellerarius esset decoctor, persuasumq; haberemus, eum à tali facinore adiunctis monitis abstinere, necessario monitione vtendum est: cum verò id in dubium vocaretur, aut mora interposita periculum immineret, profectò ad accusandum maturè omnes cogimur. Neque his Euangelij sententia illa aduersatur, quæ percutienti maxillam, alteram præberi præscribitur. Propterea quod, rancore (vt aiunt) indulto sui damni vicem, iure medio compensare, nihil obstat. consentit Sanctus Doctor, secunda secundæ, quæst. 33. & 68. & Sotus libro quinto, de iustitia, & iure, quæstio. 5. artic. primo. Nunc quæ sunt harum rationum singula explicemus.

De accusatore, & accusationis forma. Cap. V.

SVMMARIVM.

1. *Libellus duplex, postulatorius, & delatorius.*
2. *In libello, quæ exprimi debeant.*
   Pœna talionis licet non exprimatur, tamen subintelligitur, sub eod. num. 2.
3. *Forma libelli accusatoris.*

Memo-

4 *Memoria quia imbecillis est, ideo omnia in scriptis redigenda.*

5 *Modus procedendi inter clericos est ordo iuris, sed inter monachos proceditur summariè.*

CVM causæ aut ciuiles sint, aut criminales, vtrarumque libellus ab actore iudici offeren-
1 dus erit. Quorum alter postulatorius † appellatur, alter dilatorius nuncupari potest, capit. primo, & cap. fin. de lib. oblat. cap. primo, 2. quæstio. 1. & l. qui crimen, C. qui accusare non possunt. Specul. titu. de libellorum conceptione, §. libellus. De postremo tamen (omisso priore) ratio habenda est. Ac primum versemur, licet in eius forma constituenda,
2 & describenda, quæ & actoris † nomen, & rei contineat, necesse est, & maleficium, de quo agitur, & sponsionem prosequendę causę vsque ad finem, animo non calumniandi, sed sui iuris, vel publici boni tuendi. Quibus de omnibus iuramentum præstet, adiuncto iudicis nomine. Accedat quoque accusatoris subscriptio, se offerens ad talionis (vt aiunt) pœnam, si probationem non prestiterit; Quod quidem postremum tametsi non explicaretur, accusationis natura intelligi oportere, Doctores sentiunt. Sanctus Doctor, secunda secundæ, quæstione 68. artic. 4. Speculator titu. de accusationib. lib. 3. §. 1. num. 17. Archiepiscopus Florentinus in tertia par. Summę, tit. 9. cap. 8. §. 3. per textum in cap. quisque, 2. quæstione 8. Huius autem exemplum his verbis constat: In nomi-
3 ne Domini, &c. † Die 20. Nouembris 1577. Ego

D. Turpilius defero, & propono coram Dom. Iustino iudice, &c. contra D. Albertum animo non calumniandi: sed mea iura, vel commune bonum tuendi, qualiter supradictus baculo ex insidijs me aggressus, acerbè verberauit, quod sub talionis pœna me probare polliceor, atque prosequi ad finem vsque, vt meritas pœnas luat. Dat. in Cœnobio, &c.

Ego D. Turpilius, qui supra manu mea, vel aliena si nescit literas, apposito signo.

4 Deinde animaduerto omnia † scriptis mandanda esse, quoniam memoria nostra imbecilla est, ac labilis, potest tamen id prætermitti; primò, si leuia delicta forent; deinde si adeo perspicua essent, vt nulla euidentiæ probatione indigerent. Speculat. & Diuus Antoninus, vbi supra. Sed quamquam plurima huc afferenda essent eis, qui exquisitius in eorum tractatione versarentur; nos qui monachis tantum iudiciorum formam tradere volumus, breuitati consulemus. Constituto primum procedendi rationem
5 monachorum, † differre plurimum ab ea, quàm ad clericos adhibemus. Siquidem hic solemnis, & perfecta iuris obseruatio desideratur, illic autem om-
6 nia agenda sunt simpliciter, summariè; † & de plano, solà facti veritate inspecta, vt docetur à Speculatore in titu. de Inquisitione, §. vlt. num. 5. Præpos. in capit. cum pastoris, 2. quæstio. 8. Abb. in cap. ea quæ, de statu monachorum. & in cap. cum contingat, de foro compet. Est enim rationi consentaneum, vt ij quibus animi tranquillitas proposita in primis est, mundiq; perturbatio, ac iudiciorum inuisa debet esse, ab

se, ab omni prorsus iudiciorum strepitu abhorreant. Seruum enim Dei (vt Apostoli verbis vtar) non oportet litigare: sed mansuetum esse ad omnes, &cæt. Hæc autem qua ratione accipienda sint, altius exordiamur.

De Monachorum propria procedendi ratione. Cap. VI.

SVMMARIVM.

1 *Monachorum munus describitur.*
2 *Abbas in criminum animaduersione in monachos dupliciter procedere potest, vt pater, & iudex.*
3 *Discrimen procedendi, vt pater, & vt iudex.*
4 *Crimina monachorum duplicia, leuia, & grauiora; & quis modus procedendi, num. 6. & 7.*
5 *Prælati nihil extra regulam agant.*

IN magnas sanè me adductum angustias perspicio; quod de ratione, quam ad monachos puniendos adhibere iudex debeat, sermo mihi habendus est. Nam profectò fieri non potest, quin alterutrius inuidiam, licet immeritò, subeam: Verum si quæ, sui sunt muneris, singuli conarentur præstare, non laboraremus. Cui enim est dubium, quod omnia tranquillè consisterent, si Prelati eo studio pietatis, ac integritate morum eluceret, quam eis accu-

ratissima ratione Pater Sanctus Benedictus in tertio suę Regulę, cap. præscripsit. & meminisse deberent, quo nomine essent insigniti, Patris videlicet. Atque idcirco curarent, id re ipsa ęgregiè præstare. Hinc D. Ambrosius in suo pastorali. Actio (inquit) congruat nomini, nomenque actioni, ne sit nomen inane, & crimen immane, honor sublimis, & vita decliuis. Quod certè satis dilucidè, & grauiter idem noster legislator in 63. cap. asseruit, dum eam in criminum animaduersione formulam Abbati seruandam censet, vt in ipsa correctione prudenter agat, vt nequid nimis, &c. Scientibus enim legem loquor. De hinc, vno verbo, negotium totum complectitur, dicens: Oportere eos cum animo suo cogitare se infirmarum onium curam suscepisse, non de sanis tyrannidem, &c. Contra; si † monachi officium suum
1 tueri, ac seruare studerent, nec nuncupato voto deesse, sed animi ardore proposita pręmia exoptare, certum est, nihil illis graue, nihil molestum accideret, quod non æquo animo, & excelso ferendum existimaret. Quippe cum hęc vna, est piorum hominum summa gloria, si iustitiæ causa, res duras perferant. Nam (vt Diuus Petrus aiebat) quæ est gratia, si peccantes colaphizati sufferetis? Non enim sibi rectè consulit is monachus, qui iniurijs vexatus, criminibusque inustus, vt ab ijs sese liberet, ad contentionis iudicium se confert. Nam etsi legum, ac iudicis authoritate suam depellere injuriā curet, in hoc tamen veræ religionis minus habet, quod oblatam coronę, atque pręmij segetem, contentionis studio, repudiat.
Sed

Sed viderint hoc ipsi. Nos modo, quæ instituti sunt nostri, persequamur. Bipartita ratione animaduertere in Monachos Abbatem † posse Pontificia iura,
2 nostraque instituta decernunt. Primum patris sibi, & nomen, & vim assumens; cui sanè propositum est, vt quoad eius fieri potest, nihil de supplicijs cogitet, monachorum vitia radicitus euellat, eorumque piè
3 medeatur vulneribus. At tunc † quidem, quod de sola ipsius monachi salute agitur, potest Abbas iudicij forma omissa, rem, vt sibi libet, gerere. Vt magna cum constantia dixit Panor. in cap. reprehensibilis, de appell. & in cap. cum contingat, de foro compet. facit tex. in cap. prodest, 23. quęst. 5. & in cap. nullam, 18. quęst. 2. Nam optimè in hoc Abbatis munus constat, tantumque abest, vt monachus conqueri possit, vt tum pręclarè suam agi causam, existimare debeat. Postea cum Abbas iudicis rationem, ac modū exercere cōstituit, ac per leges ad solam sui monachi vindictam spectat, vt disciplinam tueatur; tunc dubio procul, aut iuris ordine seruato, aut summariè de plano, sola veritate facti inspecta, iustitiam administrare debet. Quæ quidem nisi suis legibus inuiolata consistat, non prohibetur monacho vt suę, vel existimationis, vel iuris, habeat rationem. Abb. in cap. si quis contra clericum, & in cap. cum contingat, de foro compet. At verò duplici etiā ratione, quæ à monachis committi possunt crimina, diuisa sunt, quorum
4 grauiora † quędam sunt, quædam verò leuia, ex capit. 24. Regulę nostræ. Et leuiores quidem culpas eas appellādas nostrę Regulæ explicator Cardinalis am-

plissimus de Turrecremata censuit, quę in ijs versantur, quarum violatio noxam capitalem non affert. At grauiores illas iudicat, quæ aut leges diuinas violant, aut essentialia nostrę Regulę, sic enim loquitur: Nec me fugit eorum criminum vtraque membra latius patere. Cui enim est dubium, quòd vasis confractio, taciturnitatis violatione leuior sit? aut libidinibus nuncupatā Deo castitatem commaculare, perniciosius sit, quàm baculo monachum cedere? tamen id summopere in hac re animaduerti & velim, & rogo, totam rei huius rationem ex prælati iudicio pendere, qui adhibito legum delectu, personarum varietate, criminis admissi modo, hominum scandalo, & quæ sunt hujus loci, ad eorum rationem iudicij vim vel temperare, vel acuere studeat. Quocirca grauiter quidem asseruit institutor noster, vt secundum modum culpæ, & excommunicationis, & disciplinę debet extendi mensura, qui culparum modus, in Abbatis pendeat arbitrio. Quid clarius? Veruntamen
5 id prouidendum sibi Prælati curent, ne † indulti arbitrij habenas, plus æquè vel deducant, vel remittant. Nam aliàs illis dicitur; Nec quasi libera vtentes libertate, conturbent gregem sibi commissum: sed potius præcepto illi sese accommodent, quo dicitur: In omnibus igitur omnes magistrum sequantur Regulam; nec ab ea temerè deuietur à quoquam. In ijs
6 ergo culpis, quæ leuiorum genere † continentur, ac ea re grauiores pœnæ, & capitales infligendæ non erunt, Abbas nullo iudicio contentioso, omni remoto accusatore, vim obtinet puniendi, optimi pastoris

munere

munere fungens. Neque tunc quidem aut monachorum defensiones sunt admittendæ, aut tumultuarij apices iuris concedendi; sed animo submisso, quilibet obedire obstringitur, cap. ad nostram, cap. reprehensibilis, de appellationib. cap. qualiter, & quando, el secondo, de accusationib. Speculat. in titu. de Inquisitione, §. vltimo. quod etiam Panormitan. in capit. cum contingat, de foro compet. ijs verbis dicit: Quando punitur secundum statuta regularia, proceditur summariè de plano, sine strepitu iudicij, in quo non traduntur capitula, nec debent vocari ad videndum iurare testes, nec admittitur appellatio. capit. ad nostram, & capit. reprehensibilis, de appellat. Quæ sanè omnia declarantur per Ioannem Monachum in cap. primo, de religiosis domibus, lib. 6. Id verò quam sit iustitiæ consentaneum, manifestum est. Si quidem id seruatur in laicis, l. leuia, ff. de accusatio. Quid enim turpius, aut nostris institutis perniciosius, quàm si Cęnobij Patres, disciplinę gratia cęnobium perlustrantes, quæ repererint crimina, nisi contentioso iudicio adhibito, testibusve examinatis vindicare, & emendare nequirent? vt carniũ est esus, taciturnitatis violatio, ac eius generis alia regularis obseruationis transgressio, non essentialis (vt aiunt) Constans namque est coniectura, cum sint Patres, nihil per calumniam dicturos, aut facturos, potius fratrum emendationi, regularibusque institutis humaniter, ac prudenter prospecturos. At † si quando
7 pro culpæ ratione grauioribus pœnis animaduertendum esset, vt exquisitus iuris ordo per summorum

Pontificũ decreta superius citata prętermitti posset: tamen quę ad iudicij vim (& vt ipsi loquuntur) essentiam, spectare videntur, omitti sine vitio non possunt; prӕterquam in valde notis, vt iuris periti dicunt. De quibus nihilominus perfectior in sequentibus ratio habenda est.

Quid sit summariè, & de plano progredi, explicatur. Cap. VII.

SVMMARIVM.

1 *Prælatus iudex constitutus procedere potest duplici iure, ordinario, & summariè, sed secundum conuenientius.*

2 *Indicij alia sunt de essentia, & alia de congruitate.*

3 *Essentialia nunquam prætermittenda, licet summariè, & de plano procedatur, & quæ essentialia, numero 7.*

4 *Summariè, simpliciter, de plano, sola facti veritate inspecta, explicatur.*

5 *Defensio cum sit de iure naturæ, nec excommunicato, nec diabolo prohibenda est.*

6 *Capitula sunt reo exhibenda, vt se defendat.*

7 *Testium nomina, & eorum dicta non sunt reuelanda.*

8 *Monachis non licet appellatione vti: sed bene recla-*

ma-

matione : fallit, si appelletur ad Summum Pontificem, num. 11.

9 *Religionis neruus in quo maximè consistat.*

10 *Reclamatio quare sic appelletur.*

11 *Accusatorem, & accusatum eiusdem fori esse oportet, & qui ab accusatione excludantur, num.* 14.

BENE habet, iacta sunt fundamenta totius ferè operis: à nobis enim, & rationibus (ni iudicio labor) grauissimis, & Iurisperitorum auctoritate summa, quod monachorum crimina, aut delicta emendari à Prelatis posse diximus, aut patris, aut iudicis personam assumentibus. Verum enim quid Patris officium sit, supersedendum arbitror; quod eius facilis sit, & prompta explicatio. Versetur ergo commentationis nostrę ratio in iudicis munere explicando. Prælatis ignorare fas non est, se iu-
1 dicandis † monachorum causis, duplici ratione posse vti. Prima quidem est, cum nihil eorum, quæ legibus præscripta sunt, omittuntur. Qui modus, de iure ordinario à iuris prudentibus nominatur. Altera est, quando summariè, de plano, &c. iudicia exercent. Sed iuris Pontificij eruditi, ferè omnes abstinendum à priori ratione prælatis censuerunt; tum quia id contentionis genus, cum monasticę institutionis tranquillitate multum pugnat; tum quia eò pertinẽt monastica instituta omnia, vt secundum ea omnis monachorum administratio temperetur. cap. qualiter, & quando, el secondo, de accusat. cap. olim, eodem titu. Atque huc spectat, quod Panorm. in cap. si quis contra cle-

tra clericum, & in cap. cum contingat, de foro compet. dicit. & Lapus allegat. 73. quibus in locis ijdem, multis agunt cum Prælato monachorum, ne in causis eorum disceptandis, iuris apices persequantur. Tunc namque sequitur necessariò, vt consulendi sæculares iuris peritos, monachis facultas tribuendæ sit, ac nummi ad eorum sumptus suppeditandi, & alia eiusdem generis incommoda, quibus sanè religionis candor, maculatur. Qua de re ijs salutaribus obtemperantes monitis, semper in huiusmodi controuersijs, sola facti veritate inspecta, procedendum sibi summo studio, curent. Ac eo maximè, quod institutis nostris, id ipsum sancitum est, vt in cap. primo, secundæ part. de potestate Præsidentis, & Visitatorum continetur. Quibus ita constitutis, explicandum est, quid ijs vocibus summariè, & de plano, & c. vis, & facultatis subiectum sit. Et primo quidem
2 animaduerto ad iudicium † alia pertinere vt necessaria, atque (vt iuris periti loquuntur) essentialia, alia verò ad eius perfectionem accedere; & (vt aiunt) so-
3 lemnitatem. Prætermissa autem huiusmodi † iudiciorum solemnitate, de ijs tractemus, quæ ad ipsius vim, atque naturam spectant; quod nostri instituti in primis hoc est. Etenim omnes illæ particulæ eo sunt referendæ, vt essentialia iudicij seruanda explicent. Panorm. in cap. dilecti, de iudic. Paul. & Cardi. in Clem. sępe, de verborum signific. & in Clem. dispendiosam, de iudic. Felyn. in cap. dilecti, de iudic. Hostien. in cap. ea quæ, de accusat. Rom. in consi. 26. Bal. in l. nec quicquam, §. de plano, ff. de off. procons.

Archi-

Archiepiscopus Florentinus in 3. par. titu. 9. cap. 8. Quæ autem hęc ipsa substantialia sint, vocabulorum singulorum significatione exposita, constituamus.
4 Ei itaque particula † simpliciter: hæc vis subiecta est, vt remoueantur calumniatores, & dolosę protelationes, inanesque exceptiones. Paul. & Cardin. in Clem. dispendiosam, nu. 42. De plano autem secundum Paulum in Clem. sępe, de verborum sign. significat, vt abiecta solennitate sedendi loco solito, etiam ociosis diebus, procedatur in causa. Sed Laur. quem sequitur Cardin. in dicta Clem. dicit, quod verbum, de plano, significat exclusionem perniciosæ subtilitatis, maximè quo ad coarctandum numerum testium, & reprobationem ipsorum. Summariè verò id significationis propriè sibi vsurpat: vt quę ad iudicij vim, & naturam attinent, solum requirantur; nec reis concedatur vt testium iusiurãdum videant, nec testium, & capitulorum exemplar eis vllo pacto tribuatur, quod deducitur ex dictis Bart. & Bald. in l. filiusfamiliàs, ff. de donat. & Franc. Aret. in l. cum qui. §. filius, ff. de acquirenda hęred. & Felyn. in cap. dilecti, de iud. Demum sola facti veritate inspecta denotat, vt iuris omnis reijciatur pompa, eo tamen, vt ius naturale, atque gentium nihil incommodi patiatur. Abbas in pręcitato capit. dilecti, & in cap. qualiter, & quando, el secondo, de accusatio. Archiepiscopus Florent. vbi suprà. At nobis pro iure gentium habenda sunt instituta regularia, si quidem omnibus monachis communia sunt: Ex ijs ergo facilis aditus patet, vt videamus, quę in monachorum causis iudicantur necessaria;

5 ria; Nimirum † natura omnibus comparatum est, sese tueri, ac defendere ab ijs, quæ nocitura videntur, ex quo sequitur, vt quisque se defendat, ad iudicij vim attinere, l. defensionis facultas, C. de iure fisci, lib. 10. Petr. de Anchar. consi. 259. Felyn. in cap. qualiter, & quando, el secondo, §. licet, de accusat. Ac eo pertinet, quod suiipsius defensio, neque excommunicato, neque Diabolo negari potest, capit. cum inter, de except. cap. eorum, 11. quæst. 3. Specul. titu. de Inquisitione, §. vlt. Monachi verò potiori sunt loco habendi, ideoque eo priuari beneficio non possunt. Iam
6 verò, † quæ tuendi ratio relinquitur, si capitulorum, de quibus causa dicenda est, notitia denegatur: Oportet namque arma, quibus appetimus nos prospicere, vt ab eis defendamus nosmetipsos. Pręterea eiusmodi capitula, siue delationes, a b actore dependent, ex
7 quo † efficitur necessarium, accusatorem, aut denunciatorem, aut infamiam ad iudicium excitandũ debere adesse. Quæ quidem vsque adeo faciunt, ad naturam iudicij, vt eorũ altero detracto, latrocinium potius appellari possit, quàm iudicium. Neque hac in re aliqua est inter Doctores dissensio. Verum concessio morę, ac interualli, vt sua reus aptè curet, mihi necessaria videtur. Siquidem actio nulla, nisi interuallo temporis confici potest. Quam ob rem consentaneum rationi non est, temporis interuallum reo denegari, ne imparatus, causam dicere cogatur. Num
8 autem † testium nomina, atque dicta, ipsi aperienda videantur? De Prȩlatis clericorum tex. est clarus, in cap. qualiter, & quando, el secondo, de accusationib.

De

De Religiosis verò discrepãt inter se Doctores. Nam Panorm. aientem patrem grauissimis adductis rationibus tuetur. in cap. olim, & cap. qualiter, & quando, el secondo, de accus. At Host. dicta quidem reo esse manifestanda asseuerat, ipsorum verò nomina silentio inuoluenda, quod ad iuris subtilitatem attinere dixit: quę non obseruatur contra regulares. Possunt tamen (vt ego sentio) inter se conciliari. Nam paulò post Hostiens. dicit, quod causæ habita ratione, eorum nomina manifestari possunt. Iam verò non desunt & alij præclarissimi viri, qui sentiunt, neque testium nomina, neque eorum dicta, vlla esse ratione aperienda reo. Quod mihi quidem quo ad primum dictum valde (vt ingenuè fatear) probatur. Nam cũ monachis plurimum commodi ex animi tranquillitate manet, nihilque sic eius vim labefactet, ac testium cognitio: etenim acerbissima ex ea excitantur odia, vltiones expetuntur, innumeraq; perturbationum semina nascuntur. Itaque in monachorum causis esse satis debet, si capitulorum notitia concessa, defensionis locus non excludatur; fallit autem in criminalibus, ac grauissimis causis, vt adnotauit Panor. in cap. qualiter, & quando, el secondo, de accusation. Superest modo de appellatione quippiam dicere.
9 Quod plerique dubitant, an ea monachis † vti liceat? Videtur namq; iuri naturali conueniens, vt oppressus quis, inferioris iudicis iniuria, ad maiorem prouocando, depellendæ iniuriæ ratione non careat. Tamen contrarium prorsus cauetur in cap. irrefragabili, de officio ordin. idque habetur ex Priuilegio

Gre-

Gregorij XIII. religioni concesso. Quam quidẽ sententiam adeo doctissimus Sotus omni animi contentione complexus est, lib. 5. de iust. & iu. quęst. 6. art. 3. vt eius adscribere verba necessarium ducam. Si (inquit) sciscitaris, num licitum sit, & condecens, religionum familias instituere, vt appellare prohibeantur, apparet enim id neq; decere, neque verò licere; tum quod pręcipuè in causa capitis tantopere nos natura admonet, vt defendamus; nemo debet naturali beneficio orbari, quo se tueri potest; tum etiam, quod de appellatione. 2. q. 6. c. ad Romanam. Christianis vniuersis hoc indulgetur beneficium, vt quoties se quisq; premi senserit, ad Romanam Sedem, tãquam ad caput prouocatione confugiat. Respondetur nihilominus, per quam sanctè è religionibus abigi appellandi vsum: nam etsi fortasse accidere quandoque possit, vt monachus aliquis iniuria læsus affligatur, tamen ex alia parte talia damna (quæ rarissimè contingunt) pace, & quiete compensantur. Neruus
10 † enim, & decus religionis in hoc maximè consistit, vt altissimo inter se silẽtio, omnia veluti inter fratres, quę sua est professio, planiter tractent, & transigant: neque se sæculo prodant. Etenim vbi primum religionis causæ, claustrorum metas exierunt, actum de illis est. Quocirca institutiones ipsas sic Pontifices cõfirmarunt, vt appellationes prohiberẽt, non quod per hoc Summis ipsis Pontificibus obedientię quicquam sit ademptum, (quicunque enim quantumuis
11 inclusus † monachus ad ipsum appellauerit, iure id faciet;) verum quod sic consultum est religionum incolu-

columnitati. Hęc ille.: idque ex tex. in c.ad nostram, de appell. & cap.reprehensibilis, & cap.speciali.§.fi. eod.titu. confirmatur. Ex quibus controuersię ambiguitas discutitur apertè. Conceditur autem eis,
12 quędam veluti reclamatio ab Abbate, † aliove Prelato, ad comitia generalia, aut Præsidem, aut Visitatores. Vt ipsius consuetudinis vis vsurpata inter nos, quotidie declarat, quæ tamen neutiquam latam sententiam suspendit. Ac verò postremum animaduerti id velim, quod vt legibus cautum est, à laicis clericos accusari non posse: sic namque habetur 2.q.7. per totum. Sic neque diuersę familię religiosus, alterius nomen accusare, neque clerici, neque sæculares, monachorum nomen accusatoriè deferre pos-
13 sunt. Quod eiusdem esse fori † oportet, accusatorem, & accusatum; cum accusator ad pœnam talionis, nisi probationem prestiterit, non solum seipsum offerat, sed de iure teneatur, vt habetur 2.q.3. ferè per totum. Quæ quidem pœna à monachorum iudice, in clericos, vel laicos non probantes, infligi minimè potest. Fallit, si laici, vel clerici accusandi, suam suorumve iniuriam prosequantur, vt decernit Specul. in tit. de Reo, circa fin. Excluduntur quoque
14 excommunicati, † infames, cap. omnes, cap. hi qui. 13.q.4. Excluduntur quoque calumniatores, quique aliàs falsum dixisse in iudicio cõuicti fuerint. Quinimò detractores, aut infideles, vt habetur 3.q.4. ferè per totũ. & beatus Zepherinus decreuit detractores ab accusatione esse submouendos. cap. detractores, 3.q.4. quod tametsi de accusatione Episcoporum dictum

ctum fuit; tamen potest generaliter valere, vt benę adnotauit Archid. & Hug. in pręcitato c. detractores, idq; deducitur: nam quisquis vt maledicus condemnatus est, efficitur infamis, vt ait Panor. in c. cum te, de sent. & re iud. c. at si clerici, de iud. & Host. de ma-
15 ledicis. Colligamus ergo, † ad iudicij naturam hæc magnopere facere, capitulorum exhibitionem, facultatem se defendendi, eaque suo conuenienti tempore impertitam, atq; etiam accusationem in scriptis, vel denunciationem, clamorosam ve insinuationem. Cætera autem nullo iudicij detrimento, sunt monachis omittenda. Itaque de accusatione, hæc satis.

De Inquisitione. Cap. VIII.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitionis nomen ambiguum, quæ duplex est, præparatoria, & solennis.*

2 *Inquisitionis solennis, & præparatoriæ discrimen.*

3 *A Visitatoribus, quæ oratio habenda.*

4 *Visitatores oratione facta cum ad ecclesias proficiscantur, perquirant pertinentia ad Diuinum cultum.*

1 INQVISITIONIS † vis, atque notio latius patet, quam præsens negotium exposcit. Ideoque, quæ minus sunt necessaria, omittemus, ac bipartita eam ratione distrahimus. Nam altera quidem ordinaria, siue præparatoria appellatur, altera verò

verò solennis. ita Speculat. titu.de inquisitione, §.2. num. 9. Plurimum quoque inter se differunt. Illa
2 enim † vtendum est, cum Prælatus suam, vel Diœcesim, vel Cœnobium, vel totam familiam, (vt Visitatores solent) visitandi gratia perlustrant, vt adnotauit Speculat. in titu.de inquisitione, §.2. num.6. & cauetur in cap. Romana, §. sanè, de censi. in 6. & cap. placuit, 10. quæst. 1. Franc. de Aretio in cap. qualiter, & quando, el secondo, in 4. col. de accusat. Panormitan. in cap. primo, de officio ordin. & hæc, aut de multis, aut de singulari persona instituitur, & nulla præcedente forma potest institui; Posterior autem nisi illa percrebuerit, vsurpanda non erit. Præterea in illa non modò de maximis, verum etiam de leuioribus criminibus perquisitio facienda est: in ista grauiorum tantum scelerum ratio habenda est. Ad extremum ibi de veritate aperienda in his, quæ ad instaurationem ecclesiæ cum in membris, tum in capite, attinent: iuramentum à testibus non extorquetur. ex cap. olim, de accusat. & ex Specul. in tit. de inquisitione, §.2. num. 13. hic & iuramentum exhibetur, & capit. de quibus inquisitio institui debet. Panorm. in capit. qualiter, & quando. sequitur Hostien. ibidem. Sed quamquam prioris generis inquisitio ad præsens non attineat institutum, nisi vt Visitatorum munus deposcit, pauca tamen erunt à nobis explicanda. Primo namque vbi ad Cœnobium visitationis causa ij venerint, vt nostris institutis capitulis: Quomodo visitationes fieri debent, explicatur, ac decernitur in capit. ea quæ, de statu monachorum.

Declaratur verò à Speculatore in titu. de inquisitione, §. secundo, & tertio. ita exordium sument.

In nomine Domini nostri Iesu Christi. Anno ab eiusdem Saluatoris ortu.n. die.n. mense.n. Mandatis à generalibus nostris Comitijs celebratis in Monasterio .n. susceptis de monasteriorum visitatione cisappendinorum, vel .n. à nobis facienda, nos ipsos contulimus in Monasterio .n. vt quod erat nobis munus impositum, exequeremur: sub Pontificatu Sanctissimi Domini nostri Pontificis summi N. hac ratione visitationem instituimus, vt sigillatim inferius descriptum fuerit. Deinde exhortationem habebunt ad scelera, & peccata vitanda, honestaque persequenda, coactis in Capitulo fratribus hac, vel

3 alia ratione. Ea † est fratres imbecillitas humani animi diuino munere destituti, vt in summa rerum ignoratione, vitæque prauitate versari cogatur, nisi optimi alicuius institutoris opera, deterreatur à malis, ad honestas, rectasque actiones excitetur. Quocirca, sanctissimè quidem, ac prudentissimè ijs, quibus fideles rectis legibus, probisque institutis, informandi cura commissa est: Summorum Pontificum, sacrorumq; Conciliorum decreta constituerunt: vti singulis annis ad eos salutaris visitationis gratia pergant. Quo loco, tum in capite, primarijsve hominibus, tum in membris, infimisve alijs res se habeant, accuratius exquirant. Cuius sanè secretam, eandemque grauissimam speciem, in prçclarissimo Patriarcha Iacob licet perspicere: qui gratissimum filium suum Ioseph, morum candore nitētem, ad fratrum

trum

trum visitationem direxit, dicens Gen. 37. Vade, visita fratres tuos, & pecora, & renuncia mihi quid agatur. Quam planè vocem nobis, qui Visitatorum vices (licet indigni) sustinemus, vsurpare, atque erga vos amantissimi Patres, & fratres, re ipsa explere, contendimus. Vt iure Pontificio in cap. ea quæ, de statu monach. & normę nostrę institutis, cap. 35. primę partis, grauissimè, atque rectissimè sancitum est. A quibus ne transuersum quidem vnguem (vt aiunt) quoad eius fieri potest, deflectere propositum habemus. Primò igitur, vt institutionum nostrarum ratio postulat: id vobis cogitandum cum animis vestris rogamus: à Deo collata vobis summa beneficia, attento, atque grato animo, vt expendatis, qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumen suum, in quo dubio procul splendidissimum videbitis lumen, æuoq; sempiterno constantissimam fęlicitatem cõparabitis. Deinde facultate à Comitijs generalibus nobis indulta, pręcipimus, vt si quid prauũ, aut dissolutum, vel in capite, vel in membris cæteris, cum in Cœnobij bonis, tum in rebus sacris irrepserit, semoto odio, prauaque abdicata voluntate, significetis. Non enim deerit, aut benignitas in emendando, aut strenuitas in exequendo, aut fides de ijs, quæ apud nos dicentur ad Patres referendi, &c. Quo facto

4 † ad ecclesiam proficiscentes, sacra vel ipsi conficiant, vel summa deuotione audiant. Postea Eucharistiæ sacramentum, cæteraque ad Diuinum cultum pertinentia, vt sacrarium, sacrorumque vasorum, & vestium rationem, perquirant, scriptisque

C 2 reperta

reperta mandent. Demum fratrum visitationi, (vt sequenti capitulo explicabitur) operam dandam esse, non ignorent.

De ratione visitandi Regulares, siue Monachos. Cap. IX.

SVMMARIVM.

1 *Visitationis modus magis distinctè explicatur, circa Abbatem, & superiores.*
2 *Interrogationes à visitatoribus faciendæ, secundum personarum diuersitates.*
3 *Visitatores peracta visitatione nihil iuris amplius habere.*
4 *Crimina emendata accusari, vel denunciari non debent.*
5 *Crimina non emendata quando denunciatione, vel accusatione indigeant.*
6 *Visitationes quo fine terminandæ sint.*

POSTEA Visitatores in sua domicilia recepti, vt ritè, atq; ex ordine munera sua prestent,
1 duas † series describant, & quasi depingant. De quibus inquisitio instituenda erit; exhibito prius iuramento de veritate aperienda in ijs omnibus, quæ primo ad Dei spectant cultum: posthac de cæteris, quæ

quæ vel in capite, vel in membris inftaurationem efflagitant; funt autem (quo breuior fit defcriptio) hæ feries bipartito difcrimine diftrahendæ, hoc modo.

Series Rerum.	*Series Perfonarum.*
1 De orthodoxę fidei integritate.	De Vifitatoribus exacti anni.
De Diuinis laudibus.	De Abbate, vel fuo ordinario.
De Regulari obferuatione.	De Priore, fiue Vicario.
De Silentij obferuatione.	De Magiftro Nouitiorũ.
De Vitio acquifiti peculij.	De Cellerario, fiue Syndico.
De Diplomatum, & fcripturarum cuftodia.	De Decanis.
De literarũ ftudijs exercitationeque.	De his, qui ad Decani, vel Prępofiti, vel Abbatis munus fugendum cooptari debent.
	De cœteris alijs, quę breuitatis caufa prętermittuntur.

De Vifitatoribus exacti anni.

1 Num his interrogationibus vfi fuerint.

2 Num rationibus Cœnobij, (vt iuftitia poftulat) confuluerint.

De Abbate.

1 Num vita,& eruditione egregiè suum prestet munus.
2 Num patribus frequentius adsit.
3 Num peregrinorum, & infirmorum curam piè sollerterque suscipiat.
4 Num maiorem de rebus temporalibus,quàm de animarum salute rationem habeat.
5 Num beneficia, aliaque Cœnobij subiecta loca sollicitè visitet.
6 Num acceptionem personarum cum aliorum offendiculo agat.

De Priore.

1 Num obseruantię regularis vim conseruet.
2 Num suis temporibus loca Monasterij perlustret.
3 Num obediens sit Abbati.
4 Num culparum (vt aiunt) Capitulum assiduè adeat, & cętera.

De Magistro Nouitiorum.

1 Num sit diligens circa nouitios instruendos.
2 Num pudicitia, atque eruditione pręcellat.
3 Num sit idoneus ad animas lucrandas.
4 Num rituum,& ceremoniarum sit eruditor.

De Cellatario.

1 Num ęre alieno monasterium grauet.
2 Num pauperum, & infirmorum necessitatibus consulat.
3 Num ratiocinia recte disposita, & eorum labores seruet.
4 Num patres necessaria denegando, molestia afficiat.
5 Num aliquid sine iussione Abbatis faciat, &c.
6 Num agris colendis, cœterisque fructibus exaugendis incumbat.

De Decanis.

1 Num regularis obseruantiæ curam gerant.
2 Num adolescentum disciplinæ incumbant.
3 Num nocturnis horis a se benedictione indulta dimittant, &c.

De his, qui ad magistratum sunt asciscendi.

1 Num his pręditi sint moribus, ac scientia, quę obeundi muneri necessaria sunt.
2 Num hi sint, quibus suorum munerum partem securus committat Abbas.

2 De reliquis vero fratribus † pro exercitiorum, & personarum diuersitate interrogationes sunt facien

dę; tales vero interrogationes fieri debent, vt sequenti formula describetur.

D. Sophronius vocatus, & iure iurando exhibito de veritate aperienda, interrogatus, si quippiam scit, aut credit, aut fama est de ijs, quę ad instaurationem huius cœnobij pertinent, vel in capite, vel in membris; & primò, si diuinæ laudes ritè persoluũtur, &c. Hæc enim forma a Speculat. traditur in tit. de inquisitione. §. 5. & a Doctoribus in cap. qualiter, & quando, el primo, de accusat. atque hoc ordine responsiones sunt adscribendę, addita quoq; eius qui eas protulit, subscriptione. Curent Visitatores, vt si crimen graue ex visitationis luce apparuerit, conficiant de eo processus, iterumque testes de his examinent iuramento adhibito, & reo quoque, vt se purget, accersito. Animaduertant autem Visitatores id, quod grauiter Hostiens. adnotauit; nempe eo pacto iusiurandum debere exigi, vt quilibet dicat, vt quicquid scit, vel credit, vel fama est. Nam si iusiurandum exigatur de veritate aperienda de ijs, quorum tantum est interrogatio, nullo iure is cætera, ad id etiam attinẽtia patefacere obstringitur. Postremum † quod Visitatores iure delegato, alienis in cœnobijs vtantur, non autem ordinario, vbi munera sua obierint, nihil iuris fit reliquum, ad eadem administranda cœnobia, vt de officio delegatorum sancitum est. Hactenus de generali inquisitione. Illud libenter addiderim, quod in eiusmodi inquisitionibus generalibus, si crimina iam fuerint † emendata, cuiuscumque sint generis, nullo adhibito delectu: nemo illa,

aut accusatione deferre, aut denũciare obstringitur. Si quis tamen ad ferendum de his testimonium aduocetur, id detrectare, ac refugere non potest. Si vero nondum emendatione correcta fuerint, hac distinctione vtendum est: vt si priuata sint, veluti scortatio, & eius generis, denunciari emendandi causa prorsus debeant. At si in publici boni perniciem
5 † inuadunt, vt proditio, tum accusare, nedum denunciare quilibet cogatur. Quod quidem intelligendum quoque de ijs, quæ in tertiæ personæ incommodum impendent: tametsi cum emendari facilè possunt, non ita frequentius ad accusationem confugiendum est. Sotus libro quinto, de Iustitia, & iure. Demum curent Visitatores, vt iterum oratione habita exhortentur eos, vt rerum postulabit ratio, aut pro merito puniant, aut pro resarciendis institutis, leges condant, quas in Capitulo promulgari par est. Idemque de constitutis sententijs censeo faciendum. Quo facto, suæ facultatis munera se persoluisse sciant.

De solenni Inquisitione.
Cap. X.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitionem ante, quæ præcedere debeant.*
2 *Inquisitionis solennis forma.*

In fa-

3 *Infamiæ probatio desideratur in iudice Delegato, non autem Ordinario, & sub nu. 1.*

4 *Inquisitionis ordo.*

HAec quidē quod in priuatis criminib. vnius, aut multorum iudicandis, suo ordine versatur, quid sit, ex superiori tradita diffinitione, colligere licet. In qua sanè magni referre arbitrā-
1 dū est: † vt infamia clamorosa vt insinuatio, aut expressa inditia, priusquàm instituatur, antecedere debeant. Quæ quidē accusatoris vim habere, sancitum est, c. qualiter & qñ, el 2. de accusat. sic namq; legimus, quod villicus diffamatus fuerit, quasi dissipasset bona ipsius, &c. Post hac verò ad sui muneris rationem reddēdam accersitus, ita cum illo actum est: Redde rationem villicationis tuæ: quid hoc audio de te? &c. Quibus verò conditionibus infamia, clamorosa vc insinuatio contineatur, inferius loco suo proprio manifestabitur. Nunc de eius progressione, & modo dicendum est. Itaque cum iudex ordinariam habeat in loco potestatē, quoniam probabiliter existimare potest, eum infamiæ, quę viget per sese cognitionem habere; merito infamiæ probatio non requiritur vt inquisitionem instituat, potius sine mora hoc initio ad pręstandum suum munus se cō-
2 paret. Nostras † cum peruenisset ad aures (fama antecedēte) clamorosa vc insinuatione peruulgata; vel si illa non adsint, expressa tamen inditia cōstent; potest dici: inditijs expressis impellētibus, quod D. N. Cęno-

Cęnobij bona dilapidat; At sæpius ea de re admonitus, resipiscendi consilium non suscipit, iccirco boni pub. & veritatis tuendę causa, inquisitio à nobis instituenda est, super eorum vnumquodque intimũ, atque annexum, &c. Die 2. Maij in nostrę residẽtiæ
3 aula, &c. Verum † enim cum delegati iuris tantũ quis facultatẽ obtineat, & loco nõ adsit quo facinora cõmissa sunt, vt infamię vigentis cognitionẽ capere per se cõmodè possit; infamię prius ꝓbatio cõstituenda est, q̃ quidẽ (vt infrà dicetur) duorum testium dictis constare debet. In cuius sanè exordio, his verbis vti commodè potest iudex. Quoniam autẽ duorum testium legitimis dictis, de infamia, vel clamorosa insinuatione, expressiuè inditijs cõstat nobis D. N. Cęnobij bona prauè decoquisse; ideo boni publici, & veritatis tuendę gratia, inquisitionẽ faciemus super eorũ singula intima, atq; annexa. Die, & anno tali, &c. Habẽtur hęc ex Pan. in c. cum oporteat, & in c. cum dilecti, de accusa. probatur etiã Spec. in tit. de inquisitione. Quorum sanè ratio cõsentanea est, ne flagitiorum scelera contra Rẽpublicam perniciosius grassentur, iudicium ve peruersitas exaugeatur.
4 Ordo vero totius † inquisitionis hac via, & ratione progredi debet. Primum dilapidationis rumor, percrebrescit, expressa ve signa apparent. Ac tunc quidẽ (vt superiori cap. diximus) ex ipso dilapidationis natura, ac modo, capitula describi debent, de quib. per Curiæ promotorem, vel Iudicem, vt apud nos moris est; singulatim disquisitio solers, & diligens facienda est: ac id totum quod testes dixerint, litteris est

fide-

fideliter mandandum; eorumque qui ad testificandum accedunt, vniuscuiusque subscriptione apposita. Deinde Reo accersito, capitula quæ sibi opponuntur, aperienda sunt, eisque exemplum; (si postulauerit) exhiberi par est; interuallo etiam temporis præstito, ad se tuendum. Quibus ita compositis, ipse reus singula per capitula examinandus erit; quę dixerit, literis distinctè prodenda sunt. Id autem ad extremum subiungere non piget, quod fama suis (vt explicabimus) instructa conditionibus, certò vel incerto authore excitata, constituendam inquisitionem efflagitat; ne publicum bonum damni quicquam faciat. tex. & Doctores in c. licet Heli, de simo. Panor. in c. qualiter, & quando, de accus. el 2. Quocirca animaduerto etiam inquisitionem plerumque ex simplici Iudicis munere dimanare. Nullaque tunc denunciatione opus est. Specul. in ti. de inquisitione. §. 3. Plerumq; verò ea fit ex aliquo excitante, atque denunciante; qui cùm id suscipit, non astringitur denunciati criminis circunstantias (vt aiunt) aperire. Quemadmodum si aliquis decoxisse Cœnobij bona denuncietur, id criminis, in frumento ne, an in vino commissum sit, &c. eius generis indicare nemo tenetur: prçterquàm si his omissis, operis adeo occultatio, & inuolutio, vel dubietas, vel ambiguitas oriretur, vt Iudex veritatem assequi minus posset. Petrus Follerius in sua practica criminali, quò loco omnia vberrimè probat.

Expli-

Explicantur ea, de quibus Inquisitio fieri debeat. Cap. XI.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitio de quibus criminibus fieri debeat; & quæ publica crimina.*

2 *Inquisitio an institui possit, cum crimen sit manifestum, sed persona occulta.*

3 *Inquisitio quando fieri possit de libello infamatorio, authore occulto.*

4 *Criminis effector occultus, aut conscius à Iudice interrogatus, respondere non tenetur. fallit num. seq.*

QVID sit in hoc sentiendum, non conueniunt Doctores; sed multis prætermissis, breuitate
1 in hac re, & facilitate consulemus. Nam † crimen omne, quod in publici boni, aut etiam familiæ existimationis euersionem facit, apta est quasi materia, in qua inquisitio versetur. text. & ibi Bart. in l.congruit,ff.de off.presi. Bald.in c.primo,§.iniuria,col.5. vers.pone quòd inuenitur,de pace iuram.firm. Fely. in c.inquisitionis,de accus. Ea autem publica crimina sunt appellanda, quæ publicum bonum euertunt, vt l.iure mariti,C.de adult.glos.summę,2.q.7.c.cum P.Manconella,de accus. Ac exemplum nobis sit, bonorũ Monasterij decoctio, scortatio, aliave huius generis

neris vitia, ex quibus familiæ æstimatio perditè maculatur: Sed cum plurimæ sint in hac re difficultates, ptimo loco sese offert ea discutienda: Cum cri-
2 men manifestum sit, persona † tamen lateat; possit ne inquisitio institui? Petrus de Palude, in 4. dist. 19. q. 4. assentiturq; Tabienę Summę author, verbo inquisitio, nu. 8. sentit, id posse merito fieri. idque tenet Spec. in tit. de inquisitione, §. 2. num. 7. & in titu. de notorijs criminibus, §. 1. in fine. Nam quamquam peccator lateat, & sit occultus, peccatum tamen manifestum est, vt de occultis quod iure cauetur minimè inquisitio haberi videatur. Quod quidem vt intelligatur, exemplis illustrandum est. In Cœnobio si contingat quippiam surripi, aut infamatorium libellum aduersum aliquem affigi; nec tamen de effectore constet. Id quęritur modo, liceat ne, excommunicationis sententiam de veritate aperienda, aut intendi, aut prorsus ferri, inquisitionemque ijs de maleficijs adhiberi? Supradicti authores aientem partem tuentur. Quibus mirum in modum aduersatur Caietanus 2. 2. quęst. 69. art. 2. & Sotus lib. 5. de Iust. & iu. q. 6. art. 2. col. 3. grauissimis quidem, & clarissimis rationibus vtentes. Nam & inquisitio institui nullo iure potest, nisi peccator, aut infamia, aut expressis indicijs sese prodat, quod tamen in eiusmodi euentis abesse dicitur, & excommunicatio nisi monitione præmissa ferri prorsus non potest, c. sacro, de sent. excom. c. 1. de sent. excó. in 6. & idem in c. qualiter & quando, el 2. de inquisitionibus, omnino fieri prohibetur. Neque eorum sententia probanda est. Vt quãquam sigil-

sigillatim inquisitio confici nequeat, vniuersim verò nihil obest, quo minus fiat. Quid? nonne eodem res ipsa reuoluitur, cum examinandis testibus dicimus, quis admisit tale, vel tale? illi respondendo, ad singularia profectò descendent. Quod sanè abhorret à cap. inquisitionis, de accusat. Nam si duo iurati testes (vt ibi dicitur) aliquid se vidisse affirmarent, non tamen inquisitioni locus aliquis datur: sed alia via ingrediendum est. Quanto id euidentius in occulto peccatore curandum erit? Quocirca etsi in more positum sit, in huiusmodi inquisitiones constituere, vt omnes affirmant, pręsertim Spec. in tit. de notor. cri. §. 1. in fi. ob quod dicit non esse à tali consuetudine recedendum, per tex. in l. minimè, ff. de leg. c. cum dilectus, de consuet. Videant tamen, qui sic sentiũt, num potius sit eliminandus abusus; quemadmodũ omnia refutando argumenta peritissimè Sotus explicauit. Animaduerto tamen duo, ex quibus veritas mirifice
3 elucescit. Primum libello infamatorio † cõscripto, & vulgato, licet de re ipsa inquisitio confici non possit, quod author occultus sit; tamen signa, vt locum, tempus, characterum formas, & cętera eius generis inuestigari, non abhorret à iure. Quod si ex his, aliquis peculiariter notari contigerit, tum inquisitione adhibita, aduersus eum causam instituere ratio suadet. Deinde norma traditur generalis, cum crimẽ in perniciem publicam, tertięve personę damnum vergit, neque est emendatum, sed in futurum pẽdet, inquisitio omni iure constitui debet; si autem emendatione fuerit abolitum, tum nullo modo inquisitione

vtend-

vtendum est. Etenim si ista bona Cœnobij diripiuntur, vt in dies semper id sceleris serpat, potest inquisitionis haberi ratio. Quod etiam de cæteris in eandem rationem cadentibus intelligendum est. ita Sotus, vbi supra. Nec contra obtinet quicquam peruulgatum illud, multa ex hoc inulta crimina remansura. Anacletus enim respondet in cap. si omnia, 6. q. 1.
4 multa esse Diuino iudicio relinquenda. Qui † itaque horum criminum aut effector est, aut conscius, si interrogetur, is fateri veritatem cogi non potest. Malè enim suæ existimationi consuleret, si in proborum numero habitus, nunc ore proprio, se vt improbum proderet, nulla necessitate iuris. Atque etiam quicunque peccasse eos sciunt, interroganti prodere non tenentur; quod si contra faciant, commaculatę alie-
5 næ existimationis, crimen incurrunt. Quæ † quidem in omnibus rata sunt, præterquam in crimine hæresis, lęsæque maiestatis, quodque in Reip. perniciem impendet. Sotus lib. 5. de Iust. & iu. q. 6. art. 2. Alio capite explicabimus cætera.

Eorum accuratior explicatio.
Cap. XII.

SVMMARIVM.

1 *In iudicijs constituendis curanda est iustitiæ conseruatio.*

Con-

2 *Conuictus de crimine, & interrogatus de conscientijs, an teneatur eos prodere.*
3 *Interrogatus de conscientijs in crimine hæresis, atque læsæ Maiestatis, tenetur eos prodere, ita in crimine publico, quam de eo, quod pendet in futurum.*
4 *De criminibus occultis non fit inquisitio, nisi cum vnum est indicium, aut circunstantia alterius.*
5 *Litteræ infamatrices incerto authore, an habeant vim accusationis, ad effectum inquirendi.*
6 *Denunciatio alia Euangelica, alia iudicialis.*
7 *Purgatio canonica quando indicenda.*

1 NIHIL ita in iudicijs constituendis curandum † est, ac iustitię conseruatio: idque eò magis monachis prouidendum est, quo tranquillitatis, & pacis maiorem prę cęteris rationem habere debent: iam verò iustitiam si dimittant, nullus locus superest pacis; sacris literis dicentib. Psal. 84. Iustitia, & pax osculatæ sunt. Qua de re id modò addubitandum est. An quispiam de vno quodã crimine
2 conuictus, & interrogatus † de conscientijs, aut impulsoribus prodere eos obstringatur. At verò si vsurpatum morem spectemus, in promptu est, & facilis explicatio. Nam simul ac alicuius criminis iudicium quis sustinet, acerbissimæ ei accedunt interrogationes, infliguntur tormenta dirissima, vt conscios patefaciat. Sed si delectu quodam iustitiam administremus, errore, aut crudelitate minimè contaminabimur. Cum namque expressa quædam indicia, aut

infamia antecesserint, quibus conscij notati erunt, iure de illis interrogatio potest constitui, eosque prodere Reus merito tenetur: Quod si neque expressis indicijs, neque infamia conscij detegantur, nec licet, nec debet de eis quæri, secus si fiat, nihil iniustius, cum ea re socij existimationem per vim ferè violemus. Quod egregiè explicatum fuit in cap. cum monasterium, de confessis, in cap. veniens, de testamen. in c. nemini, 15. q. 3. in l. fin. C. de accus. l. repeti. ff. de
3 quæstionibus. Excipitur heresis crimen, † læsæque maiestatis; hanc sententiam complexus est Caietanus, opusc. 16. ac Sotus, lib. 5. de Iust. & iure, q. 6. artic. 2. Nec tamen positæ conditiones in superiori Capitulo excludendæ sunt; Nempe, vt si crimen sit publicum, & in ipsius boni publici exitium immineat, pendeatque in futurum, tum quæri de ipso potest, tametsi occulto: pari ratione, de conscijs habere quæstionem nihil prohibet. At si hæ absint, nullo iure permittitur, præterquam duplici euentu. Primo, si
4 quis † de eo est crimine conuictus, quod est alterius indicium. Verbi causa, si quis adulterij crimine fœdatus deprehenditur, adulteræque coniux in eius lecto necatus reperiatur; tunc à ratione alienum non est de homicidio occulto, inquisitionem aduersus adulterum conficere. Quod alio etiam exemplo illustrius facimus. Interemptus si fuerit quisquam, ac vestibus spoliatus, penes quem hę vestes reperiuntur, homicidij causam is dicere cogatur. Deinde, quando vnum crimen est alterius (vt aiunt) circumstantia, vt si quis euincetur de cõsuetudine cum puel-
la,

la, quis dubitet; queri posse, an violauerit? his autem exceptis euentis, neque occulta crimina in disquisitionem venire fas, est, neque latentes conscios producere quisque obstringitur. Quod quidem magnopere nobis religiosis seruandum est; ne ferarum gentium more, non Christiana pietate scelera vindicare videantur. Verum enim id magna in ambiguitate
5 versatur; An litteræ infamatrices, † & delatoriæ incerto authore scriptæ, vim habeant vt aut accusationis, aut inquisitionis, aut denunciationis ratio ex eis possit constitui. Et quidem de accusatione, res perspicua, & euidens est: cum enim pœna talionis puniri accusator debeat, si delatum crimen non probet, colligitur planè eiusmodi litteras, ex quibus accusator, siue scriptor minimè scitur, nullius esse roboris, si quidem scriptore ignorato, in quem esset talionis pœna imponenda, nesciretur. De inquisitione autem res in ambiguo est, veruntamẽ facilè veritas elucescit. Quoniam cum aut sine infamia, aut expressis indicijs, siue signis præcedentibus institui inquisitio non possit; & hæ delatoriæ litteræ, neque infamiam queant inducere, neque expressorum signorum vim sibi vendicare (cuique enim illas pro libidine scribere integrum est) patet nihil ex eis probari: Accedit etiam, quòd Pontificijs sanctionibus aduersatur. Nam in capit. inquisitionis. extrà, de accusatio. expresè prohibetur fieri inquisitionem ad eorum postulationem, qui clàm schedulas in alterius infamiam proferunt: idque ideo fieri non potest, ait Panorm. in precitato cap. inquisitionis, §. tertię, nu. 4.

quoniam schedulæ infamiam minimè afferunt, vt habetur in cap.fin.de accusat. Quo magis id de delatorijs his litteris incerto scriptis authore intelligendum erit. Est namq; regula generalis, vbi par exemplum deest, progrediendum est à similibus ad similia iudicanda; vt in cap.cum dilecta, de confirma. vti. vel inut. In postremum, Institutis nostris sancitũ est vt eiusmodi litterę explodantur primæ part. ordin. cap.6. de modo scribendi Capitulo generali. Neque eos aliquid verò similius afferre arbitror, qui sentiũt, si in eiusmodi litteris testes, qui interrogari possint, explicentur, nihil obstare, vt inquisitio fiat. Nam quam futilis hæc sententia sit, apertè conuincitur. Nisi enim indicia expressa, aut infamia antecedat, nullus est inquisitioni locus, iuribus supra adductis. Bart. in l.congruit, ff. de officio pręsid. glo. in cap. primo, de offic. ordin. in glos. prima. Nunc quid valeant in Denunciatione dicendum est. Iam verò hoc dubij facilè eluditur, si denunciationis bipartitam rationem complectamur: Quarum vna † Euangelica
6 appellata cum trinã antecedentem monitionem exigat, nullo modo ius suũ ex illis litteris obtinet, quoniam facta ne sit, an secus, prorsus obscurum est; Altera verò, quæ dicitur iudicialis, certæ cuiusdam personæ debet esse, cui possit iudex merito fidem adhibere, ac ex eius testimonio excitatus, ad inquisitionem aggredi. Reijciantur itaque turpes illę, & infamatrices litteræ: neque de prouocatione ad Romanam Curiam patres timeant, quoniã in hoc tantum abest, vt aliqua culpa sit, vt summus insit potius iu-

stitię cultus. Cum vero facta inquisitione, nihil explorati, nihil certi, atq; firmi collectum est, tū canonica † purgatio indicenda est. Vt hi qui temerè, ac inordinatè sese gerunt, nec Apostoli hortationi obsecuti, ab omni etiam mali specie abstinendū putant; ac ea re occasione data infamia laborant; cogantur suæ existimationis, atque publici boni iacturam per purgationem resarcire. Specul. in tit. de inquisitione. §. 3. versic. si autem crimen. Sotus lib. 5. de Iust. & iu. q. 6. art. 2. Archiepiscopus Florent. 3. par. ti. 9. cap. 8.

7

De Denunciatione, & eius partitione, & differentijs. Cap. XIII.

SVMMARIVM.

1 *Denunciatio alia fraterna, alia iudicialis.*

2 *Denunciatio fraterna trinam monitionem requirit, secus est de iudiciali.*

3 *Denunciationis Euangelicæ necessitas cessat, emendato fratre.*

4 *Peruicacia accusationis partes sustinet.*

5 *Crimen cum probari non potest, non est iudicialiter denunciandum.*

6 *Crimen, quod vergit in publicam perniciem; vel in tertiæ personæ incommodum, denunciari potest.*

7 *Vnus testis omni exceptione maior, facit semiplenam probationem.*

Denunciatio iudicialis, etiam fratre emendato perseuerat ad vindictam.

1 TERTIA, ac postrema iudiciorum ratio est Denunciatio. Estque hæc ipsa † bipartito modo disiuncta. Vna fraterna, siue euangelica nuncupatur; Altera verò iudicialis. De prima dictum est: Si peccauerit in te frater tuus, corripe, &c. De secunda eodem in loco habet Euangelium: Si te non audierit, dic Ecclesiæ: quæ verba eo spectant, (vt Doctores asserunt) vt Prælato ad fratris emendationem denunciatio fiat. Pluribus autem nominibus hæ differunt. Primum fine. Etenim Euangelica ad fratris emendationem spectat, iudicialis verò ad ipsius temperatam vindictam. Deinde ex impellente. Nam prima charitatis ex fonte manat. Secunda verò, ex iustitiæ zelo proficiscitur. Postea præstare primam generaliter omnibus necesse est. Extat enim ore omnium trita sententia, quod vnicuique de suo proximo mandauit Deus. At secunda eorum tantum est, qui sua id referre iudicant. Demum prima suo ordine, ac ritè non fieret, nisi trita † monitio

2 antecederet. In secunda semper ea necessaria non videtur. Innoc. & Doct. in cap. nouit, de iudic. Adde

3 etiam, quòd illa fratre † emendato cessat, nisi contumax esset: vt neque Prælati tanquam Patri crimen fateri vellet, cum probabiliter timere minimè posset, ne ad eius vindictam, vt iudex progredi Abbas decreuisset. Tales enim peruicax homo, potest ad causam dicendam cogi, & iudicio subijci; Si quidem

4 eiusmodi † peruicacia, accusationis partes egregiè sustinebit. Quod sanè animaduertant Prælati: erit

enim

enim ſatis efficax ad petulantiam coercendam reme-
dium. Ex Soto lib. 5. de iuſt. & iure, quęſt. 6. artic. 2.
ac ibi aſſeritur peruicacem illum, poſſe ad aperiendam veritatem compelli, communiter ex ſancto Doctore, ſecunda ſecundæ, quæſtio. 33. & Caietano ibi, & Pet. de Palude in quarto Sententiarum, diſtin. 19. Quamquam id omne, duobus limitibus intelligendum eſſe ijdem dicunt. Primum, † ſi adhibitis te-
5 dum eſſe ijdem dicunt. Primum, † ſi adhibitis teſtibus in ſecreta monitione, contumacia probari poteſt. Deinde ſi emendandi fratris locus aliquis ſupereſt. Nam ſi duo illa non adſint, à iudicio abſtinendum eſt, idque ſi peccatum priuatum eſt. Nam
6 ſi ſcelus in perniciem † publicam, aut in tertię perſonæ incommodum ſerpit, vtcunque frater non emendetur, ac potius in turpiora delabatur, & boni publici euerſio conſequatur, tum iudicio velit, nolit, ſubijciatur, ac in eum inquiſitio intendatur. Cuius quidem ratio eſt, quòd cum ſit monitus inter duos teſtes, is, qui adhortationem adhibuit, ac ſi eſſet tertius valebit, vt habetur in capit. in omni, de teſtamentis.
7 Cum † verò omni ſit is tertius exceptione maior, vim ſemiplenę probationis, eam adhortationem habere grauiſſimè, & peritè Sotus ſentit. Sed iudicialis denúciatio vſque ad vindictam manet, atque perſiſtit, vt bene docet Speculat. in titu. de denunciatione, §. primo. Modò de eorum forma videamus, atque etiam quid diſcriminis inter eam, & accuſationem interſit.

De forma Denunciationis, & accusationis, quodque sit inter eas discrimen. Cap. XIIII.

SVMMARIVM.

1 Denunciatio, & accusatio in duobus differunt, & numero 5.
2 Denunciatio iudicialis tribus modis fit, & deficiens, qua pœna puniatur.
3 Denunciacio sola sine infamia, vel indicijs expressis non inducit inquisitionem.
4 Repulsi ab accusatione, & à denunciatione Canonica repelluntur.
6 Forma denunciationis Euangelicæ.
7 Forma denunciationis iudicialis.

1 DEnunciatio, quę causa doctrinæ iudicialis nomen tulit, bipartito discrimine † ab accusatione differt, & quidem in accusatione criminis probatio requiritur, vt 2.q.3. ferè per totũ. in denunciatione vero plerumque necessaria nõ est, ita Doct. communiter in cap. quod super his, de accus. licet Iuris periti omnes senserint, non facile eiusmodi denunciationes admittendas. Quod sceleratorum hominum genus extat: qui vt negotium alijs acerbissimum tutè exhibeat, accusationem quidem præ-

prætermittit, ne parem penam, si probationem non præstiterit, cogatur soluere: ad denunciationem autem, vt suæ prauitatis asylum, confugit. Itaque nisi homo denuncians spectatæ fuerit probitatis, atque vitæ, non debet iudex eius sermone moueri, ac ad inquisitionem procedere, ita tex. in cap. repellantur, de accusat. cap. si peccauerit. 2. q. 1. Speculat. in tit. de Denunciatione. §. 1. in princ. Potest autem tripartito
2 denunciato † fieri. Primo ad iudicis munus, & officium excitandum, renuens denunciator probandi onus, atque ad finem vsque denunciationem prosequendi. Et hic quidem partem (vt aiunt) in iudicio minimè sumit. Verum iudex proprio suo munere inquisitionis peragendæ rationem comparat. Panor. in cap. cum oporteat, de accusat. At plerumque denunciatio in eo versatur, vt incommodi sui, atque Reipub. rationem quis habeat: eaq; ad finem vsque prosequi consilium est. Ac tum ea omnia & facere, & prestare obstringitur, quæ ad accusatorem specta bant. l. 1. §. incidit. ff. ad Turpillian. Bal. in l. per hanc. C. de temp. & repar. appell. Quare qui apud nos ita denunciandi officium explent, aut litteras ad Regiminis, vel Capituli Patres scribunt, vt testes proferant, iudicemque molestius excitent, atque adeo vrgeant: hoc secundo loco habendi sunt, neque vereri quin si legitimas probationes egregiè non præstent: Talionis (vt aiunt) pœna plectentur, quo sic à calumnijs, ac maledicis litteris, falsisque denunciationibus facilius se temperent. Animaduerto preterea per se
3 quidem denunciationem ad instituendam † perquisitio-

sitionem non valere, nisi aut fama præcedens, aut expressa indicia accedant.cap. licet Hely, de simonia. quo loco narratur Abbatem quibusdam de criminibus denũciatum à monachis: nihilominus scelerum inquisitio, quod infamia non præcesserat, locum non habuit. consensit Bald. in l. ea quidem, C. de accusat. ac Host. in c. qualiter, & quando, el primo, de accusat. Quæ quidem sententia mihi magnopere probatur: cum nostris temporibus detractorum, ac petulantium virus actius serpit, & numerus exaugetur, ac præcipuè in eos, qui præclari alicuius muneris dignitate præfulgent. Demum eiusmodi denunciatio tunc quidem legitima, & suis omnibus lineis absoluta censenda est, cum trina antecesserit monitio. Assentitur Specu. in titu. de Denunciatione, §. primo.
4 addens, quòd ij, † qui ab accusatione iure repelluntur, à denunciatione quoque arcendi sunt. Nam accusatio, & denunciatio canonica eodem loco habenda est. Andr. de Isern. in constit. litteras. Salic. in l. ea quidem, C. de accusatio. Ange. in tractatu malefic. in versic. necnon ad denuncian. &c. Siquidem perditi, ac criminosi homines, aut infamiæ nota fœdati, qui sui ipsorum curam integrè non habent: qui fieri potest, vt alienæ salutis piam solicitudinem gerant? Atque hæc est prima Denunciationis ratio. Altera verò est, cum Ordinarij iudices habent in remotis regionibus suos promotores, ad quorum profecto denunciationem inquisitio potest constitui. Differunt secundò, quòd † seueritas pœnarum ex denunciatione non
5 infligitur. At ex accusatione accuratè seruanda est.
Idque

Idque ex vtrarumque diuerso fine colligitur; altera enim emendationem fratris, altera vltionem poscit. Nunc forma, & earum quasi facies suis est coloribus depingenda. Ex Spec. in tit. de inquisitione.

Forma Denunciationis Euangelicæ.

6 Reuerende Pater, charitate impellente, † & quo maximè possum zelo ductus, tibi, vt Patri denuncio quomodo D. N. contra regularia instituta carnibus vescitur, in sui ipsius perniciem, & fratrum offendiculum. Quare vt eius consulas saluti, aliorumque offendiculo, piè corripiendum censeo. Ego enim, (vt Saluator iubet) debitam monitionem non prætermisi. Hactenus de Euangelica.

Forma Iudicialis.

7 Reuerende Pater. Iustitiæ † zelo incitatus, ne crimina inulta remaneant: tibi vt iudici denuncio qualiter D. N. Cœnobij bona miserè dilapidat, idque fama est diuulgatum. Quocirca tuæ erunt partes, eius rei habere rationem, debitis enim monitionibus antea operam egregiè (ni fallor) dedi, neque idcirco à maleficio abstinuit, iudicio, ac iudicij pœnis modo agendum arbitror. Qua facta iudex modo superius exposito ista denunciatione excitatus, inquisitionem constituere non cunctetur. Atque hactenus de actore.

De

De Reo. Cap. XV.

SVMMARIVM.

1 *Reus quid, & interrogatus secundum iura fateri veritatem cogitur.*

2 *Reus interrogatus, non seruato iuris ordine, poteſt prudenter ſubterfugere, dummodo mendacium euitet.*

3 *Reus in quibus caſibus iure interrogatur a iudice, & quomodo ſe gerere debeat in reſpondendo, numero 4.*

1 REus is † iure dicendus eſt: qui cauſam dicere aliqua de re in iudicio cogitur. cap. forus, de verb. ſign. 15. q. 3. c. vlt. De quo nunc dicere incipiamus. Primum ſcire Reus debet ſe diuino, ac naturæ iure aſtrictum admiſſi ſceleris pœnas dare. Quocirca: cum à proprio, ac legitimo Iudice iuris ſeruatis legibus de crimine interrogetur, quamquàm non adhibeatur Iuramentum, fateri tamē veritatem tenetur. Sanctus Doctor. 2. 2. q. 69. ar. primo Sotus lib. 5. de Iuſt. & Iur. q. 6. art. primo. Cum verò
2 † nullo iuris ordine de ſceleribus veritatem aperire cogeretur; mendacio excluſo, quod ſemper vitandum eſt, eiuſdem rogationibus, quà poteſt ratione occurrat, nec ſe prodat, idque ex ſententia D. Ioānis Chriſoſtomi, quæ habetur in c. quis aliquādo, de pœnit. diſt. prima. Non dico tibi vt te prodas in publicum,

blicum, & apud alios te accuses, &c. Tria igitur sunt,
3 ex quibus Reo † respondendi necessitas incumbit. Primum infamia, alterum indicia expressa, tertium probatio semiplena. His exceptis, iniustè iudex interrogat, licetque Reo, aut tacendo, aut ad maiorem iudicem prouocando, aut quo potest modo, tegere veritatem, argum. tex. in c. si omnia, 6. quęst. 1. & in c. 2. de maior. & obed. & in cap. 2. de confess. Sanctus Doct. vbi supra, & Sotus etiam qui eodem loco dicit, quod iura omnia, quæ patrati criminis euidentiam, accusatore non egere decernunt; tunc locum habent, cum ipse effector, aut per se manifestus est, aut infa-
4 mia detectus. Prętereа † cum à iudice interrogationes Reo (vt moris est) offerantur, nisi eorũ quicquam, de quibus paulò superius diximus antecessisse iudicauerit, atque adeo certum habuerit; se ad respondendum cogi non posse sciat. Alioquin perfidus suæ existimationis violator argueretur: si iuris ordine nõ seruato, occulta sua scelera manifestaret. Id tamen ego consilij simul cum Soto, Iudicibus dederim: vt priusquam ad criminũ confessionem Reos incitent: quà id ratione, & iure efficere obligentur, aperire non grauentur. At verò optimè aït Sotus, quod cum sumus in leuibus, Monachus Prelato suo, quem probum moribus, scientia quoque peritum, & prudentem cognouerit, fidem nulla alia manifestatione adhibere obstringitur. Quę omnia, etsi cęteris omnibus curanda sint: tum maximè monachis; quorum omne Iudicij causa emendandi socios suscipiendum est, ex Soto vbi suprà.

De

De Iuramento. Cap. XVI.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum quid sit.*
2 *Iuramentum aliud est promissorium, aliud assertorium, item voluntarium, & necessarium.*
3 *Iudex potest iuramentum, tam Reo quàm Actori dare, & quibus, num. 5.*
4 *Iuramentum non debet dari ad partium petitionem.*
6 *Sola indicia sine infamia non sufficiunt ad extorquendum iuramentum.*
7 *Iuramentum à Iudice Reo regulariter exhiberi non debet, cum iudicium non est institutum.*
Iuramentum Iudex Reo exhibere debet constituto iudicio, cum de publico bono, aut tertiæ personæ commodo tractatur. eod. num. 7.
8 *Iuramentum ei, de quo dubitatur de periurio, exhiberi non debet, cum crimen aut facti euidentia, aut testibus probari potest.*

IVRAMENTVM est affirmatio vel nega-
1 tio † de aliquo, sacræ rei attestatione firmata, secundum Goffred. de quo nunc accuratè agamus. Non desunt Iudices, qui tam Reo, quàm testibus sine delectu de veritate dicenda iusiurandum offerant, tamen id iure, an iniuria fiat, summa doctissimorum

ſimorum virorum diſſenſione certatur. Quæ breuibus à me componenda hac ratione videtur. Conſtituto,
2 Iuſiurandum † duplici diſcrimine diuidi, aliud eſt enim promiſſorium, de re videlicet futura, quod inſtituto noſtro minus deſeruit; aliud verò eſt aſſertorium (vt aiunt) de re ſcilicet præſenti, atque præterita; quod quidem aut ab Actore Reo offertur; & volũtarium Doctores appellant; quoniam id vel admittere, vel renuere vtriuſque partis in facultate eſt poſitum. Aliud, dicendi gratia, Neceſſarij nomen
3 ſibi vendicat. Si quidem † à Iudice Reo, vel Actori offertur, de quibus per Hoſtienſem in Summa, in titu. de iureiurando, per Doctores in cap. debitores, in capit. Quintauallis, in cap. veniens, & in cap. fin. de iureiurando. Hoc itaque iuſiurandum ad veritatem eruendam, extorqueri à legitimo iudice, alienum à lege non eſt, Sanctus Doctor ſecunda ſecundę, quæſtione 69. qua verò ratione fieri id debeat, ſic eſto deſcriptum.
4 Ad partium † poſtulationem iuſiurandum offerri nec poteſt, nec debet. Nam ſi de clericis, id aſſeuerauerit Ioannes Bernardus Diaz in ſua Practica criminali, cap. 118. In Monachis non minori cura id cauendum eſt. At ſi iudex proprio conſilio id ad manifeſtationem veritatis valere iudicat, offerendum. idem cenſet Panormitan. in capit. cum
5 ſuper, de confeſſ. ſed enim † non omnibus paſſim dandum eſt, ſed ijs tantum, quorum crimen aut inchoatam, ſemiplenamve probationem, aut expreſſa indicia habet, aut infamiam. Quemadmodum ex Sancto Doctore antedicto loco docetur. Idque prudenter

denter animaduertit Diaz eodē loco, addens aliud, omni religione, ac cura obseruandum. Nempe so-
6 la † indicia, sine infamia non satis esse, vt iudex de crimine iusiurandum tribuat. Vsque adeo ne periurij virus serpat, aut occulti criminis detectio consequatur, ratio habenda est. Idem enim auctor dicebat. Errant apertissimè temerarij quidam iudices, & qui Crocodili more, humano sanguine delectantur; statimque post capturam nullo facto personarum discrimine, à captis omnibus, delicti iuramentum exigunt, cum sępius leuia quędam indicia caussam prætulerint capturæ. Hactenus ille. Sed quid agendum, cum timetur de periurio, Iusiurandum præberi ne debet? Quem nodum facile hac distinctione dissoluimus. Dans iusiurandum, aut instituit
7 iudicium, aut non: si iudicium non instituit, † nefas planè esset, iusiurandum tribuere nisi honesta ex causa. At si iudicij ordine flagitante id detur, licet profectò, quando aut publici boni, aut tertiæ personæ incommodo consulitur. Neque tale iusiurandum iudex prætermittere potest. Panorm. in capit. cum clericis, de cohabit. cler. & mul. Quod si neque tertiæ personæ, neque pub. boni ratio id desiderat, dubitandum non est, id esse iniustum, & homicidio perniciosius, vt asserit Card. in Clement. vni. de iure-
8 iur. Cum namque aut facti † euidentia, aut idoneis testibus crimen admissum probari potest; non modò ius, sed ratio suadet, vt qui in suspicionem probabilem apud iudicem venerit de periurio, ad iurandū nec cogatur, nec vlla ratione permittatur. Quòd

enim

enim ſi litteras nulla Prælati venia Monachum ſcripſiſſe, aut nummos in cellula clàm ſeruaſſe Prelatus ſiue teſtibus, ſiue rei euidentia cognouerit: Reumque de ijs poſtea interrogans, ille aſſeuerãter neget. Quiſpiam licere vnquam aſſeuerabit, ei de hac re iuſiurandum offerri, cum probabili ſuſpicione ſciat eum periurium admiſſurum? Quæ quidem omnia habentur à Panormitano in capitu. fin. de iureiuran. Nec ab ijs diuerſa de teſtium iureiurando aſſerenda ſunt.

De criminum varietate. Cap. XVII.

SVMMARIVM.

1 *Reus ob quam cauſam ſubire iudicium debet.*
2 *Crimina quadrifaria ratione diſtinguuntur vt grauia, grauiora, & grauiſſima, & quæ.*
3 *In criminibus puniendis hominum, ætatumque ratio habenda eſt.*

QVONIAM autem ſubire iudicium idcirco
1 co Reus † debet, quod criminibus ſe obligauit, ob id criminum varietas accuratè deſcribenda eſt. Nam licet in ſuperioribus bipartito diſcrimine accommodatè fuerint à nobis diuiſa; modò minutius eorum diſtractionem faciemus. Siquidem ex facinorum magnitudine, vindictæ etiam ratio ſumenda

est, vt 24. Regulæ nostræ cap. continetur. Crimina
2 itaque peritè quadrifaria † ratione distinguuntur.
Nam alia leuia appellãtur, vt ea in quibus dolus non
adest, & per imperitiam, vel culpam sine dolo aguntur: aut quando res in qua versatur minima est: Panor. in cap. tuæ, de pęnis. hoc autem in genere ea existimanda sunt, quæ in cap. de opere manuum quotidiano explicantur, atque de his qui ad mensam, vel ad laudes tardè occurrunt, in cap. 46. Grauia verò ea sunt, quorum ratio in cap. quod post completorium nemo loquatur, apertissimè traditur: quibus, & carnium esus, scurriliumque verborum prolatio adnumeranda erunt, cum ex regulæ contemptu fiant. Ad grauiora censenda sunt, de quibus in cap. si de excommunicatione culparum agitur. Quo loco Card. Turrecrem. diligenter animaduertit, sex gradus criminũ manifestè describi. Postremò grauissima nuncupari merentur, quæ ponuntur in cap. 28. de ijs qui sæpius correcti, nõ se emendauerint; hoc est animi peruicacia, ac petulantia, & (vt aiunt) incorrigibilitas, grauissimo criminis loco habenda sunt. Verum enim in ijs facinorum gradibus quamuis plurimum iudicis arbitrio, deferendum sit, vt Pan. in dicto cap. tuæ,
3 asserit; hominum † tamen, ætatumq; ratio prudenter habenda est. Vt colligitur ex 30. Regulæ cap. De pueris minori ætate. Sed ratione quoque hoc discrimen accipiendum est, vt in leuibus fecimus, & quidem grauia ea iudicanda sunt, in quibus, & dolus inest, & magnum Reip. aut alterius personæ incommodum affertur. Grauiora verò ea esse sentio, quæ

publica

publica sunt, & in familię dedecus vergerent. Grauis generis exemplum, periurium, furtum, contumacia, castitatis violatio, ac voluntariæ paupertatis, acquisito peculio, corruptio. At grauioris publica scortatio, vel Sodomiticum vitium, cæteraque eius generis perniciosissima scelera. Grauissima autem erunt, suscepti criminis nulla emendatio, animi obduratio, qua non modò salutarem emendationem admittere refugit; sed etiam temere minis, & procacitate deprauata, facinora defendere, aut verbis, aut re ipsa nititur. Omissis ergo culpis leuioribus, iudicij vis omnis in tria reliqua genera, conferenda erit. Debent verò Prælati studium suum ijs rectè considerandis conferre: ne horum discrimen, iustitiæ detrimento confundant.

De pœnis. *Cap. XVIII.*

SVMMARIVM.

1 *Omnis regularis obseruationis violatio, exceptis tribus votis, leuis est culpa remoto contemptu.*

2 *Non est æquum regulares obseruantias sub mortalis peccati pœna ab aliquo præcipi.*

3 *Peccatum non est nisi voluntarium.*

PRIVSQVAM de pœnis (vt instituti ordinis ratio flagitat) sermonem faciam; de culparum, & scelerum varietate pauca disseram, ne mecum ipse in his commentationibus pugnare
1 videar. Equidem silentij † transgressionem, aut carnium esum, cæterarumque obseruationum regularium (exceptis tribus votis) violationes, omnibus profectò exploratum est, in leuium numero culparum haberi debere. Nos tamen superiori cap. inter graues retulimus contemptu adhibito. Nam si ille absit, ex Regulæ proprio cap. leuem esse culpam in dubium vocari non debet. Dicitur enim quòd si inuentus fuerit quisquam hanc præuaricari taciturnitatis regulam, grauiori vindictæ subiaceat: excepto, si necessitas hospitum superuenerit, aut fortè Abbas alicui aliquid iusserit. Cum namque vsu venire possit, vt citrà culpam, eorum obseruatio prætermittatur, profectò conficitur, vt genere quidem suo exitiale crimen non sit, idque ex eo confirmatur, quoniam exterior ad eorum obseruationem pęna constituitur. Iam verò Sanctus Doctor, secunda secundę, quęstione 96. articu. 6. & quolibeto 20. id perspicuis rationibus probat. Necnon Panormitan. in cap. primo, de constitutionibus. sed tota eius controuersia in hoc versatur, quidnam sit illud quod deprauatum contemptum pariat: De quo idcirco ego modo rationem habere nolo, quoniam maiore id indiget perscrutatione, & nos ad finem properamus. Optimo autem consilio id admonere alienum non duco.

Plu-

2 Plurimum quidem † aberrare eos, qui silentij obseruationem; & abstinentiam a carnibus, cęteraque generis eiusdem sub peccati lethalis pœna seruanda iubent: quodque ferendum non est; aiunt, Quisquis id fecerit, ego lethaliter peccare decerno. quasi perniciosum esse peccatum in voluntatis arbitrio situm
3 non sit, sed in pręcipiente; Cum tamen † peccatum Diuo Augustino teste adeo sit voluntarium, quod si non esset voluntarium, non esset peccatum. Adde etiam, quod exitiale peccatum, hoc cõmittitur, quod pleno voluntatis impetu, actio in re, genere suo mala, versatur: non autem quod aliquis iubeat (excipio Deum, atque Ecclesiam sanctam, quique peculiari quodam Diuino afflatu, pręcepta edunt.) Pręterea cum ijs culpis pœna à Patre nostro Benedicto exterior constituatur, mortiferi criminis suo proprio genere vim non habere conuincitur. Nam in c. 46. de ijs qui in alijs quibuslibet rebus delinquunt, ait. Quod si animæ peccati causa fuerit latens, Abbati tantum, & spiritualibus senioribus patefaciat; qui sciant sua curare, & aliena vulnera non detegere, aut publicare. Etenim prius de exteriori pœna transgressoribus constituta, sermonem fecerat; quę quidem culpæ mortiferę, non semper coniuncta est. in quam sentẽtiam Dominus Bernardus Abbas Casinensis in prima parte Speculi quam edidit in Regulę nostræ explicationem, dicit. Pro murmuratione, & silentij post completorium trãsgressione, Pius Pater pęnam inducit temporalem in Regula. Postremo Prælatorum in voluntate minimè constitutum est,

nostrę professionis terminos, aut amplificare, aut contrahere. At nos cum obedientiam secundum regulam seruaturos promiserimus, in qua eiusmodi transgressiones mortiferi peccati rationem non attingunt, integrum Pręlato non erit, quod leue est, graue, arbitratu suo efficere. Quocirca Diuus Bernardus de pręcepto, & dispensatione sic ait: Nihil à me Pręlatus plus quàm promiserim, requirat. Promissa est autem obedientia non simpliciter, sed secundum Regulam. Quare optimum quidem est monachis consilium, vt si grauissima quęque committantur, simpliciter obediant, vt idem ait. Verum Prælati pręcepta sua edant sub temporaria pęna, nihil de mortifero crimine interponentes, ne animas irretiant. Exhortentur nihilominus fratres, vt ab eorum violatione, ac præsertim despicientia, caueant. Nam Eugenius IV. Pontifex Maximus litteris suis cauit, ne eiusmodi Præcepta ederentur: ac Patres declararunt omnia verba Regulę, quæ aut pręcipere, aut mandare sonant, noxam exitialem non afferre, nisi aut substantialia violentur, aut accedat contemptus, idemq; anno 1580. sancitum est.

De Pœnis explicatio accuratior. Cap. XIX.

SVMMARIVM.

1 *Regularis disciplina septem gradibus continetur.*

Pœna

2 *Pœna alia ordinaria, alia extraordinaria.*
3 *Pœnæ vi Canonum constitutæ in monachis ad regulę normam sunt moderandæ.*
4 *Pœna triremium aduersus monachos non est adhibenda, nisi pro grauissimo scelere.*

HOSTIENSIS Decretorum Doctor eruditissimus, Regularem Sanctissimi Patris
1 nostri Benedicti disciplinam, septem † gradibus contineri dilucidè asseuerauit: Quorum primus secreta adhortatio: Alter publica correptio: Tertius simplex, vel minor excommunicatio: Quartus ieiuniorum afflictio: Quintus flagellorum inflictio: Sextus ad Deum pro reo preces adhibitæ: Postremus, & septimus è monasterio eiectio. Cui sententiæ adscripsit Ioannes Andreas in cap. fin. de Regul. Idque colligitur ex 23. & 28. nostræ Regulæ Capitulis. Quamobrem de istis longi esse non debemus. Sunt enim pęnæ ab isto legislatore constitutæ, ac ea re ordinariæ appellantur. Nam vt à principio hanc commentationem accersamus. Pęnæ du-
2 plici ratione partiuntur, vt alia † quidem sit ordinaria, ex ipso videlicet iure constituta, alia verò extraordinaria, de qua videlicet lex nihil præscribit per Doctores in cap. ad reprimendam, de officio ordinarij. Septem verò hi gradus ad ordinarias referendi sunt, ac si qui alij Patrum institutis constituuntur, vt à suę professionis loco deiectio, carceris mancipatio, aut in aliquem locum perpetuo, aut ad tempus relegatio. Si quidem hęc Patris nostri etiam institutio-

ne nituntur. Nam ex Cœnobio eiectio, cum iure caueatur ne fiat, modo in vsum vendicanda non est. Sed eius loco carceris inclusio succedit. tex. & glo. & Panorm. in cap. fin. de Regul. E proprio autem professionis loco deiectio, eo ex capite videtur esse sumpta; quo dicitur. Solus sit ad opus sibi iniunctum, nemo sibi coniungatur nec consortio, nec colloquio, &c. Animaduerto etiam, quamquam monachorum est, nō modo Regularibus obtemperare institutis, verum etiam Pontificijs sanctionibus obsequi; tamen eorum delicta, & crimina secretè, non palam corrigi, & emendari debent; Ne Christianis
3 offendiculum prębeatur. Igitur † pœnæ illæ, quæ vi Canonum constitutę in Monachos sunt, ad Regulę normam moderandæ sunt, & dirigendę; alioquin quorsum religionum Regulę constitutę essent? Habetur id, in cap. in scripturis. 96. dist. in cap. sacerdoti-
4 bus. 11. q. 1. Triremium † autem pęna, quæ in facinorosos videtur locum obtinuisse; nisi grauissimum, maximique offendiculi esset scelus, aduersus monachos adhibenda non est. Hinc Bernardus Diaz in clericos etiam eiusmodi supplicium deplorat, multis efficacissimis, & prudentissimis rationibus vsus. Præcipuè verò hæc dicit. Quis meritò non iudicabit indecens sacerdotes Dei, quibus maior dignitas est collata, quàm Angelis; quantumcunque facinorosos, tam perpetuò hoc infami punitionis genere tradi? Vbi tanta est sceleratorum hominum copia, tantus squalor, tātus denique omnium ęrumnarum, ac immunditiarum aceruus est? Satis, namque vlti-

mo

mo supplicio esset, vt ferirentur, aliqua animi pietate; quam in triremibus vitam agendo, vbi non solum de præteritis non est sperandus dolor; sed deteriores mores ibidem acquisituros, & cum illis morituros verisimilius timeri potest. Hactenus de Pœnis in genere.

Adcommodatio ad pœnas Regulares. Cap. XX.

SVMMARIVM.

1 *Minor excommunicatio secundum Constitutiones reducitur ad comestionem in terra, in pane, & aqua.*
2 *Vera excommunicatio ex Regula.*
3 *Carceri, qui apud Monachos Cassinenses est vltima pœna, tribus modis Monachus includi potest.*
4 *Carcer quando in pœnam datur, infamiam irrogat.*
5 *Pœna extraordinaria quando imponenda.*
6 *Regiminis fratres apud nos nomine Principis interpretantur.*
7 *Pœna dilapidantium quæ sit.*
8 *Modus procedendi contra dilapidatores.*
9 *Pœna periurij, & testimonij falsi describitur, & nume. 16.*
10 *Pœnæ maledici, & detrahentium, atque murmurantibus quæ. & nu. seq.*

Pœna

CVM in præcipuis culparum generibus versemur, pauca nobis dicenda erunt. Quis enim nostrum, quæ sit notio, & vis minoris excommunicationis, atque maioris ignoret? cum in vigesimoquarto Regulæ Capitulo eius rei diluci-
2 da † descriptio contineatur, videturque ad comestionem (vt dicitur) in terra cum pane, & aqua, aut acerbiori cum vindicta reduci? Non enim in Regulæ nostræ institutis excommunicationis vocabulum à cœtu fidelium, & Ecclesiæ suffragijs abalienationem semper significat: sed potius à communis mensæ participatione exclusionem denotat. In alio autem Capitulo ecclesiasticæ excommunicationis de-
2 scriptio † traditur ex Apostoli sententia, dicentis tradi huiusmodi Sathanæ in interitum carnis, &c. vt multis signis depingitur; Nempe &c. nullus ei consortio, & colloquio iungatur: sitque ab oratorio exclusus. Demum neque ipse, neque quibus vescitur cibis, & potiones precationibus muniri permittitur. Ijs igitur, quæ aperta sunt, omissis, de carceris

ceris ratione pertractemus. Carcer in nostrę familię institutis, vt vltima, atque omnium grauissima pęna habenda est. Tamen ne ambiguitate fallamur,
3 constituo, monachos posse † carceribus includi triplici ratione. Primum custodiæ causa, nempe cum crimen grauius est, iudexq; veretur, ne reus fugam caperet ante iudicium, tunc namque carceri includi debet quoadusq; commissi delicti rationes excutiantur. Deinde vt torturę genus quoddam, cum enim delicti cognitio quędam inchoata, & semiplena (sic enim loquuntur) habetur ex indicijs, aut infamia, cuius quidem vis ad tormenta inferenda, non autem ad vindictam sumendam idonea censetur, tunc in carcerem est monachus conijciendus, ibique pro criminis magnitudine, aut ieiunijs, aut verberibus ad veritatem patefaciendam eum impelli decet. Neque enim quæstionis genus inter nos, hactenus vsu receptum est. Tertiò carcer tribuitur in pęnam criminis commissi sententia diffinitiua pręscribente. Quo casu non modo solidus, securusq; esse debet; sed etiam qui pęnam debitam infligat, vt iustitia ex criminis ratione, iudicisq; arbitrio deposcit. Quo sanè carceris genere, nemo detinendus est sine plena probatione delicti, aliter fieri posset, vt iudicio necdum expleto, iam reus ordinaria pęna plecteretur. Iam verò hoc tertium genus sequitur, vt ferendi suscipiendiq; suffragij potestas, siue (vt aiunt) vox actiua, & passiua † amittatur, & ex suę professionis loco
4 deiectio imponatur, cuiusque dignitatis, ac muneris ornamenta detrahantur, ac infamię nota afferatur.

Ac

At duo quidem prima genera, quamquam non te-
merè sunt aduersus monachos vsurpanda; in facino-
rosos tamen id cum iustitia non pugnare. Nam tur-
pitudines illæ infamatrices non consequuntur. Fieri
enim potest, vt carceri quis ad custodiam iniectus,
postea verò expensa causa innocens reperiatur. Po-
test etiam vsu venire, vt ad quæstiones quis positus,
fortiter se gerat, & qualibet praua indicia eo tormen
to purget. Bart. l. 1. de custod. reor. & Bald. etiam eo-
dem loco. Non igitur, tametsi perniciosum sit cri-
men (Hæresi excepta) iudices religiosorum vereri de-
bent, ne pœnarum genera desint eis, etiam si trire-
mium supplicium excludatur, siquidem acerbio-
res carcerum rationes constitui facillimè possunt. De
pœnis ergo, quę iuribus decretæ sunt sic esto dictum.
Ad extraordinarias, quæ difficiles habent explicatus,
accedendum est, sequarque Panorm. in cap. de cau-
sis, de offic. deleg. hac de re aptissimam, & euidētem
5 sententiam dicentis, cum crimen admissum † nulla
ordinaria pœna vindicandum describitur: si certæ
pœnæ consuetudo adsit, pœna illa debet imponi.
Etenim consuetudo legis est optima interpres. ca. di
lectus, de consuet. & l. minimè. & l. de interpretatio-
nē. ff. de legib. Quod si consuetudo abest, tunc ex alijs
legibus similibus progrediendum est ad similia, cap.
translato, in fi. & c. cum dilectus, de cōfir. vti. vel inu.
Quæ quidem ratio plurimum ad pręsentis loci expli
cationem adiumentum præstat. Ex his enim, quę
contingunt in clericis, coniectari potest, quid facien-
dum sit in Monachos, atque ex ratione, qua vtitur iu
dex

dex in aliarum familiarum religiosos, transferenda sunt, quæ ad nostros Monachos emendandos pertinet. Demum si nulla constitui comparatio potest:
6 ad principem † est recurrendum. Cuius profectò, nomine, familię nostrę Patres iudico intelligendos. Quippe qui interpretandę criminis magnitudinis, condecentisque pœnę obtinent facultatem. Quoniam autem circa pęnas ferè totius nostri negocij car do versatur, latius exemplis adductis immorandum est. Primum igitur de his videtur agendum, qui cum ad Cœnobij bona administranda delecti sint, eorum potius dilapidationem, & decoctionem committunt.
7 Quibus, quæ sit † infligenda pœna, dilucidè ex clericorum vindicta manifestari potest. Nam si clericus decoctor ex beneficij iure, ipsiusq; administratione deijcitur, infamięque nota inuritur in perpetuum, vt colligit Archidiac. in cap. vobis, & in cap. Vulteranę, 12.q.2. & ex Anton. in cap. venerabili, de offic. deleg. & in cap. licet Hely, de simon. & ex Abb. in pręcitato cap. venerabili, quis non videat eiusmodi Monachos decoctores omni debere dignitate spoliari, omni administratione in perpetuum priuari, atque ad infamię notam carceri mancipari? Animaduertendi
8 † verò in eum ratio hoc ordine disponetur. Suspicione vigente, vel infamia promulgata, debet ipsius vel infamiæ, vel suspicionis processus (vt aiunt) institui, in quo sanè conficiendo, summariè, nullaque scriptura progrediendum est: ne Reus id resciens, causæ veritatem quoquo pacto labefactare conetur, vt bene adnotauit Iacob. de Belu. in Auth. vt iud. sine

quo-

quoquo suffrag.in §.necessitatem.& sequitur Panor. in d.cap.venerabili, nu.8. in fi. cumque de infamia, vel suspicione, tametsi leui constet, ex administratione remouebitur. Posthac de decoctionis veritate, alium conscribere processum iudex debet: in quo si de bonorum decoctione conuincetur, pœna etiam supradicta punietur, vt ex eisdem authoribus habetur, assentiturque Bernardus Diaz in sua pract. c.65. in quo crimine duo summopere animaduertenda idem censet. Primum, quòd propter solam suspicionem ab administratione is, contra quem fit inquisitio, remoueri potest. Deinde ad huius criminis delationẽ quilibet auditur accusans: licet hi prius sint admittendi, quorum de re agitur. Host.& Anto.c.licet Hely, de simon. & Bernardus Diaz. Hæc autem omnia iudicis arbitrio, pro rerum, personarum, criminumq; ratione, temperanda esse, Panorm. sentit,
9 in cap. licet Hely. Periuri † verò ex cap. presbyter. 81.dist.suis dignitatibus spoliari queunt, ac suo fungi officio prohibentur. Assentitur Abb. in cap.querelam, de iureiur.in 11.notab. Probatur ex cap.si quis episcopus, 50.dist. Falsus testis, honoris ornamentis spoliatus, in cęnobium detrudi debet: ex Concilio Agathensi, ex cap.si episcopus, 50.dist. quod quidem hoc limite, Pręposi. interpretatur. si clericus de hoc crimine accusatus, & conuictus, aut in iure confessus. Nam obiter, non quidem per se id criminis si admittat? Nempe vt exemplum afferam, si clericus testificãs subeat exceptionem falsitatis, tunc sanè nec è dignitatis gradu, aut ordine deijciendus est, nec infamis

famis decerni debet, ſed tantum à teſtimonio repelletur. Hoſt.de accuſat.§.quis effectus. Bernardus autem Diaz grauius clericos, quàm laicos pro hoc crimine puniendos cenſet. Ex quo efficitur, vt in monacho eò acrius animaduerſio exacuenda ſit. Cle-
10 ricus autem † obtrectator, atque maledicus, maximè in ſacerdotes, cogi debet ad poſtulandam veniam, ac è ſuo gradu deijcietur: neque ad eum reuocabitur vnquam, niſi ſatisfactionem preſtiterit. Ex Concilio Carthag. quarto, habeturq; cap.clericus maledicus, 46.diſtinct. Cauetur quoque Concilio Viennenſi, de quo in clem. 1.in §.quibus, de priuile. Quare Bernardus Diaz. Religioſi, inquit, qui ſuis in ſermonibus eccleſiarum prælatis detrahunt, per duos mẽſes ſubiacere debent illis pęnis, quæ ſecundum eorum regulam, vel ſtatuta pro grauioribus criminibus, ſeu culpis eis cõſueuerunt imponi: ſuper quibus abſque manifeſtá neceſſitate, cum eis non valet diſpenſari. Vt ſtatutum eſt in Concilio Viennenſi. Quam verò
11 acerbè puniendos cenſeat, † quos murmurationis crimẽ inquinat: explicans hęc dicit: clericus qui murmurat, alienus ſit à fratrum vnitate, etiam opus eius abijciatur. Itaque iuxta menſuram operis in hoc peccans, ſacerdotis iudicio pęniteat, vti cautum eſt in octaua Synodo. Gratiano referente, in cap. Alienus, 90.diſt. Hinc legis noſtræ inſtitutor: Si quis frater (inquit) cum de grauioribus culpis ageret, contumax, aut murmurans, aut in aliquo contrarius Sanctæ Regulæ repertus fuerit, acriori vindictæ ſubiacet, &c. Quid verò de ijs ſentiemus, qui maleuolentiſſimis

12 tiſſimis calumnijs † proborum nomen obſcurare nõ uerentur ? certè infamatus poterit iniuriarum actione (vt aiunt) contra maledicum agere: & ſi infamator cauſa cadet, efficitur infamis, ex cap. cum T. de re iud. & Panor. ibi, naturali autem iuri conſentaneum id eſſe Bernardus Diaz in cap. 60. ſuæ Practicę criminalis affirmat, ſi quidem, quod falſi criminis infamia alterum maculat, conſentaneum eſt, vt dicat ſe mentitum eſſe: vt hoc modo exiſtimationem pollutam per ſe abſtergat, pręcipuè ad hoc obſtrictus, vt Chriſtianus, ac etiã ad talem ſatisfactionem pręſtandam à Confeſſore cogẽdus, tametſi infamatus id nõ peteret. Intelligo autem quando conuitium eſſet falſum, tunc enim ſequeretur conuitiantem mentitum eſſe, & tali caſu illa ſatisfactione iniurians efficiatur infamis iam ex ipſa condemnatione, etiã ſi non damnaretur ad verborum retractationem; infamis remaneret; neque enim iudex vt pius ſit iniurianti, crudelis debet eſſe iniuriato, qui tali honori ſuo ſatisfieri petit; cum aliàs ſi in ſola pecuniarũ pęna, vel alia condemnaretur, ſemper crederẽt, aut ſaltem ſuſpicarentur illi qui verba iniurioſa audierint, illum dixiſſe verum; niſi eum ſe retractantem, & palinodiam decantantem audierũt, hactenus ille. Affert quoque haud
13 mediocrem de monialium † violatoribus diſceptationem, in cap. 75. præcitatę practicæ, tripartitoque ſceleris genere eos obligari aſſerit, ſacrilegij, adulterij, & inceſtus. Abb. in cap. At ſi clerici, num. 35. de iudic. & in cap. fin. de purg. can. in 3. notab. & per gloſ. notabilem in c. Virginibus, 27. quęſt. prima. tandem

conclu-

Concluditur clericum conuictum de accessu ad Monialem, nullo discrimine habito, è suo gradu, & ordine deponendum, atque in Cœnobium vel carcerem ad tempus aliquod, iuxta personarum qualitatem, & delicti continuationem, & populi notitiam detrudendum. Diaz vbi supra Magnæ etiam religioni † habē-
14 dum est, ne in pœnitentiæ sacramento sacerdoti detecta crimina, cuique aperiantur, cap. omnis vtriusque sexus de pœnit. & remiss. Is autem peccata iam in cōfessione aperta detegit, qui vel verbis vel signis inuito confesso; aut non permittēte, ea manifestat, idque non modo de confessario intelligendum est, sed etiam de interprete, de eo, qui casu audiuit, deque eo qui latenter abditus, auscultauit. Adde quoque qui dimidiam delictorum manifestationem cum audisset, absolutionis beneficium minime contulit. Silu. Summ. verbo cōfessio. Archiepiscopus tertia parte, tit. 17. cap. 22. §. primo, & 11. Sotus de tegendo secreto, membro 3. quæst. 4. Aduerte tamen quod si quis dicat, talis habet peccata à quibus eum absoluere nō possum; vel audiui eius peccata, & non absolui, hic vt confessionis detector puniendus est. Archiepiscopus eodem cap. citans Petrum de Palude, quibus ēt assentitur Diaz. Licet plurimū referre dicat, vt quis peccata manifestet ante confessionem. Nam quæ in cap. omnis vtriusque sexus, pœna constituta est, in eos locum obtinet, qui peccata singula, non cōfessionem vniuersam aperiunt. Itaq; in superiorib. exemplis extraordinarias pęnas sacerdoti infligendas censet, non eas quæ c. omnis vtriusque sexus, constituit.

Id vero eodem cap. 11. suę practicę magnopere mi-
hi probatur, quo dicit sacerdoti, bonæ famę, & ho-
nestę vitæ dicenti se habuisse veniam pœnitentis ad
manifestandam confessionem, credi debet: cum ta-
lis actus veniæ secreto fieri soleat, & nullo interue-
niente teste: ad hoc saltem vt transferat onus proban
di in asserentem sine venia se manifestasse, hęc ille,
referens Lapum in alleg. 94. De quo tamen crimine
nullá posse dari certá doctrinam ac rationem asserit,
potius qualitas cófessoris & pęnitétis coniecturam
augebit, aut minuet, constituta vero in eum pęna est,
vt omni munere ac dignitate spoliatus in arctú Cæ-
nobium ad perpetuam agendam pœnitentiá detru-
15 datur. cap. omnis vtriusque sexus. Falsas litteras † in
feriorum iudicum adulterantes vel effingétes, quod
scelus latius patet, depositiones ab omni munere, ac
beneficio, atq; detrusionis in Cœnobium pœnas da-
bunt. Ex quibus facile est colligere, quid pœnæ mo-
nachis constituendum sit. Panorm. cap. olim, de re-
scrip. Conspiratores aut iniurias machinantes Epi-
scopis vel clericis, è suo proprio gradu penitus abij-
ciantur, in cap. si quis Clericus, & in cap. si qui cle-
rici, 11. q. prima, & in cap. si quis Sacerdotum, 11.
q. 1. habetur; Clericis suo Episcopo inobedientibus,
aut ei insidias molientibus, aut contumeliam seu có-
uicia inferentibus, depositionis pœna constituenda
est. Quod nihilominus de peruicacibus, seu incor-
rigibilibus exponi debere sentit Panorm. in cap. At
si clerici, de Iud. Resignantes litteras, & aduersario
mittentes, incurrunt pęnam falsi. Bar. l. qui testamé-
tum,

tum, ff. ad leg. Cornel. de fals. per tex. in l. prima, §. is qui. ff. eod. Panorm. & Felyn. in c. cum olim, el 2. de officio delega. Clericus verò incurrit pęnam depositionis, licet Bernardus Diaz, in cap. 96. suæ practicæ censeat Iudicis arbitratu puniendum. Quod mihi sanè quam probatur. His itaque modis, ex clericorum pęnis quid in monachos obseruari deceat, accommodatè transfertur. Cui sanè rei plurimum adiumentum pręstat, Bernardus Diaz. in sua Practica criminali. Modò ad Regulas transeamus. Habetur in Re-
16 gula B. Augustini, si quispiā infamatrices † litteras, aut libellos aduersus aliquem diuulgando cōscripserit, per sex menses carceri detrudatur, compedib. appositis, secunda, quarta, & sexta feria, pane, & aqua tantū reficiatur, voce & officio prędicationis, & lectoris (si fuerit lector) in perpetuū careat, nisi duobus comitijs generalibus relaxatio fiet. Habetur cap. 44. Eadem pęna feriendus decernitur, qui falsum testem aut inducit, aut gerit per sese. Ita etiam plectendi sunt ij, qui per litteras vel schedulas parietibus affixas, alicuius existimationem cōmaculant. Vt eodem
17 cap. habetur. Imponitur quoque carceris † detrusio per tres menses, excommunicationisque pęna, ijs qui Cęnobij negocia, alienis à familia personis manifestauerunt. A quibus tanquam à similibus pęnæ transgressoribus imponendę, iure optimo transferri possunt. Admodum enim absurdum est, vt quod illi fam. commodo cedit, nobis qui pręstantiorē viuendi rationem suscepimus coaptari nō possit. Demum id pręsens ad negocium attinere valdè sentiendum est,

vt pręſcriptam rationem qua Reus ante iudicem con ſtituendus erit, exemplo deſcribamus. Quæ haud du-
18 biè hoc modo poteſt efferri, D.N. Reus † in hac cauſa, & principalis, vocatus, & iuramento medio examinatus ſuper proceſſu, & tota cauſa, & primo interrogatus reſpondit, &c. Quæ autem dixerit omnia ſunt literis eo ſermone quo fuerunt expreſſa prodenda. Id ſummopere curantes, vt ſi Reus vinculis conſtrictus aut carcere detruſus ſit, numque interrogationes adhibeantur ei niſi è carcere educto vinculiſq; ſoluto. Nimirum quod omnis vis atque metus ab Reorum confeſſione abeſſe iura decreuerunt. Quæ etiam ſcripſit ſic ſe habuiſſe aperiendum eſt. Hac ratione D.N. è carcere ſolutus, vinculiſq; liber, atque in ſua facultate poſitus, vocatus fuit, & medio iuramento, &c. Sicut ſupra fuerit explicatum. Atque hic extrema ſit linea de his, quę pertinent ad Reum.

De teſtibus generatim. Cap. XXI.

SVMMARIVM.

1 *Veritatis manifeſtatio ex teſtibus pendet.*
2 *Probationis definitio.*
3 *Probatio alia clandeſtina, alia euidens, alia minus euidens eſt.*
4 *Probatio alia plena eſt, alia ſemiplena. Et quæ ſufficiens ad torturam, vel ad vindictam.*

MVL-

MVLTA quæ ad Iudicis, Rei, atque Actoris vim, & rationem attinebãt, hactenus dilucidè (vt mea fert opinio) atque breuiter exposita fuere. Modò instituti operis ratio flagitat, vt de testibus, quę necessaria sunt, explicare incipiamus.
1 At quoniã ex testibus † veritatis manifestatio, & cõprobatio pendet, eò itaque de probationibus, vt suo ordine nostra procedat oratio dicere prius incumbit, cuius quidem diffinitio ante subijcienda est, quæ his verbis secundum Azonem, & Accursium in Rubr.
2 C. de probatio. continetur. Probatio † est rei dubiæ per argumenta declaratio. In qua cum cæterorum vocabulorum sit expedita, & prompta cognitio, quæ sit argumẽti vis, & significatio, non perinde, ac oportet, est explicata. Nam hic argumenti nomen, non eandem, quam apud Logicos significationẽ sibi vendicat, vt sit positis ex enunciationibus conclusionis collectio, sed potius id omne, cuius vi, veritas aperitur: siue sint testium dicta, siue rei, de qua agitur indicia, vel coniecturę, vt à Speculat. de probat. manifestè colligitur. Verum probationis, licet vnicum sit nomen: eius vnica certè non est forma, sed varia, ac diuersa. Atque vt generatim agamus, tripartito genere illa diffunditur. Alia namque † est euidentissi-
3 ma, quæ ex priuilegijs, atque instrumentis, & literis, (sic enim loquuntur Iuris periti) cæterisque eius generis, eruitur. & cap. licet causam, de probat. cap. pia, de except. lib. 6. l. si eum, §. qui pro rei qualitate, ff. de his, qui satisd. cogant. Alia euidens ex testium dictis,

reique euidentia, c.tua,de cohab.cler.& mul. c.cum contingat,de rescrip. c.auditis,de restit.in integ.cap. corum, 11.q.3. Alia minus euidens, vt quæ constat ex probabilibus coniecturis,quas illi præsumptiones vocant, cap.afferte, de pręsumpt. Butr.in cap.vestra, de cohab.cleric.& mulier.Quas profectò explicatius exponere modo consilium non est. Sed his carminibus continetur.

Aspectus, sculptum, Testis, Notoria scriptum
Iurans, confessus. Præsumptio fama probabunt.

Sunt ergo probationis species nouenario circumscriptę numero. At nobis,quę ad crimina vel refellenda, vel asserenda accommodata sunt, dicere est propositum. Ac primum de indicijs ita dicemus,vt nullam modo rationē de subtiliori eiusdem probationis partitione, habemus. Siquidem alia (vt aiunt) negatiuæ est partis,alia affirmatiuę, &c. Quorum ratio ad exquisitiorem explicationem iuris spectat. Id tamen non mediocriter ad præsentem tractationem refert, vt probationis vim, & notionem ad bipartitam duci
4 posse rationem sciamus, vt altera quidem † sit perfecta, suisque numeris absoluta, quàm doctrinæ causa Doctores dilucidam, vel plenam appellarunt. Altera inchoata, atque imperfecta, quàm semiplenam,Iuris prudentes nuncuparunt. Ex Caietano,secunda secundæ,quęst.69.consentiuntque Panorm.& alij,extrà de probat. Et plena dubio procul,quemadmodum & inchoata duplici ratione distrahitur. Alia sanè est perfecta, vel inchoata ad tormentorum, tamen

men vim inferendam idonea, veri reperiendi causa. Alia autem perfecta, vel inchoata ad vindictã etiam reo decernendam ordinata. At ea perfecta non immerito, vel ad condemnationem iudicanda est, vel ad tormenta: cui nihil ad hæc ipsa iure afficienda, deest. Quę verò aliqua sua parte vacat, inchoatam esse existimatur. Exploratum est enim ijs, qui vel mediocriter in iuris eruditione versantur, quod sæpius probationum nerui vsq; adeo sunt imbecilles, vt ex eis supplicia constitui nullo modo possint: cum tamen earũ vi, exsculpendæ veritatis gratia, liceat reũ ad tormenta exponere. Quod certe nec decet ignorare eum, qui iudicandi cæteros potestate prefulgeat: ne imperfectis perinde, ac perfectioribus vtens, aut ea, quę ad tormẽta exhibenda apta sunt, tamquã si ad vindicandum idonea forent impiè; atque imperitè vsurpet. De probationibus itaque sic vniuersũm esto dictum.

De Indiciis. Cap. XXII.

SVMMARIVM.

1 *Indicij nomen æquiuocum multa significat. & quidquid Iuristas.*

2 *Indicium aliud plenum, alium semiplenum.*

3 *Indicium plenum plerumque violentum appellatur, & quando.*

Præsumptionum varia sunt genera.

5 *Præsumptio variatur secundum conditionem personarum.*

6 *Indicia plena sunt re manifestanda, & ob quam causam.*

7 *Indicium vnum an valeat ad inferenda tormenta.*

8 *Indicium probabile habet vim inferendi torturam, non tamen per talem confessionem absque testibus poterit condemnari.*

9 *Duo leuia indicia ad idem spectantia vnum constituunt graue.*

1 INdicij nomen varia † est significatione manans, nam latiori specie si vtamur, signum quodlibet indicij nomine notatur. Quo quidem modo tutissima est rei huius vsurpatio; At accuratiori ratione indicij vis apud Iurisperitos significat, rei quę in controuersiam ponitur, explicationem, ac manifestationem, vel vt ait Panorm. in cap. tua, de cohabitatio. cleric. & mulier. est notabile signum alicuius dicti rei, vel facti, quod subijcitur necessitati probādæ.

2 Quod in primis † bipartito modo eosdem apud Authores dirimitur. Vnum namque perfectum, siue plenum, alterum autem inchoatum (& vt aiunt) semiplenum est. Prioris autem explicatio generis est, rei coniectatio per signa efficacia, ea quibus animus in aliquo tamquā in vero conquiescit, nihil pręterea requirens. Bald. in l. ea quidem. C. de accusat. At inchoatum est cōiectura quędam, quàm ipse pręsumptionem

ptionem appellat; acrius crimina vrgens ad assentiẽdum. ff. de probat. l. comprobatio. Adiungũt aliqui & leue, quod id est, cui frequenter contingit, veritatem adesse, neque ad probationis rationem vllo pacto cẽsendum est. Illa autem duo grauia appellantur, propterea quod frequenter veritatem adiunctã habent, ac æquantur pręsumptionę iuris. l. metum. ff. de dolo. Paris de Puteo in tract. de syndicatu. Existimo etiam ab instituto nostro minimè esse alienum, adnotasse, plenũ indicium, plerumque † violentum appel
3 lari, quando causam per se obtinet, nec alia opus habet probationem. Nam, vt ait Panorm. in cap. cum contingat, de rescrip. num. 3. citans tex. in l. licet, ff. de legat. primo, & in l. sciant cuncti. C. de probationib. Ex coniecturis potest dici euidens probatio. Ac semiplenum, aut quod vehemens, siue probabile dicunt, semiplenam etiam probandi vim obtinet. Ex quibus varię enascuntur coniecturæ: quæ (vt dixi)
4 præsumptiones † appellantur. Quarum etiam plurimas partitiones attulit Panorm. in cap. quanto, eodem titulo. Nempe quod alia sit probabilis, alia vehemens, alia violenta. De quibus consulto nullam habemus rationem: siquidem (vt ipse testatur) ea vocabula a Doctoribus disserendi gratia fuerunt inuenta. Constat namque eadem indicia personarum, varietate considerata, modo temerarium, modo probabilem, nonnunquam vehementem, vel violentam suspitionem afferre. Atque (vt eadem in re versemur) non pari modo luxuriæ crimen in sene, vt in adolescente conijcitur. Etenim Seneca dicit, cum

alia

alia vitia cum hominibus senescant; sola auaritia iuuenescit. Neque etiam pari ratione ad animi perturbationes, ac vitia, literarũ studiosos vt ignaros, & imperitos propensos esse arbitrandum est. Nam cunctorum mater est errorum insciẽtia, cap. primo. 38. dist. & ferè per totum. At Diuus Hieronymus: Ama scientiam scripturarũ, & vitia carnis non amabis. Hactenus Panorm. in cap. quanto, de præsumptionibus. Quocirca vt nostrum ad institutum propius accedamus: si duo obseratis foribus in aliquo domicilio deprehendantur. Quod patrum instituto cautum est, ne fiat. Id indicij, si in adolescentulis repertum fuerit, aut eos, quorum alter adolescens, alter verò alia ętate, perfectum eiusmodi & censeri, & appellari certum est, ac eò magis si nocturno tempore, nullo lumine, aut etiam vestibus detractis, tũc quidem de libidinis vitio probabilis sanè est coniectura: semper tamen personarum anteactęque vitæ ratio habenda est, ac præcipuè occasionis. Quod de mulieribus multo magis asseuerandum est. At si duo Decani ętateve affecti, morumque grauitate prędit, aut locus minus aptus est, vt in id culpæ incidant, nullą suboritur libidinis coniectura: quo fit, vt pœna tantũ transgressi instituti suscepta, nihil postea fiat reliquum. Quod de sanguine coniunctis prorsus sentiendum existimo. Panorm. de præsumptionibus, cap. cum in iuuentute. Indicia tamẽ plena alia iudicanda sunt: ex quibus non solum factum, sed etiam persona eiusdem facti manifestè dignoscitur.
6 tur. Quæ etiam † sunt reo aperienda, cum interrogatur,

gatur, vt sciat, quonam loco causę suæ rationes consistant, & vtrum respondere teneatur, seque ad defensiones accommodare. Caietanus secunda secundæ, quæst. 69. Demum nulla potest de indicijs certa ratio perscribi, vt quę perfecta, quæque inchoata existimari debeant. Sed in his omnibus plurimum iudicis arbitrio tribuitur: qui excussis rationibus personæ, loci, temporis, conditionis, &c. Id sequatur, quod & iusto magis consentiat, & lenitati propensius conueniat. Panor. in cap. cum in contemplatione, de reg. iur. Bart. in l. fi. ff. de quęstio. per tex. in d. l. §. eiusdem quoque, ff. de testib. & Caietanus, secunda secundæ, quæst. 69. idemque de indiciorum numero sentien-
7 dum erit. Vnum † enim de aliqua re indicium vim non habet suo genere, nisi ad inferenda tormenta, si tamen fuerit probabile. Bart. in l. prius, ff. ad Syllan. Ex eo autem reus condemnari minimè potest, licet id criminis propter tormenta confiteretur, vt est tex. cum gl. & ibi Bart. in l. j. §. Diuus Seuerus. & in l. penult. ff. de quæstionib. præterquam si ipse spontè fateretur, secundum Petr. de Anchar. in Clem. prima, de homic. Aduerte etiam indicia duobus saltem testibus iureiurando pręstito communiri necesse esse.
8 Bart. in l. fi. ff. de quæst. Pręterea duo leuia † ad idem spectantia, vnum constituunt, cuius vi, tormēta possunt offerri. Bart. in l. fin. ff. de quæst. Quocirca ex his id licet constanter, atque dilucidè, vt consectarium colligere, quod ex coniecturis, & indicijs pręcipuis, euidens probatio existimari potest. Panorm. consentit, referēs dictum tex. in l. licet, ff. de leg. 1. & l. sciant

cuncti,

cuncti, C.de probat.Non tamen eam vim obtinet,vt pœna infligatur talis, ex qua ingens incommodum condemnato manaret. Vt deputatio ad triremes, vel in perpetuum carcerem abdicatio. in carcerem verò detrudi tormentorum vice, non prohibetur. Pęnas verò eos dare ordinarias vt condemnatos, nisi accedant rationes probabiles,omnino negatur. Glossa in cap.fin. §.porrò,vt lite non contest. quod quidem asseuerat Panorm.ibi. Ac vltimo animaduertendum, quod idem ait in cap.tua, de cohab. cleric. & mulier. tot possunt esse indicia, & ita vrgentia, quod inducerent iudicem ad credulitatem,& sufficerent ad ferendam sententiam,etiã in criminalibus, l.indicia,C.de rei vendicat.l.sciant cuncti, C.de probat. cap.afferre, de pręsumpt. hæc ille.

De infamia. Cap. XXIII.

SVMMARIVM.

1 *Infamiæ descriptio.*
2 *Infamia, quæ sufficit ad inquisitionem instituendam.*
3 *Infamia altera iuris, altera facti, & quæ repellat à testimonio ferendo.*
4 *Capitulum generale, potest purgare ab infamia.*
5 *Infamia facta, quomodo contrahitur.*
6 *Semel repulsus non potest amplius testimonium ferre. & quid de fugitiuis, & expulsis.*

7 *Infamia cum constet, & quæ sufficiens est ad inquisitionem, an infamatum trahere possit ad tormenta.*

NON mediocriter huc spectant, quæ de infamia ab eruditis tractari solent, opera itaque nostra in eiusmodi explicatione modo versabitur: hoc veluti notiore inducto exordio.
1 Infamia est existimationis † apud probos viros facta commaculatio, vel, vt ait Panormitanus in cap. vestra, num. 12. de cohabitatione cleric. & mulier. est communis locutio ex verisimilibus coniecturis. & dixit notāter ex verisimilibus, quia aliàs propriè non est fama, saltem quoad iuris effectum; sed sunt vanæ voces populi, appellaturque rumor, idest, particularis insinuatio ex suspicione sola, & incerto authore exortus. Quæ quidem duo in sua ratione comple-
2 ctitur. Quorum vnum si desit, † eadem ad inquisitionem instituendā inepta prorsus reddetur: neque alicuius probationis vim habebit. Primo, vt eiusmodi rumor à pluribus disseminetur, non enim satis erunt duo vel tres: sed vt optimè sensit Glossa, & Doctores in cap. inquisitionis, in cap. cum oporteat, de accusationib. Bart. in l. de minore, §. tormenta, ff. de quęstionibus. nam infamia est vehemens, cum ij qui eiusmodi rei cognitionem habere possunt, id peruulgant. Affertque exemplum. Quod si Episcopus cum clericis degens, infamia laboret, eius probatio ex potiori illorum numero pendet: potiorem autem numerum intelligo, omittendo pueros, & mulieres; numerando graues viros, atque probos. Deinde id quod

infa-

infamiæ notam inducit, non vnica tantum vice, sed plusquam trina, vt perferatur, necesse est. Postremo nusquã infamię turpitudine quemquam cõmaculari sentiendum est. Si ab inimicis, facinorosisve hominibus id rumoris disseminetur, aut ab ijs qui aliqua infamia aut vilitate notantur. Sed viri desiderantur graues, quique longe à calumnijs abhorrere iudicentur. Quod inter nos magno studio curandum est, cum quorundam in eo cura omnis versetur, vt probos viros, præclarisque muneribus honestatos, suis dicacitatibus atque dicterijs, quoquo pacto obscurent, suique similes pro virili sua reddant. Iam verò, vt latius horum rationem indagemus sciendum est, infamiæ nomen bipartita ratione partiri: vt quędam
3 dam sit iuris, † quędam verò facti. Prima quidem nascitur ex facto sententiave, de qua iure cauetur, vt l.quid ergo, §.ex compromisso, & sequenti, ff. de ijs qui notantur infam.& per Innocent.in cap.qualiter, & quando, de accusat. Ac is qui tali labe aspergitur,
4 nulla est fide dignus: & ob id † ad testimoniũ ferendum neutiquam idoneus reputatur. Est namque fides testimonij fundamentum, in cap.forus, de verbo. significatio. Cumque eius generis macula variè contrahatur: exempla tamen instituto nostro consentanea afferemus. Quicunque publicam inter nos (vt aiunt) pęnitentiam agunt, videlicet, ex suæ professionis gradu deiecti, carceri mancipati, voceve actiua (vt aiunt) & passiua destituti, vel qui vt maledici, & detractores condemnati sunt. Hostien.in Summa, in tit.de maled.& est valde notabile; hi omnes ad testimonium

monium ferendum, aut accusandum, nulla ratione idonei censentur. Cuius quidem est ratio, quod sicut Imperator auferens alicui insignia, aut in exiliũ mittens, infamem eum reddit. ff. de his, qui not. infa. multo id magis de supradictis intelligendum est.
Quocircà, apud nos nulla queunt dignitate ornari, neque ad Comitia generalia familię nomine in nuncios deligi. Nam qui parum sui ipsorum rationem habuere, consentaneum non est, vt veritatis, & fidei integrè habeant. Animaduerto tamen, quod sicut in Principis, atque Imperatoris potestate positũ est,
4 detracta insignia restituere, sic Comitijs † generalibus, aut septem virorum, integrũ est, eiusmodi infames purgatos reddere, pristinoque candori restituere. Panorm. cap. cum te, de senten. & re iudica. Quod etiam intelligendum est de ijs, qui periurij crimine iure fuerint condemnati, cap. cum dilectus, in fi. de ord. cogn. nisi sententia esset ab arbitro, d. l. quid ergo. ff. de his, qui notan. infam. Infamia autem facti,
5 quolibet † ex crimine capitali contrahitur, in cap. infamis. 6. quęst. 1. Et si perseuerant, sine dubio a testimonio ferendo sunt repellẽdi; pręterquam si emendentur. Eadem quoque ratione repellitur, qui aliàs
6 a testimonio † repulsus vt criminosus fuit, vel apud bonos viros criminis labe, & infamia maculatur. in cap. testimonium, de testib. Quibus profecto etiã ij adnumerãdi sunt, qui è Religione aut eiecti, aut ipsi sponte sua aufugerunt. Non est quoque silentio prætereundum eius generis infamiam duobus testibus comprobandum apud graues atque bonos viros. Vt erudi-

eruditè Goffred. & Ioan. Andr. ex glo. in cap. inquisitionis. §. quęsiuisti, de accusat. animaduertunt. Quibus fermè omnes recentiores summa consensionē
7 subscribunt. Dubium est, an sola † infamia, (cum iam constet eam satis esse ad inquisitionem constituendam) vim habeat ad tormenta, vel etiam vindictam inferendam? Atque de primo grauiter inter se dissentiunt Doct. Nam And. Gand. in Rubrica, de quęstion. aientem partem tuetur, dicens, semiplenæ probationis eiusmodi infamiam vim habere: atque vno testi esse non absimilem. cap. illud, & ibi glos. extra, de præsump. & cap. si quis, extra, de purg. can. Cōtra alij censuerunt, quos breuitatis causa nunc omitto. Id tamen addens, quod vbi aliud indicium accesserit, omnes, tormenta adhiberi posse sentiunt, sin autem nullo pacto. Ang. de malef. & Bar. in l. prima. §. idem Cornelio. ff. de quæstio. eam sententiam complexi sunt. Vt si infamia esset vehemens, atque a bonis viris exorta, tormenta adhibenda esse prorsus sentiant, atque decernant. Qua de re iudicis arbitrio plurimum in hac causa esse deferendum, Bar. sentit, in l. fin. ff. de quęstion. licet id ratum sit, & constans,
8 quod infamia † vigente, & inquisitione instituta, si certi nihil reperitur, reus absoluendus non est, nisi Canonica purgatione indicta. Aequum est enim, vt is qui prudentię luce abiecta, prauoque ordine progrediens existimationi suæ labem intulit, eiusdem decorem ad aliorum offensionem tollendam, purgatione suscepta, restituere cogatur. Quemadmodum habetur de purgatione Canonica. Quæ quidem non

solum

solum ex infamia potest cōstitui, verum etiam cum graue offendiculum, vehemensque suspicio fuerit suo vitio oborta. Cuius certè modus, & ratio loco alio describenda erit.

De Testibus proprie. Cap. XXIV.

SVMMARIVM.

1 *Iudicij integritas ex testium ratione pendet.*
2 *Testes qui non possint esse in iudicio.*
3 *Laici aduersus clericos in causa criminali non admittuntur regulariter in testes, & quando possunt admitti.*
4 *Corpore vitiati, & mutilati repelluntur a testimonio ferendo contra clericos.*
5 *Monachi possunt remoueri ab officio, quando primum est in aliquorum offensam, etiam pendente processu.*

1 IVdicij integritatem, † quam maximè ex testium ratione pendere omnes consentiunt. Quare plurimum operis, atque laboris ijs admittēdis, & examinandis conferendum est. Idque, vt ordine agatur, ignorare minimè licet, nō omnes promiscuè ad testimonium dicendū leges admittere. Est enim criminum, & personarum summus delectus habendus. Multi namque, qui in hæresis crimine admit-

tuntur,in cæteris repudiantur: & quos contra laicos lex recipit,aduerſus clericos reijcit. Communi ita-
2 que iure hæ perſonæ † ad teſtimonium neutiquam admittuntur. Seruus,cap.forus,de verbo.ſignifica. Quod apud nos eſt exquiſitè obſeruandum, eteni.n aut quia eiecti, aut quod alicuius gratiam, & nummos aucupantur, plerumque Dei timore aduerſus monachos periuria euomunt. Fœmina,cap.mulierem.34.quæſt.5.Impuberes,cap.1.4.q.3. Mentecapti,cap.1.cap.tria.3.q.7.Infames,cap.præterea,de teſtibus cogen.Pauperes, cap.teſtis.4.q.3. Infideles.capit.ſi hæreticus.2.quęſt.7.Inimici,cap.teſtes.4. q. 3. Ignoti. Auth.de teſtibus.§.ſancimus. Defenſores, & Procuratores,& ſimiles,cap.Romana,de teſtibus,libro 6. Quæ tamen his carminibus commodè continentur.

Conditio,ſexus,ætas,diſcretio,fama
Et fortuna,fides,in teſtibus iſta requires.

At doctiſſimus Sotus libro quinto,de Iuſtit. & iure. quæſt. 7. art.3. triplici capite cunctos complectitur. Quorum vnum eſt culpa,aut vitium,vt contingit in infidelibus,infamibus,amentibus,pueris,militibus. Alterũ quod plene libertati obſiſtit, vt in inimicis, & amicis,domeſticis,& eiuſmodi. Tertium eſt humilium conditio,vt pauperes,viles, atque ſerui, qui leuandæ famis cauſa, nullo penè negocio deprauari poſſunt. Porrò de numero iam diuina lege eſt cautum: vt in ore duorum, vel triũ ſtet omne verbum,

Nam

Nam etsi satis sint duo, maioris euidentiæ causa, tertius si accedat, probatio erit efficacior. Animaduerto etiam, vt optimè disputat Bernardus Diaz in ca-
3 pit. 120. communi iure, laicos † aduersus clericos in criminali causa minimè admittendos. Nam oppido illis infestos esse certum est. cap. laicos, 2. quæstio. 7. Quod in Monachis potiori ratione obseruādum est. Verum enimuerò, ne quandoque eiusmodi priuilegium (vt aiunt) facinoribus aditum ampliorem prouocet: id totum iudicis arbitrio relinquendum est, qui habita delinquentis monachi, & clericorum, siue laicorum accusantium, criminisque commissi ratione, possent ad testimonium ferendum eosdem iure recipere, vt dicit Panorm. cap. de cetero, de testib. & sequitur Hippolytus in l. Diuus, ff. de questio. quo loco multa huic instituto consentanea intermiscet. Nempe quod veritatis reperiendæ causa quicquam conceditur, quod per se non concederetur. Quare disceditur à regulis iuris communis. Fallit quoque in notorio crimine, vt ait Panorm. in capit. cum dilectis, de purgat. canon. Nec etiam id admittitur in criminibus exceptis, simoniæ, hæresis, & cæteris. Sed est, quod silentio inuolui non decet. Nempe quod
4 mutilati † membris, vel corpore vitiati nequeunt testimonium aduersus clericum dicere. Quorum quidem nomine, in fauorabilibus, (vt aiunt) monachi etiam intelliguntur, vt notat Panorm. in cap. primo, de except. Refert Bald. in sua Margarita, in verbo, mutilati. Idem dicit perpetuo menti esse tenendum, Hippol. in sua practica criminali. Demum si testes

tuntur,in cæteris repudiantur: & quos contra laicos lex recipit,aduersus clericos reijcit. Communi itaque iure hæ personæ † ad testimonium neutiquam
2 admittuntur. Seruus,cap.forus,de verbo.significa. Quod apud nos est exquisitè obseruandum, etenim aut quia eiecti, aut quod alicuius gratiam, & nummos aucupantur, plerumque Dei timore aduersus monachos periuria euomunt. Fœmina,cap.mulierem.34.quæst.5.Impuberes,cap.1.4.q.3. Mentecapti,cap.1.cap.tria.3.q.7.Infames,cap.præterea,de testibus cogen.Pauperes, cap.testis.4.q.3.Infideles.capit.si hæreticus.2.quęst.7.Inimici,cap.testes.4. q. 3. Ignoti. Auth.de testibus.§.sancimus. Defensores, & Procuratores,& similes,cap.Romana,de testibus,libro 6. Quæ tamen his carminibus commodè continentur.

Conditio,sexus,ætas,discretio,fama
Et fortuna,fides,in testibus ista requires.

At doctissimus Sotus libro quinto,de Iustit. & iure. quæst. 7. art.3. triplici capite cunctos complectitur. Quorum vnum est culpa,aut vitium,vt contingit in infidelibus,infamibus,amentibus,pueris,militibus. Alterū quod plene libertati obsistit, vt in inimicis, & amicis,domesticis,& eiusmodi. Tertium est humilium conditio,vt pauperes,viles, atque serui, qui leuandæ famis causa, nullo penè negocio deprauati possunt. Porrò de numero iam diuina lege est cautum: vt in ore duorum, vel triū stet omne verbum,
Nam

Nam etsi satis sint duo, maioris euidentiæ causa, tertius si accedat, probatio erit efficacior. Animaduerto etiam, vt optimè disputat Bernardus Diaz in ca-
3 pit. 120. communi iure, laicos † aduersus clericos in criminali causa minimè admittendos. Nam oppido illis infestos esse certum est. cap. laicos, 2. quæstio. 7. Quod in Monachis potiori ratione obseruādum est. Verum enimuerò, ne quandoque eiusmodi priuilegium (vt aiunt) facinoribus aditum ampliorem prouocet: id totum iudicis arbitrio relinquendum est, qui habita delinquentis monachi, & clericorum, siue laicorum accusantium, criminisque commissi ratione, possent ad testimonium ferendum eosdem iure recipere, vt dicit Panorm. cap. de cetero, de testib. & sequitur Hippolytus in l. Diuus, ff. de questio. quo loco multa huic institutio consentanea intermiscet. Nempe quod veritatis reperiendæ causa quicquam conceditur, quod per se non concederetur. Quare disceditur à regulis iuris communis. Fallit quoque in notorio crimine, vt ait Panorm. in capit. cum dilectis, de purgat. canon. Nec etiam id admittitur in criminibus exceptis, simoniæ, hæresis, & cæteris. Sed est, quod silentio inuolui non decet. Nempe quod
4 mutilati † membris, vel corpore vitiati nequeunt testimonium aduersus clericum dicere. Quorum quidem nomine, in fauorabilibus, (vt aiunt) monachi etiam intelliguntur, vt notat Panorm. in cap. primo, de except. Refert Bald. in sua Margarita, in verbo, mutilati. Idem dicit perpetuo menti esse tenendum, Hippol. in sua practica criminali. Demum si testes

nullo pacto impositum crimen probent, non solum si pręcessit infamia, debet purgatio canonica indici. Sed si crimen erit graue, & in multorum offensionem, atque scandalum, pendente processu illico suspendi potest. Panorm. de iudic. cap. At si clerici. Ex quibus colligitur, quòd ij, qui monasterij annexa lo-
5 ca administrant, † aut quilibet alius, si criminis grauis, ac magnę offensionis infamia laborent, possunt, dum inquisitio peragitur eo ex loco, vel officio dimoueri. Cętera in sequentibus.

Explicatio latior. Cap. XXV.

SVMMARIVM.

1 *Vnus testis iuratus plenè non probat, sed si omni est exceptione maior, sufficit ad inquisitionem instituendam.*
2 *Testes omni exceptione maiores qui sint.*
3 *Rei semper est conditio potior.*
4 *Actor producens plura capitula in libello, non se obligat ad probandum quamlibet partem copulatiuè.*
Probatio vna facta de bona fama confundit aliam.
5 *Actore non probante reus absoluitur.*
6 *Probatio habetur pro facti euidentia.*
Seruanda in examinandis testibus.
7 *Testium examinatio, & forma examinandi.*
8 *Testes semper prius sunt examinandi, quàm reus.*

IAM

IAM satis constat quod duorum saltem testium numero in aliquem supplicia iure possunt decerni, si ijs maculis careant, quarum alio capi-
1 te ratio est reddita. At si vnus † esset testis etiam iuratus, nullo pacto dilucidam efficeret probationem, cap. veniens, cap. cum à nobis, de testib. Abb. in cap. bonæ memoriæ, el primo, de elect. & in cap. licet, de testib. in princip. & in cap. cum à nobis, eodem titu. Quamquā cum is omni esset exceptione maior, redderetque testimonium de facto, nedum de indicio, valeret non modo vt Reus ad quæstiones poneretur, sed etiam vt inquisitio vltra tenderet. Barto. in l. ma-
2 ritus, ff. de quæst. Sed qui testes † omni exceptione maiores appellandi sint haud ita manifestum est. Quocirca assero ex Panorm. in cap. primo, de testib. & in cap. primo, de consanguin. & affin. eos habendos esse, qui nulla legitima exceptione reijci queunt. Animaduerto etiam quod vnus testis cum confessione facta super constantia actus, licet obiter, nihilominus probat, ex cap. fin. de success. ab intestato. & ibi Panor. num. 15. Bart. in l. admonendi, ff. de iureiur. Addo quoque vt si duo sint testes, quorum quidam pro Reo stet, alter verò ab actore, semper maior est
3 fides adhibenda ei, † qui Rei causam tuetur, nisi persona ab Actore faciens, aliqua magna dignitate, aut auctoritate, vel probitate, eluceret. Quod grauissimè habetur à Soto lib. 5. de iust. & iure, q. 7. Postremo testes qui contra Reum adducti id tantum probant quod aduersus eum in iudicium affertur; nul-

lo pacto vim habent contra eum, qui eodem crimine
obstringeretur, vt in l.denunciasse, ff.de adulter.&
Panorm.in cap.significasti, de adulterijs. Modò has
regulas subijciendas operę precium fore duxi. Pri-
4 mum Actor † plura deducens capitula in libello non
se videtur obligare ad quamlibet partē copulatiuę:
Sed sat est probare, quod ad victoriam obtinendam
spectat: Quemadmodum dixit Abbas in cap. licet,
num.31. de probationib. Deinde probatio vna facta
de bona fama, confundit aliam. Abb.in c.cum opor-
5 teat, in fi.de accus. Tertio Actore † non probāte, Reus
absolui debet, tametsi ipse Actor cōfiteretur (vt aiūt)
defectum iuris sui. cap.cum Ecclesia Sutrina, de cau.
posses.& propr. Quarto probatio non modo habetur
6 per testes, verum etiam † per ipsam facti euidētiam,
c.scelus, 2.q.1.c.tua, de cohabit.cleric.& mul. priusquam obtineret per propriam confessionem. Quæ
quidem trifaria ratione contingit. Primo propriè, scilicet
cum ore proprio fatetur crimen. 15.q.6. cap. primo.
Alijs verò duobus modis quasi coniectura quadam,
vt per facti euidentiam. Atque per fugam, & contu-
maciam, cap.decernimus, 3.q.9. cap.nullus dubitat,
de pręsumpt. Verum enimuerò quod in testium ra-
7 tione nobis magnopere cōuenit obseruare, † exami
natio est eorum, de qua modo dicere exordiamur.
Prior igitur cura in testibus examinandis est, delata
vt crimina, per suas (vt appellant) circunstantias, in
diuersa capitula, siue (vt aiunt) articulos distinguan-
tur. Quibus quasi vestigijs ad caput maleficij perue
niri solet: atq; adeo ipsorum testium veritas vel fal-
sitas

sitas egregie deprehendi: quæ his verbis notantur. Quis, Cui, Cur, Quomodo, quando, Vbi, quibus auxilijs atque socijs, &c. Eius generis, quæ admisso crimini summopere adiacent. Scimus enim quod ex locorum varietate frequentius testium mendacium compertum fuit; vt etiam ex diuersa loci ratione, quemadmodum in Daniele legimus. Excutiat itaque diligenter, An testes nimis proprè respondeant; signum est enim quod cõsensione inter se acta, ad testimonium ferendum se contulerunt. Quod si nimis est perplexus, a conscientia deterreri non minimum est indicij. Quamobrem exemplum huius rei adducere dissentaneùm non arbitror. Si enim quispiam de carnium esu ad causam dicendam cogeretur, proferretq; eius maleficij testes in capita debet eiusmodi delatio diffundi: hoc pacto. Quo die id criminis sit admissum, tum quo loco eius rei actio fuit. Tertiò, vtrum solus, an cum alijs carnes ederit. Deinde quo loco ipsi testes manebant, vt eiusmodi crimen perspicerent. Quinto cuius essent generis illæ carnes, quæ ibi edebantur. Atque ne longius quam par sit, in re promptissima progrediamur: hac ratione, vt ratio postulat in testium examinatione versari iudex debet. Hoc titulo eorum examinationes describendo. D. Sincerus de Flandria testis vocatus, & medio iuramento examinatus, super processu, & tota causa: & primo interrogatus respondit, &c. Vel si de aliquo Capitulo peculiari testis affertur, describatur, testis vocatus, & medio iuramẽto examinatus sup tali, vel tali articulo; & primo interrogatus, &c.

quemadmodum suprà diximus. Et vt nihil hac in re desideretur, subijcio eo sermone esse testium dicta describenda, quo proferuntur ab ipsis necessario modo. Nam quod, vt certum proferunt, tamquam certum describendum est. Quod autem coniectura; aut credulitate (sic enim loquuntur) aperiunt, sic etiam est literis prodendum. In postre-
8 mum prius semper curanda † est examinatio testiũ quam rei, tum quia id moris in pluribus eruditissimis Curijs obseruatur, tum etiam, quia ex testium dictis compertum esse potest, sit ne reus carceri custodię loco detrudendus, an secus. Quę quidem omnia pro instituti nostri ratione; satis esse, sum ratus. Nam in sequentibus quædam alia, quæ huic proposito non mediocriter deseruient, disserentur.

De patrono. Cap. XXVI.

SVMMARIVM.

1 *Aduocati definitio, atque eius partes.*
2 *Forma petitionis capitulorum.*
3 *Aduocatus quomodo se gerere debeat defendendo reum.*
4 *Quando refutari potest iudex, & quomodo in talibus procedendum sit.*
5 *Aduocatus quomodo captabit iudicis beneuolentiam.*
6 *Crimina vel sunt refellenda, vel extenuanda, aut cau-*

sa

sa in longum protrahenda.

7 *Advocatus ex crimine obiecto debet pro reo formare capitula.*

8 *Testis examinatus in inquisitione generali non facit fidẽ in iudicio singulari.*

Testis non iuratus non est fide dignus.

9 *Testis cum fama in criminibus occultis vim habet probationis.*

10 *Testis de auditu quandoque valet, & ad quid.*

1 PAtronus is iure optimo dicitur, qui ipsius † authoris, aut rei causam tuendam suscipit. Cuius quidem opera omnis versabitur in eo, vt innocentiam a iudicij vi, aut delatorum calumnijs vindicet, atque liberet. Quamobrem cum suo ordine defensionis munus egregiè præstari minimè possit, nisi inimicorum aggressiones, atque iacula, qua se habeant ratione, fuerint patrono perspecta, & explorata. Debet in primis factę delationis, exhibitorumque Capitulorum exemplum, atque exscriptionem petere; vt inde quid agendum sit, optimè noscat. Eiusmodi autem postulatio quam Iurisperiti comparitionem suo vocabulo nuncupant, ijs descri-betur verbis. In nomine Domini, Anno 1577.

2 Mense † Iunij, die vigesima, coram Reuerẽdo D. Iusto, Congregationis nostræ Præsid. vel si fuerit delegatus iudex dicat, coram Reuerendo D. Iusto iudice delegato ad iustitiam ministrandam, &c. præsto est D. Innocentius, ac decenti cum sub-

missione

missione animi, & obseruantia petit, ac flagitat: vt quoniam crimina aduersus eum sunt accusatorie in iudicium delata; exscriptionem, & exemplum delationis, & capitulorum sibi largiri. Quo sic suæ saluti quoquo pacto consulere valeat, seseque a iudicij castigatione, ac pœnis tueri. Simulque tibi iudici nudam veritatem super controuersa causa manifestare possit. Petit etiam, vt idoneum sibi indulgeatur interuallum temporis, quo in horum meditatione, atque discussione ad sui ipsius, & iustitiæ tutelam commodo versetur. Nam quamquam ex Apostoli sententia ipse habeat. Nos vosmetipsos defendentes charissimi: tamen partes suas id desiderare arbitratur, vt paratam sibi calumniam tibi iusto iudici apertã faciat: vt & D. Paulum in Actis Apostolorũ fecisse scimus. Alioqui nisi hac exscriptione potiatur; id omne, vt inane, & irritum testatur: quod aduersum se fuerit in eiusmodi causa effectum, & attentatum. Sic igitur petit, & omni meliori modo, &c.
Habita autem eiusmodi postulatione, non leuiter, sed magno studio delatio ipsa expendẽda erit, atque capitula; videndumque, an se offert ratio aliqua, ex qua impositum crimen incredibile reddatur: aut testes, cæterasque eiusdem facti rationes, aliquam in se continere varietatem, & diuersitatem planũ fiat. Ex quibus calumniam instructam esse iudex colligere possit. Prouideat quoque, † vt ex adductis a reo testibus, ij adsint, qui accuratius, & clarius obiecta crimina informent, atque reijciant. Demum magnæ illi sit curæ; iudicis vt animus ad suam causam opti-
mè

mè sit affectus: studeatq; eius summa ope inire gratiam, aut eiusdem inimicum animum, aut iniustum, qualibetve alia macula respersum peruestigare, & perspicere, perspectumque sanare. Ex quibus profectò accommodatio cuiusque causæ defensio nullo penè negocio conficietur, idque vt exemplis illustremus.
4 Cum iudex, † de quo primum patrono ratio habenda est, descriptis in secundo capite prauis conditionibus, & à iudicio alienis fuerit, videlicet, vel potestate vacans, vel inscitia laborans, &c. Tum exceptiones hac forma in eum exhibebit. Quoniam Regis honor ex Psalmistæ voce iudicium diligit. Iudicium autem ipsam iustitiam flagitat, secundum illud: Iustitia, & iudicium pręparatio sedis tuæ. Idcirco coram te Reuerendo Pręside, aut aliud ponatur nomen pro causę ratione. D. Innocentius hoc exceptionis libello sistit se, excipiens, quod iudicium cogitur dicere coram Dom. Antonio, qui suus non est iudex aut ordinarius, aut delegatus, quin etiam iudicandi scientia prorsus vacat, vt vsurpatum, & temerarium & erroneum, ac peruersum iudicium, ab eodem effectũ iri non mediocriter dubitatur, quod quidem in eiusdem rei magnum incommodum manaret, & ad iustitiæ extinctionem redundaret. Petit itaque, ac potius flagitat, vt ab hoc iudicio discedat, nec vlla ratione se intromittat. Alioquin testatur, & anticipatione asserit id omne quod fiet, fore irritum & inane, à sacrisque legibus magnopere abhorrens. Quod si causam dicere eum quispiã velit, adeat propriũ iudicem, aut qui delegata potestate præfulgeat,

iudi-

iudicandique eruditione minimè careat. Sic igitur petit, & omni meliori modo, &c. Anno 1577. die 2. Septembris. Ad summam ergo cum Patronus vel in Iudice vel in delatoribus, aut in testibus, aut in procedendi ratione vitium, aliudve impedimentum deprehenderit, suprascripti libelli formulam vel similem in iudicium proferet. Denique diligentius animaduertat, quibus rationibus possit Iudicis sibi conciliare beneuolentiam, ijs, aut eius generis verbis.
5 Erecto atq; celso animo † me (Reuerende P.) esse vt nunquam fuerim perspicio quando de esu carnium, mihi apud te causa dicenda est. Non enim vereor, quod cum & probitate cunctos superes, & iustitia magnopere excellas, me huius rei prorsum immunẽ comprobabis. Quid enim? Ego qui quotidie summis vigilijs, magnisq; laborib. literis studium adhibeo, ac Institutionum nostrarum obseruationem plurimi facio: ita me deiecisse cogitari potest, vt gulę perditissimo vitio, tanta cum conscientię, & existimationis iactura inseruierim? Et quidem non mihi est incognita tua humanitas, vt si carnes edendi facultatem petissem denegasses, &c. Ad cuius quidem exemplum cęteris de causis defensiones sunt informandę.
6 Vt crimina † aut extenuet, aut in longã causam producat, quo sic causę veritas temporis beneficio aperiatur, aut demum diluat, atque refellat, vt docet Speculator de officio aduocatí. Modò ad præcipua descendamus. Cum aliquod obiectum crimen, Patronus refellere curabit; de eiusdem causę veluti sinu, capita † pro Reo summa ratione depromet: Te-
7 stesque

stesq; eiusdem rei conscios adhibebit atque proferet hac formula. Sit crimen obiectum de esu carnium. Primo Iudici suggerat, vt de loco, tempore, cęterisque causæ adiacentibus delatorem interroget. Dehinc, si vesperi, tali hora, vel circa, talique loco edisse carnem delator Reum criminetur. Contra, Patronus elaboret, testibus adhibitis, ostendere, quod tali tempore, alio in loco manebat: aut locus ille in quo crimen patratum asseritur: non huic rei consentaneus, neque etiam in promptu, vt id fieret, neq; si factum esset, videri inde potuisset, &c. Quæ ex ijs facile est colligere, atque deducere. Modò sciat, quod criminosi confessio de conscijs socijs aut impellentibus, fidem ad vindictam infligendam non facit, licet aliquam coniecturam afferat. Cui si alię accederent, valeret tunc quidem pro testibus, vt in cap. cum super, de confess. Panorm. hęc dixit. Quocirca non temerè est ex ijs, quæ criminosi, carceribusve mancipati aduersus aliquem deferunt, & fatētur, quamqnam vel ad quęstiones exponi, vel ad pœnam luendam cogi. Sed prudens iudex semper perditorum hominum in bonos inuidiam suspectam habeat. Quod planè inter nos non mediocri cura est obseruandum. Testis
8 etiam † in inquisitione generali, nullam facit fidem in iudicio singulari contra aliquem, nisi iterum iusiurandum suscipiat. Panorm. in cap. præsentata, de testib. Accedit quoque, testem tametsi religiosum, nisi iuratum, fidem sibi non vsurpare. Panorm. in cap. nuper, de testib. licet etiam non iuratus aliquam faciat coniecturam. Ang. in l. iudices, C. de fide instru-

mento-

mentorum. Verum id animo est altius recondendum, quod testis vnus † cum fama, atque alijs
9 adminiculis, probationem affert, in ijs criminibus, quę occultè fieri solent. Vt apud nos de carnis lapsu, atque carnium esu affirmari potest. Hostiens. extrà, de testibus. Verum enimuerò quamquam omnium orę
10 sit trita sententia, quod testis de auditu, † nullius est ponderis. Id quidem verum est, si de alieno auditu intelligatur, vt audiui id dicere ab eo, qui audiuit, cap. testes, 3. quæst. 9. Abb. in cap. tam literis, num. 5. & in c. licet, de testam. præterquam si de fama quęreretur. Tum namque vim eiusmodi testis sanè haberet. Tamen cum de eo quæritur, quod ipsius auditus tantum instrumento percipitur, vt contumeliosa verba aduersus aliquē quis, nisi desipiens, eius generis testimonium ad probandum accommodatum esse negauerit? Quod & de cæteris sensibus intelligendum esse Doctorum auctoritate assero. Vt si de cibo controuersia institueretur: certè ipso gustu, eius rei certum testimonium haberetur. Ij autem, qui de credulitate, testes appellantur; nullam merentur fidem, nisi cum eiusmodi credulitas sensibus fuerit coniuncta, vel grauem aliquam de ea causam afferant. Non enim licet temere de aliquo praua sibi persuadere, & commentari. Quod habetur in cap. quoties de testam. & per Abb. ibi, per Cynum in l. testium, C. de testam. Quorum quidem omnium diligens Patronus ad causam tuendā rationes accommodabit, semper exceptiones componendo; quod testes sunt de credulitate, sunt amici, sunt inimici, aut

simili

simili causa inuoluti: quemadmodum Spec. in propria tractatione accuratissimè descripsit.

De Sententia. Cap. XXVII.

SUMMARIUM.

1 *Sententia aut nulla, aut iniusta.*
2 *Sententia tribus modis dicitur iniusta.*
3 *Modus excipiendi contra sententiam iniustam.*

EA omnia, quæ ad Aduocati munus attinent, hunc in locum congerere nullo pacto est instituti nostri, sed breuissimè formã, & quasi adũbratã tantũ faciẽ describere; vt ex ijs facilè quispiã ad præclariora aditũ sibi parare possit. Quamobrem in hoc demum Patronis maximè laborandũ est, vt lata aduersus reũ sententia suis sit numeris, & lineis absoluta, nihilq; quod iustitiæ aduersetur, cõtineat. Ac breui multa complectentes asserimus duplici eã
1 posse vitio laborare. Nam aut † irrita est, & nulla, aut iniusta. Et irrita quidem sententia tunc iudicanda est, cum a iudice proprio non est lata, aut ab eo, qui nullam contra reum potestatem habebat, aut errorem continet non ferendum, & manifestum, vt per Abb. & Doct. habetur in c. sentẽtia. & in c. sicut, de sent. & re iud. Cuius sanè exempla illustrãdæ rei

gratia

gratia afferre non piget. Etenim si feratur sententia, ab eo iudice qui nec ordinaria potestate in Reũ, nec delegata munitur, nihil obtinet. Vel cum delegatio ad sententiam vsque exclusiuè largita esset, vel si aduersus D. Nicolaum criminatio sit exposita sẽtẽtia aduersus D. Innocẽtium, proferatur, ijs similibusvé modis sẽtẽtia labefactata concidit. At iniusta efficitur, tribus modis. Vt Gratianus, Canone, Episcopi, 11. quæst. tertia docet. Primum † ex praua animi
2 affectione, nimirum cum ex odio ad decernendũ iudex mouetur. Et hęc ratio nisi alia iniquitas adsit, sententiam non infringit. Deinde ex ordine iuris minime seruato. Tertio ex causa; dum scilicet contra veritatem facti, aut iuris, sententia est constituta. Et hęc cum ad ipsius sententię naturam faciat, reliquę namque sunt accidentariæ; proprie iniustitia nuncupatur. Quæ omnia generatim iudicio accõmodari iure possunt. Hinc Diuus Greg. eadem causa, & quæst. c. primo. ait: Pastoris sententia iusta vel iniusta timenda est. Quod ideo dictum esse sentiendum est: vt non sit ipsius Rei de ea iudicare. Animaduerte autem quod dicit pastoris: vt sit veri Iudicis: & addit, sententia: ne adsit ibi error intolerabilis: nam eo tunc proprie sẽtẽtia dici non valet. vt docet Abb. in cap. sententia. de sent. & re iud. numero 3. Io. de Anan. in cons. 83. quorum vnum si euenerit, tum irrita talis sententia iudicari debet. Aduersus quam,
3 hac ratione Patronus se habebit. Coram † Reuerendo D. Iusto Præside, &c. Sistit atque se exhibet D. Innocen. exponens qualiter D. Iniustus, iudex meus

ordina-

ordinarius, vel delegatus, cum sententiam aduersus D. Fraudulentum deberet decernere, errore abdu-ctus contra meipsum iniustè tulit. Quocirca his præsentibus eius executionem nullo pacto esse ferēdam assero, & præoccupatione affirmo. Siquidem irrita est, & vana, neque vim vllam perfectionis in se complectitur. Rogo itaque, vt iniustitię rescindatur decretum, meæque innocentię consulatur, alioquin, ad eos, quorum interest hæc ipsa curare, prouoco, atque reclamo, omni modo meliori, &c. Anno 1577. die vigesimasecunda Decembris. Quod si ab eo, qui potestate quidem carebat, aut mandati limites præscriptos præterijt, fuerit sententia constituta, semper ad superius exemplar reclamatio describenda erit. Quibus ita constitutis (vt mea fert sententia) quę ad compendiariam instituti nostri rationem erant referenda, apertè & suo ordine ad amicorum vsum descripsi.

De causa progreßione describenda, siue de componedo proceßu. Cap. XXVIII.

SVMMARIVM.

1 *Processus vnde dicatur.*
2 *Libellus est initium processus, sententia finis.*
3 *Modus formandi processum.*

H Pon-

CVm sit finis iis, quę referuntur ad eum, præstabilior, & experendus magis: merito in eo acquirendo, maior est sollicitudo sumenda. At cum nobis hoc opere institutum fuit, processus componendi formam amicis tradere: optimè agemus, si a capite huiusce rei rationem accersiamus. Et quidem processus vis ac significatio, ex loci mutatione pendet. Nam quemadmodum, qui interualli initio ad finem vsque peruenit, procedere dicitur. Ita cuiuscunque

1 que † causę ab initio ad finem vsque descriptio, translatione accõmodata processus appellari potest. Ac de nominis significatione sic esto dictum. Iam
2 verò processus, vt caput, † & initium est libelli oblatio, ita finis, & extremum est sententię pronunciatio. Quibus sanè terminis quicquid ad causam spectare dicitur, includi, & coerceri debet. Et licet diuersis in locis, diuersa etiam obseruetur progrediendi ratio: quam tamẽ instituto nostro conferre iudicamus, eam constituemus. In primis itaque diuinum implorandum esse auxilium, omnes consentiunt, vt Abbas in cap. in nomine, de testam. text. in capit. non liceat. 26. quęst. 5. hoc modo, videlicet: In nomine Do-
3 mini nostri Iesu Christi. Causæ descriptio, † siue processus, de ijs, quę à Dom. Ioanne contra Do. Speciosum fuerunt in iudicio adducta, &c. Quod quidem fuit ex D. Paulo depromptum. Omnia (inquit) quęcunque facitis, siue in verbo, siue in opere, in nomine Christi facite. Dehinc temporis indictione, anno, mense, & die ratio describenda est. Nam magnopere tempori omnis est humana actio coniuncta. Postmodum mentio facienda est Pontificis Maximi, sub cuius Imperio res agetur: hoc modo sub Pontificatu DD. Clementis VIII. Pontificis Max. etenim proximę causæ vis ex prima pendet, ac manat. Est
4 autem † Pontifex Pater, ac Moderator vniuersalis Ecclesię, & vt Petri successor, Christique Domini verus, & legitimus Vicarius, ei pręsidet. cap. primo, de homicid. lib. 6. Clem. Romani, de iureiuran. Deinde causę euentus, atque eiusdem delatio, delationisque

modus distinctè, & accommodatè describi debet hac ratione. Siquidem ex diuinis Oraculis habetur, à Deo Optimo Maximo Iudicibus tributam iudicandi potestatem esse ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum. Cuius quidem muneris cum nos partes sustineamus, decet delata crimina in examen, & disquisitionem constituere. Die igitur secundo Iunij 1594. Indictione secunda, Pontifice Maximo Sanctissimo Domino nostro Clemente VIII. in Anno secundo, coram nobis Reuerendo D. Iusto de Versuli Abbate, vel si fuerit iudex delegatus dicat: coram nobis N. Iudice delegato ex auctoritate Reuerendi D. N. totamque ipsius auctoritatis formulam describendam curet: quod vniuersim seruandum assero. Deinde prosequatur, prȩstò fuit, vel (vt aiunt) comparuit per seipsum D. N. de tali loco, in Aula, vel Camera tali, vel tali: atque delationem, vel querelam accusatoria ratione exposuit aduersus D.N. his verbis: Ego D. N. &c. quemadmodum dictum fuit in cap. de Accusatore. Quæ quidem accusatio tota describenda est, adiunctis in eius pede capitulis, quæ talem contineant accusationem; & de quibus testes interrogari debeant. Qui etiam testes erunt ibi describendi, hoc modo: Capitula super quibus D.T. flagitat subscriptos testes interrogari, & examinari, videlicet: Primo, quod D.D. frequenter mihi minatus est, ac me verberibus malè excipere dixit. Secundo, quod tali die, & hora visus fuit cum baculo. Tertio, quod clamore exorto, visus est fugere, &c.

Testes

Teſtes examinandi, &c.

D. Verax ſuper primo.
D. Fidelis ſuper ſecundo.
D. Probus ſuper tertio.
D. Seuerus ſuper omnibus, &c.

Poſtea verò ita perſequatur. At nos cum nihil antiquius iuſtitiæ, & veritate ducendum exiſtimemus, eueſtigio huius rei rationem habere decreuimus in ſcribæ officium ad præſens cauſæ genus deligentes D. Secretum. Itaque Diuinis auſpicijs eodem die, & loco, cauſæ deſcriptionem exorditi fuimus. Primo curantes, vt teſtes examinarentur, cætera ſuo ordine fierent. In hoc loco animaduertat Lector,
5 quod idcirco iudicauimus teſtes prius eſſe † examinandos. Siquidem ex ijs haberi poteſt, an cauſa talis ſit, vt ante iudicij finem probabiliter Reum fugam arrepturum timeamus. Tunc namque in carcerem cuſtodiæ cauſa erit detrudendus. Accidit etiam, quod vt accuſatoris ratio prior eſt, ita qui ab eo faciunt teſtes, prius examinandi ſunt. Verum enimuerò in teſtium examinationem ſumma eſt diligentia adhibenda, ac maximè ſi aliquam ſubeſſe falſitatem aut conſpirationem iudex olfecerit. Et pri-
6 mum quidem † omnes ſecretè, ac ſigillatim interrogari debent. Deinde aduertat, num ſatis promptè, an perplexè, & tardius interrogationibus reſpondeant: num inconſtanter, ac variè teſtimonia reddant: num ſigna capitis, vultus, faciei, oculorum, cæ-

terorumque membrorum appareant. Ex quibus aut inconstantia, aut falsitas deprehendi possit. Fingitur namque vultus ab ipso animo. Demum sępe eadem de re minis, vel blanditijs pro personarum ratione interrogandi erunt. Et ad summum, nihil omitti par est, quod ad veritatem eruendam aliquo pacto conferat. Poterit etiam huiusmodi signa litteris demandare, vt ex eis iudex aliquid coniectare queat. Sed enim, quod magni hoc in negocio refert, est, vt vehementi adhortatione adhibeat ad eos, qua ad aperiendam veritatem facilius inducantur, hoc nimirum pacto. Cumque, vt ex instituto operi vacaremus, Dom. Verax testis aduocatus iussu nostro esset, declarandę veritatis gratia, talem ad eum adhortationem adhibuimus. Mihi quidem persuasum est

7 te ך prorsus non fugere, quomodo veritas vna est, cuius merito salutem adipiscimur, quamq; despiciens veterator ille Diabolus, è celsissimo gradu dignitatis inmiserrimas calamitates decidit. Sic enim scriptum est: Mendax est, & Pater eius, & in veritate non stetit, &c. Cuius parem pęnam te luere oportebit, si veritate neglecta, mendacia nobis in proximi incommodum deprauatè cõfinges. Postea sic se agat iureiurando adhibito, vt aliàs diximus, exordium sumat.

8 D. Veax † constitutus, & monitione adhortatus, vt veritatẽ aperiat, pręstito iuramento, interrogatus &c. Ac id totum, quod ex parte iudicis dicitur, Latino sermone describendũ est, & interrogandi particula adhibita dicendum hoc modo. An comminatus fuerit, quod

quod verberibus eum malè accipere vellet. Respondit: *Io alle volte ho parlato in colera, ma non mi ricordo di hauer detto di voler bastonare, &c.*

Atque hac formula in omnium examinatione testium vsurpare debet iudex: id tantum variás, quod testis super primo exprimatur, si talis est, &c. Si autem erit, de tota causa, dicatur. Testis examinatus prçuio iuramento super processu, & tota causa, &c.

9 Prouideat insuper, † si conspirationis est suspitio: vt iam examinatus, cum alijs nullo pacto sermonem possit habere, &c. Quibus ita constitutis, & testibus examinatis pro Actore: vocari debet Reus, eique

10 obiectum crimen manifestari. Reus † vero, vt sibi consulat ordine suo, aut negando, aut fatendo, aut excipiendo sibi non desit. Quod totum hoc ordine fieri debet. Postquam autem testium diligentem de tali causa accepimus notitiam, & examen, eodem die, & loco: & si variantur, hæc duo, explicentur eo modo, quo occurrerint, &c. Operæprecium duximus, ne causa indicta, quempiam condemnaremus, accersiri Reum, eique obiecta crimina declarari, &c. D. Innocentius Reus in hac causa vocatus, & efficaciori adhortatione monitus, vt veritati studeat. Scriptum est enim: Cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos, &c. Et præstito iuramento interrogatus. An comminatus fuerit D. N. verberibus excipere. Respondit: *Io mai hebbi pensiero di offendere alcuno, &c.* Quod si fatetur; quæ dicit, sunt describenda. Sic etiam si exceptione vtatur.

11 tur. Prętermitti † autem haud decet, cum in testi-

bus, tum in Reo, vt descriptę respõsiones, iterum eis à capite relegantur. Interrogatione pręmissa, si ita se habeant: quod si annuerint, amplius nihil est requirendum. Sin autẽ addiderint, aut demerint, aut mutauerint quippiã: in margine apposito obelisco describetur. Semper in cuiusq; constituti calce, testium aut Rei subscriptionẽ notantes: aut si scribendi arte va-
12 cant, scribatur signũ † D. Fidelis scribere nescientis. Constituto itaq; Reo, vt superius explicauimus, processum continuando, dicatur ei; An aliquid velit ad se tuendum afferre. Quod si exceptione vtatur, vt in tract. de Patrono diximus, tum eiusmodi exceptionis formula describenda erit ijs verbis. Postquam ergo, quæ ad Rei examen spectabant, curauimus, ita eum aggressi sumus. En iam nosti ob quam nam culpam causa tibi dicenda sit; quod si pro teipso quicquam in iudicio exponendum est, ne moreris: nam iustitiã administrare non refugimus. Deinde pro Reo dicatur. Is autem sui rationẽ volens habere; eiusmodi nobis schedulam describendam tradidit. Quoniam Regis
13 honos, &c. Cum verò † crimen prorsus negat, sibiq; Capitulorum exscriptionẽ exhiberi flagitet, quemadmodum eodem in cap. de Patrono descripsimus: sic est agendum. Cum verò Reus accusatum se vidit, ne causa caderet, petijt Capitulorum exemplum, & cogitandi de salute sua interuallum, hac formula. In nomine Domini, &c. His autem suo ordine compositis, si hæc petitio admittitur, ita procedatur. Quæ quidem petitio cum iustitiæ consentanea visa fuerit, iudicauimus eam admittendam, si, & quatenus, &c.

Si

Si aũt admitti digna non est, de hoc exponi causa debet. Postea si datur Capitulorũ exemplũ, sic est progrediendum. Iam verò, quod Rei Capitulorũ exemplũ denegare iure non potest, censuimus eidẽ Reo id petenti exhiberi, vt re ipsa perfecimus, concedentes triũ dierũ interuallũ ad se tuendum. Quibus expletis, debeat corã nobis se sistere ad proponendum, quę ab ipso erunt. At postmodũ adueniens Reus ad constitutã diẽ, quicquid exhibebit, describitur, siue id sit testium repulsio, siue testium à seipso productio, &c. eius generis hac forma. Cumq; elargitũ triũ dierum interuallũ ad finem deuenisset, pręsto fuit prædictus D.N. Reus, nobisq; tabulã trium testium pro se examinandorũ exhibuit: continenter deposcens, vt qua fieri decet, diligentia examinentur, hoc modo. Primo quõ ipse frequenter soleat quasi nugando cęteris minitari. Secũdo, quod tali die, & hora fuit in tali loco. Et sic cætera, quæ ad negocium spectabunt, literis mandanda erunt, de quibus quoniã perfacilis cognitio est, sufficit in quo agenda erunt, locum demonstrasse. Nam omnes exceptiones contra Actorẽ, atq; pro Reo defensiones erunt hoc loco tractãdę, sub his formulis. Exceptiones, & defensiones, quæ probandæ offeruntur in Curia Reuerendi Do. Iusti, &c. de tali loco per D. N. accusatum, vel inquisitum, vel denunciatum de violenta manuum iniectione in clericum, super quibus omnibus petitur (vt moris, & iuris) examinari testes infrascriptos, videlicet:

D.N. super primo, &c. D.N. super secundo, &c.
D.N. super tertio, &c.

Postea

Postea dicat.

14 Quę omnia, † quoniam ad iustitię integritatem faciunt, diligenter curanda sunt, vocando sigillatim testes, & summa cum diligentia examinando. Apponaturque dies, locus, &c. hac forma D. N. Testis vocatus, &c. vt supra. Dehinc dicat: Ac demum segregatim, vt adessent Reus, & Actor, curauimus, eisque diximus. Iam nos oblatos testes examinasse, nec quicquam, quod ad id muneris pertineret, prętermisisse. Itaque si quicquam vobis superest omni abiecta mora exponite. Nam nostrum consilium est agitatam causam definire, atque conficere. Postea si nihil velint, prosequendum est. Verum cum hi nihil quicquam se requirere dicerent: nos summa vti diligentia in ijs, quę ad causam faciunt, deuenimus ad definitiuam sententiam, vt describetur extremo loco. Animaduerto autem, quod hæc sen-
15 tentia † duplex est. Prima interlocutoria appellata, videlicet, quę iudicio nondum absoluto fertur. Alia autem & secunda, Definitiua, quę post causæ expletionem, vel ad liberationem, vel condemnationem decernitur. Quarum quidem exemplum afferre haud molestum erit. Et primo de sententia interlocutoria in eum, qui infamia flagrans, ad præstandam purgationem Canonicam cogendus est. Cuius etiam purgationis effigies suo loco describetur.

Forma

Forma sententiæ interlocutoriæ.

In Christi nomine, Amen. Nos Do. Iustus à Pa-
16 normo Abbas, &c. vel † si fuerit delegatus dicat, iudex delegatus in hac causa, vt in actis habetur aduersus D. Turpilium iam apud nos de manuum violenta iniectione accusatum, vel inquisitum, vel denunciatum, consideratis ijs, quæ coram nobis fuerunt allata, omnibusque maturè ponderatis, atque discussis, volentes ad dictę causę explicationem, (vt par est) peruenire: Christi nomine repetito, Spiritusque Sancti numine implorato, per quem legum conditores, & iudicia exercentes, iusta decernunt. Deum præ oculis habentes, declaramus, atque decernimus, ipsi Do. Turpilio iniungendam esse Canonicam purgationem, vt eam hac præsenti sententia iniungimus, ratione asserti delicti occulti, quod ipse negauit commisisse, & mandantes iurandum iuret ad sancta Dei Euangelia, manibus tactis scripturis, se ab ipso delicto per eum negato immunem esse, & nullo modo crimen attentasse: quinque monachis pari gradu præditis, aut superiori, secum adhibitis, qui vitæ morumque suorum notitiam habeant; & tales sint, quod possimus iure, atque merito eis confidere, quod deierare non debeant. Qui omnes quinque iurant se credere. Dom. Turpilium verum iurasse. Decernimus etiam quindecim dierum proximorum interuallum, vt eiusmodi purgatio præstetur. Quam fieri debere mandamus, co-

cam

ram nobis in Cęnobio, &c. Reseruantes nobis facultatem, aliam sententiam, iuxta Canonicas sanctiones proferendi, si integrè purgationem prædictam non præstiterit. Sic itaque dicimus, declaramus, & decernimus omni meliori modo, via, & causa, quibus melius de iure fieri potest. Lata lecta, & publicata fuit suprascripta sententia, die verò decimanona, Mensis Iunij 1577. Indictione quarta, in Camera nostræ Præsidentiæ, præsentibus pro testibus vocatis D. Nicolao, & D. Iusto.

Ita est ego D. Iustus

† locus sigilli.

Quæ omnia acta fuerunt in præsentia D. Turpilij acceptantis, & annuentis.

Ita est ego D. Turpilius.

Præmissis omnibus præsentes fuimus ego D. Nicolaus testis, & idem D. Iustus.

Hoc itaque ordine purgationis Canonicę sententia describenda erit, pro purgatione Canonica indicenda, accersitis testibus, & eorum subscriptione apposita.

De purgatione Canonica. Cap. XXIX.

SVMMARIVM.

1 *Purgatio Canonica indicenda.*
2 *Purgationis Canonicæ definitio.*
3 *Modus seruandus in purgatione Canonica.*
4 *Sententia diffinitiua duplex.*
5 *Forma sententiæ post purgationem Canonicam.*
6 *Forma sententiæ diffinitiuæ.*

SI casus foret, vt quis infamia flagrans ad inquisitionem subijciatur, ex qua nihil certi habeatur: purgatio (vt † aliàs diximus) curari
1 debet. Quod quia inter monachos vsu venire frequenter potest, eius instituendæ documentum edere præsenti institutioni commodum afferre videtur. Est
2 verò eiusmodi purgatio † probæ existimationis ob impositum crimen, commaculatæ, ad satisfaciẽdum, & suspicionem funditus tollendam, legitima declaratio. In qua non solum ipse Reus, iuramentum (vt superius diximus) iurare debet: verum etiam adesse debent compurgatores, qui iurent se credere, quod is non deierauerit. Istorum autem compurgatorum numerus apud Doctores definitus videbatur.

Nam

Nam pro Episcopo .s. duodecim: pro sacerdote sex &c. admittebant. At modo (vt refert Hostiensis) id totum in Iudicis arbitrio collocatum est. Erũt autem ij (si fieri potest) eiusdem ordinis, & dignitatis: vt Reus. Nempe Decanus, Decanj, vel eminentioris gradus, spectatæ quoque vitę (vt ex hoc ab omni periurio abhorrere videantur) neque de generis nobilitate curandum est, modo in suscepto vitę genere, probè se gerant. Sic autem procedendum erit.

3 Constitutus D. Turpilius † à Flandria coram Reuerendo D. Iusto à Flandria Abbate &c. Ciuitatis Antuuerpię &c. reuerenter, atque humiliter exposuit se paratum esse diuina ope pręstare purgationem Canonicam, & iniunctam, vt in sententia per suam Reuerendam Pater. lata die 19. Iulij.

Quam oblationem præfatus D. Iustus admisit, si, & in quantum de iure: asserens se paratum esse ad eam suscipiendam iuxta Canonicas sanctiones. Et illico detulit & iuramentum de veritate dicenda, pro ratione latę sententię. At qui D. Turpilius illico iurauit ad sancta Dei Euangelia manibus tactis scripturis, se immunem esse à delicto, de quo suspectus est, & infamia fędatus, & etiam ab eius attentatione. Post iusiurandum prędictus D. Turpilius quinque compurgatores obtulit, videlicet:

D. Nicolaum, D. Ioannem, D. Innocentium,

D. Fęlicem, & D. Antonium.

Quos

Quos quidem veluti idoneos D. Iustus admisit, atque eos ab omni periurio fore alienos iudicauit. His peractis, manifestabit compurgatoribus, quo de crimine D. Turpilius, & eius attentatione suspectus esset & diffamatus; & quomodo iuramentum præstitit se expertē esse à crimine & eius attentatione, &c. Ac postmodum obtulit iusiurandum D. Nicolao, interrogans eum de vita & moribus D. Turpilij: qui manibus tactis scripturis iurauit ad Sancta Dei Euāgelia, quod cognouit eum recta vitæ institutione ornatum, & ab omni violentiæ specie abhorrentem: seq; credere eandem veritatem iurasse. Atque hac ratione cum omnibus compurgatoribus vtendum est, eorum apposita subscriptione. Postea dicat quibus habitis, Reuerendus D. Iustus prædictos cōpurgatores dimisit, commonefaciens D. Turpilium vt tali die & hora: quemadmodum Iudici videbitur, adsit ad audiendum, & intelligendum suæ causæ vltimam explicationem. Hęc itaque purgationis Canonicę accomodata est ratio. Vt ex Hostiensi extra de purgatione Canonica habetur. Sententia autem illa quam doctrinę gratia definitiuam Iurisperiti ap-
4 pellarunt: bifaria vtique ratione † partitur. Nam aut ea Reus absoluitur, aut condemnatur. Quocirca vtriusque exemplar adscriberè minimè alienum videtur. Et primo quidem Iudicis exigit munus, vt diligenter in processu deducta excutiat atque expendat, semper memor dominicę sententię, quod iudicium fiet illi sine misericordia, qui non fecit misericordiam. Quę vtique semper ipsi in iudicio

ſuperexaltanda eſt. His verbis ſententiam proferat.

In Chriſti nomine, Amen.

De vultu tuo Domine iudicium meum prodeat, & oculi mei videant æquitatem. Nos Do. Iuſtus à Flandria † Abbas, &c. vel delegatus, &c. Ciuitatis Antuuerpiæ, &c. viſa ſententia per nos, die decimanona Iulij prolata, per quam dicto D. Turpilio purgationem Canonicam pręſtandam commiſimus, ſuper aſſerto delicto, vel eius attentatione, per eum negatis, de quo, vel de quibus infamia, vel ſuſpicione laborabat: animaduerſaque purgatione coram nobis per eum pręſtita, conſiderataque ſacrorum Canonum diſpoſitione, & regularium Inſtitutionum, omnibus etiam & ſingulis diligentius ponderatis, maturaque, & accurata examinatione expenſis. Chriſti nomine repetito, & ſancti Spiritus nomine implorato, à quo cuncta, recta, & integra proficiſcuntur iniuria, vnum Deum animo ſpectantes, definimus, decernimus, & declaramus D. Turpilium purgationem ei impoſitam integrè, & Canonicè præſtitiſſe, quo poſt hac exiſtimandum, & habendum eſſe à delicto, & eius attentatione per eum negata immunem, de quo, vel de qua infamia, & ſuſpicione erat maculatus. A quibus præſentis vi ſententię, quatenus expedit, & opus eſt, abſoluimus, & liberamus, omni meliori modo, via, forma, & cauſa, quibus melius de iure fieri poteſt.

Lata, lecta, & publicata fuit hæc ſententia, die ſexto Iulij, 1577. in Camera, &cæt. Cum adeſſent

teſtes

testes D. Nicolaus, & D. Antonius, ipso D. Turpilio annuente, & acceptante.
Ita est, ego D. Iustus Abbas, &c.
† Locus sigilli.
Ita est, ego D. Nicolaus, & D. Antonius testes.

In Christi nomine, Amen.

6 De vultu tuo, &c. Nos † D. Iustus Abbas, &c. Ciuitatis Nouariæ, &c. Viso processu per D. N. confecto in causa, qua D. Turpilius carnes edisse accusabatur: simulque omnibus ipsi causæ adiunctis diligentius scrutatis, & perquisitis, omnibus testibus ex vtraque parte, videlicet D. N. Actoris, & D. N. Rei, accuratè consideratis, & excussis. Christi nomine repetito, & Spiritus sancti numine implorato, à quo cuncta recta, & integra procedunt iudicia, solum vnum Deum animo spectantes, id reperimus, constare, videlicet duobus testib. & contestibus, nulla varietate, adiunctis efficacissimis indicijs: quod dictus D. Turpilius regularia instituta, Patrumq; sanctiones, spiritu nequam ductus transgressus fuerit carnes nulla venia edens; quod etiam sacris sanctionibus ne fieret cautum est. Quocirca definimus, decernimus, atque declaramus, ipsum de hac re conuictum esse, & iustitiæ partes exigere, vt vice pœnæ salutaris, comedat ter in pane, & aqua præsentibus monachis, vt eius exemplo cæteri ab eiusmodi criminibus abhorreant. Insuper & è suę professionis gradu per mensem deturbatus iaceat post omnes professos. Quæ quidem

facta esse volumus, omni meliori modo, via, forma, & causa, quibus melius de iure fieri potest, &c. Reliqua omnia quemadmodum in alia ostensum fuit, peragantur. Nam duobus semper testibus, cum subscriptione sententiæ ferri debent: simul cum judicis subscriptione, & sigillo, adiunctis verbis illis, lata, lecta, &c.

De Modo procedendi in Inquisitione.
Cap. XXX.

SVMMARIVM.

1 *Forma Inquisitionis quæ sit.*
2 *Forma tituli Inquisitionis.*
3 *Forma sententiæ diffinitiuæ.*

IN postremum, quoniam labore grauissimo (humanissimi amici) me esse perfunctum lætor, tamen ne aliquid, quod in hac re desiderari queat, prætermittatur, rationem de inquisitione instituenda describere, ita vt nihil breuius propono. Nam si denunciatio adsit, eodem ordine cuncta sunt peragenda: nisi quod de Denunciatione in titulo mentio habenda est.

1 In nomine Domini, Amen. Inquisitio † habenda de dilapidatione bonorum Cœnobij Sanctæ Geltrudis, contra D. Fallacem, sub Pontificatu Sanctissimi

Domini

Domini nostri Clementis VIII. 1594. die 20. Mensis Iunij, Indictione quarta, &c. Quæ quidem fit per D. Iustum à Flandria Ciuitatis Antuuerpię, &c. Selecto in scribæ officium D. Secreto, &c.

Cum nostras deuenisset ad aures infamia præcedente, & clamorosa insinuatione manifestante, quod D. Fallax perditè expilat, atque miserè decoquit Cœnobij sanctæ G. bona, quorum quidem ipse dispensator, & Minister erat, non Dominus. Nos qui Prælati vices (licet indigni) sustinemus, tam nefario sceleri opportunũ adhibere remedium operę precium fore duximus. Sic enim munus nostrum (iuxta Apostolum) egregiè præstabimus. Ait namque: Qui prçest in sollicitudine. Qua de re sacris, diuinisq; & Pontificijs sanctionibus (vt decet) nitentes, inquisitionem aduersus eiusmodi hominem instituendam iudicauimus. Deinde rem ipsam, de qua inquiritur in Capitula, distribuat ad rationem tabulæ hoc modo, videlicet:

Quod ratiocinia inter se compensata in expenso, & accepto minimè reperiuntur.

Quod cum Cœnobij administrationem suscepit, liberum erat Cœnobium ab ære alieno, modò eo quam maximè grauatur.

Quod donauit cuidam tercentum aureos, &c. & sic singula plus minusve pro causæ ratione digesta ordinet, ac testes modo superius narrato, omni solertia examinet. At quia diximus, quòd cum iudex est delegatus, antecedentis infamię debet fieri probatio, quę duobus testibus senioribus, & probatæ vitę con-

tinetur. Tunc hoc titulo exordiendum est.

2 In nomine Domini † Amen, sub Pontificatu &c. Anno 1577. die &c. & indictione quarta, &c.

Cum de Monasterij expilatione facta à D. Fallaci exorta esset fama, ac percrebuisset: quoniam mihi D. Iusto Iudici delegato id manifestè exploratum iuris notitia non est. Idcirco ad eius probationem secundum Canones, duobus adhibitis senioribus, & probatę vitę testibus, procedendum curauimus, die quo supra in tali, vel tali loco, &c.

D. Nicolaus, & D. Antonius testes, &c. qui ratione superius depicta examinandi erunt. Deinde sententia de hac re erit promulganda hoc modo.

In Christi nomine, Amen.

A quo iudicium meum sic prodeat, vt oculi mei
3 videant veritatem. Nos † D. Iustus de Flandria Iudex delegatus, vt in nostra auctoritate habetur sub his verbis, cum alijs detineamur negocijs, & cum D. Fallacem Monasterij bona perditè diripere rumor & fama esset, ne quid iuri pugnas temerè efficeretur, duobus testibus examinatis, eorumq; examinatione diligenter excussa; re ipsa comperimus eius de hac re vehementer esse existimationem, & famam commaculatam, apud graues viros, atque probatos; idque non vna tantum vice, sed sępius; vt in actis continetur. Quamobrem Christi nomine repetito, & Spiritus sancti numine implorato, à quo cuncta, & recta, & integra iudicia extant, dicimus, decernimus, defi-

definimus, & declaramus, ipsum D. Fallacem miserè de direptione bonorum Monasterij esse suspectum, infamatumque apud graues & probatos. Et hęc facimus omni meliori modo, via, & forma, qua de re fieri potest, &c.

Lecta, lata, &c. quemadmodum in alijs fieri oportere descripsimus; Habentur hæc ex Speculatore, & Hostiensi de Inquisitione.

Finis ad laudem Dei.

Elucubratum opus à D. Victorino Auersano, Cauensi Monacho, & sacræ Theologię in Monasterio S. Benedicti Mantuani Professore, Anno Domini 1577. Die 19. Mensis Februarij, sed expolitum Anno 1583. in sacro Monasterio Cauensi, dum Præpositi munere fungeretur, &c.

Qui dedit expleri, laudetur mente fideli:
Finis adest operi; Gloria Christe tibi.

